

România literară

Săptăminal editat de
Uniunea Scriitorilor din
Republica Socialistă România

2

EUGEN BARBU: Acasă

Din romanul „Săptămîna nebunilor”

(Pagina 12-13-14)

CULTURĂ și ISTORIE

O PROSPECTARE făcută de revista noastră în numărul de față asupra planurilor editoriale privind toate domeniile vieții spirituale în pragul acestui an intens, plin de comemorări scumpe poporului român, ne dă de pe acum o idee tonică despre ceea ce va însemna în viitor, în istoria culturii noastre, anul 1977. An puternic, evocator. An încărcat de sentimente înflăcărâte și de înțelesuri sublimе. An sintetizînd faptele prezentului și aspirațiile viitorului cu tradiția de luptă și de idealuri de justiție socială și de independență națională, prin care spiritul revoluționar al poporului nostru, dornic de libertate și democrație, se definește și prin care el se recomandă clar și mindru în lume.

Curentul fierbinte al atîtor victorii dobîndite de-a lungul anilor și care străbate istoria și cultura noastră a fost și este dragostea de țară. Versurile cele mai patetice și mai armonioase și mai adînc întipărite în memoria generațiilor; tablourile cele mai emoționante: operele de sculptură, de muzică, de proză și de teatru autentic trăite și autentic create sint rodul, estetic înobilat, al acestui sentiment dominant și care a făurit România modernă și România socialistă a zilelor noastre, — sentimentul profund al nemărginitei iubiri de patrie. Marii creatori ai noștri din toate domeniile culturii au știut totdeauna să-și apropie buzele însetate de sursa nesecată a sufletului popular, de izvorul viu și limpede și întremător al acestui suflet pașnic, generos și durabil prin omenie și dreptate. Cultura noastră, astfel, a fost o consecință directă a istoriei noastre. Așa după cum, istoria noastră s-a scris, împletindu-se strîns, cu actele vechi și noi de cultură. Această corelație explică vitalitatea poporului nostru și puterea lui de a depăși, prin feroarea ideilor și printr-o dreaptă măsură a gîndului — măsură ce e fructul culturii adevărate — piedicile ivite în drumul său milenar.

Cîntarea României, al cărui apogeu se situează către mijlocul acestui an jubiliar, aducător aminte de unele evenimente cruciale, de existență și de revoluție, nu este oare o stare firească, desprinsă, anume, în acest seneț '77, din fierbintele curent de idei ce străbate, lîngînd la un loc, toate etapele importante ale devenirii noastre?...

1877, 1907, 1947. Triadă a istoriei naționale, încorporată profund în Cîntecul general închinat patriei. Triadă plină de vibrante semnificații și care — referindu-ne numai la literatură — constituie substanța atîtor opere literare strălucite.

Dacă vom analiza tematica, titlurile cărților pe care editurile le vor oferi în acest an cititorilor, vom constata că ele continuă linia majoră, clasică, a scrisului românesc. Uriașele transformări produse în societatea noastră, în ultimul secol mai ales — secolul independenței naționale — transformări cărora cele trei decade ale Republicii le-au dat un nou impuls, radical, de o impetuoasă dinamică sufletească — oferă o și mai adîncă perspectivă evenimentelor sărbătorite, de mult intrate în operele de bază ale literaturii noastre. În producția editorială anunțată, pe lîngă măiestria în sine, pe lîngă necesara calitate artistică — condiții ale valorii trainice — un rol covîrșitor îl joacă, desigur, adevărul istoric.

Adevăr istoric și artă. O artă desăvîrșită și vie. O artă participantă, pe măsura marilor experiențe evocate. O artă militînd în spiritul deschis, dinamic, intransigent, democratic, al marelui For, Congresul conștiințelor din iunie trecut. O artă ce pune în centrul atenției omul nou, cetățean demn, activ, luminat, pătruns de rosturile înalte pentru țara sa, ale creației materiale și spirituale.

Iată dezideratul culturii noastre socialiste în tumultuosul miez de energie politică, morală și artistică al răsunătorului 1977.

„România literară”

EMINESCU — sculptură de Gabriela Manole Adoe
(Salonul de pictură și sculptură al Municipiului București — Sala Dalles)

PAGINI DIN „POEMA PATRIEI”

Către doină

Ne plătești, doină,
de bătrînețe și toamnă,
din gura pustiei ne scoți
miști crîngul
și-i răstorni garoafele,
te scrii pe vînt
cu păsările întoarse,
te faci sufletelor noastre milă,
tu, clătînarea crengilor
și apă
de ne zăpezești dinții...

Ne îngerești nouă graiul,
te faci inimilor sare de lîns,

luminezi veghea,
te faci umbră
și buzele te mărunțesc, să ne-ajungi,
și ești saț
și jînd.

Mărul ca pe-o biserică-l vopsești,
ningi peste palma întinsă
și scazi asupra-ne,
mălai al cerurilor
de ni-s oasele toate de aur.

Rămii-ne...

Gheorghe Tomozei

România literară

COLEGIUL :

Ana Blandiana, Șerban Cioculescu, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Ion Horea, Nicolae Manolescu, Dărie Novăceanu.

DIRECTOR : George Ivașcu. Redactor șef adjunct : G. Dimisianu. Secretar responsabil de redacție : Roger Câmpeanu.

Din 7 în 7 zile

Prietenie, Colaborare, Solidaritate

SUB aceste semne de un profund umanism, în spiritul atît de creator al Mesajului de Anul Nou al tovarășului Nicolae Ceaușescu, opinia publică a reținut cu un deosebit interes vizita dintre 5-7 ianuarie a tovarășului Enrico Berlinguer, secretar general al Partidului Comunist Italian. Precum se afirmă în Comunicatul comun, în cadrul convorbirilor s-a procedat la o informare reciprocă asupra activității celor două partide și s-a efectuat un schimb de păreri asupra unor probleme actuale ale situației internaționale și europene și ale mișcării muncitorești internaționale, precum și cu privire la relațiile dintre cele două partide. Tovarășii Nicolae Ceaușescu și Enrico Berlinguer au subliniat în mod deosebit hotărîrea P.C.R. și P.C.I. de a acționa pentru dezvoltarea în continuare a destinderii și cooperării în Europa, pentru realizarea unor progrese reale în domeniul reducerii armamentelor și forțelor armate, pentru pregătirea și desfășurarea cu succes a reuniunii de la Belgrad din iunie 1977. În acest sens, s-a relevat cerința înfăptuirii corente și riguroase, de către toate statele participante, a tuturor principiilor și înțelegerilor conținute în Actul final al Conferinței de la Helsinki pentru securitate și cooperare în Europa, a adoptării de noi măsuri concrete pentru extinderea neîngrădită a colaborării în domeniul economic, tehnico-științific, cultural și umanitar, pentru consolidarea destinderii și continuarea procesului de edificare a securității în Europa, pentru depășirea divizării continentului în blocuri militare opuse.

În cadrul discuțiilor a fost relevată necesitatea tot mai urgentă de a se pune capăt în lume cursei înarmărilor și de a se trece la convenirea și înfăptuirea unor măsuri concrete îndreptate spre realizarea marelui obiectiv al dezarmării generale, în primul rînd a dezarmării nucleare.

S-a subliniat — continuă comunicatul comun — marea importanță pe care o prezintă intensificarea eforturilor pentru edificarea unei noi ordini economice internaționale, care să asigure lichidarea vechii politici imperialiste și colonialiste de dominație și exploatare, instaurarea unor raporturi de egalitate între toate țările, să contribuie la depășirea, prin colaborare, a decalajelor dintre țările dezvoltate și cele în curs de dezvoltare. Cele două partide se pronunță pentru democratizarea relațiilor internaționale, pentru respectarea dreptului fiecărui popor de a-și hotărî în mod liber destinele, fără nici un amestec din afară, pentru participarea pe bază de egalitate a tuturor statelor — socialiste, nealinate și capitaliste dezvoltate — la examinarea și soluționarea în interesul popoarelor a marilor probleme care confruntă astăzi omenirea.

Partidul Comunist Român și Partidul Comunist Italian consideră că afirmarea acestor obiective reclamă promovarea unor raporturi de colaborare mai largă între partidele comuniste, socialiste și social-democrate, forțele de inspirație democratică și creștină, mișcările de eliberare națională, partidele și organizațiile progresiste și democratice din țările în curs de dezvoltare. În această finalitate, P.C.R. și P.C.I. își vor aduce și în viitor contribuția, pe plan european și internațional, la întărirea solidarității și colaborării acestor forțe, cu respectarea egalității în drepturi, a autonomiei și neamestecului reciproc în treburile interne.

Secretarul general al P.C.R. cit și secretarul general al P.C.I. au constatat cu profundă satisfacție dezvoltarea raporturilor de prietenie, colaborare și solidaritate dintre cele două partide și au exprimat hotărîrea lor de a extinde și în viitor aceste relații, de a contribui la adîncirea și întărirea legăturilor tradiționale româno-italiene în toate domeniile.

MARTI după-amiază, tovarășul Nicolae Ceaușescu a primit, la Arad, pe tovarășul Aleksandar Grlicicov, secretar al Comitetului Executiv al Prezidiului Comitetului Central al Uniunii Comunistilor din Iugoslavia, sosit în țara noastră la invitația C.C. al P.C.R. În timpul întrevederii a avut loc un schimb de păreri privind probleme actuale ale vieții politice internaționale și ale mișcării comuniste și muncitorești, ale dezvoltării relațiilor frățești româno-iugoslave. Exprimîndu-se satisfacția pentru bunele raporturi de prietenie și colaborare dintre P.C.R. și U.C.I., dintre România și Iugoslavia, a fost subliniată dorința comună de a acționa în continuare pentru extinderea și diversificarea acestor raporturi, în spiritul Declarației comune româno-iugoslave, al înțelegerilor stabilite cu prilejul întîlnirilor și convorbirilor dintre tovarășii Nicolae Ceaușescu și Iosip Broz Tito.

Tur de orizont

LA PEKIN și în alte localități ale țării, cu prilejul împlinirii unui an de la încetarea din viață a premierului Consiliului de Stat al Republicii Populare Chineze, Ciu-En-lai, au avut loc numeroase manifestări consacrate cinstirii memoriei sale. LA HANOI, în cadrul lucrărilor Adunării Naționale a Republicii Socialiste Vietnam a fost prezentat raportul intitulat „Direcțiile, sarcinile și obiectivele planului de stat pe 1977”. LA MADRID a avut loc marți o întrevedere între primul ministru spaniol și delegația Comisiei opoziției democratice. E primul contact „formal” de la războiul civil dintre guvern și opoziție. LA ALEXANDRIA continuă lucrările Conferinței miniștrilor africani pentru problemele sociale.

Cronicar

Viața literară

Festivalul național „Cîntarea României”

● La Uzinele „Electronica” din București s-a desfășurat o sezoană literară, în cadrul căreia a vorbit despre marile evenimente ce vor fi aniversate în acest an Ion Popotop. Au citit apoi versuri patriotice Radu Cărneci, Valentin Deșliu, George Chirilă, Traian Iancu și membri ai cnaclului „N. Labis”.

● „Mărire ție patrie lăbită”, s-a numit spectacolul literar-muzical, organizat de Universitatea cultural-științifică București, în Sala mică a Palatului. La recitalul de poezie patriotică și-au dat concursul Ion Bănu-

tă, Virgil Carianopol, Dinu Ianculescu, Stelian Păun, Al. Raicu. Spectacolul muzical a fost susținut de ansamblul artistic „Doina” al Ministerului Apărării Naționale. Au participat actorii Irina Răchiteanu-Șirianu, Nicolae Brancimir, Șerban Cantacuzino, Emil Liptac, soliștii Pompei Hărăștean și Maria Glass, și baladistul Adrian Antonescu.

● Asociația scriitorilor din Cluj-Napoca a organizat, la Școala generală nr. 3 și la Casa municipală de cultură, sezoana literară la care au fost prezenți Ion Arcaș, Doina

Cetea, Ștefan Damian, Negoiță Irimie, Teohar Mihadaș, Aurel Rău, Eugen Uricaru. De asemenea, la Casa de cultură a avut loc o întîlnire a literarilor din municipiul Cluj-Napoca, la care a fost prezent Augustin Buzura.

● Asociația scriitorilor din Iași a organizat un festival de poezie patriotică la Întreprinderea mecanică „Nicolina”, la care, pe lângă membrii cnaclului acestei întreprinderi, și-au dat concursul Ioanid Romanescu, Corneliu Ștefanache și Horia Ziliu.

„Rotonda 13” dedicată lui Anton Holban

● Obșnuita manifestare lunară a Muzeului Literaturii Române, „Rotonda 13”, va fi dedicată lui Anton Holban, de la a cărei moarte se împlinesc 40 de ani. Au fost invitați să evoce viața și opera scriitorului : Șerban Cioculescu, Lucia Demetrius,

Eugen Jebeleanu, Horia Lovinescu, Ion Frunzetti, Vlaicu Bârna, Virgil Monda și Valeriu Anania. Va citi pagini din corespondența lui Anton Holban actorul Dinu Ianculescu. Manifestarea va avea loc azi, 13 ianuarie, orele 19, la sediul muzeului.

„Bogdan Dragoș”

la Teatrul „Manuscriptum”

● Sîmbătă, 15 ianuarie, orele 12, în sala Teatrului Ion Creangă, din Piața Amzei, va avea loc un nou spectacol al Teatrului-atelier „Manuscriptum”, cu piesa „Bogdan Dragoș”, de M.

Eminescu, în regia lui Mihai Dimiu. Ioan Alexandru va aduce un omagiu Luceafărului poeziei românești, cu prilejul împlinirii a 127 de ani de la naștere.

Ședința cnaclului scriitorilor idiș

● În ziua de 17 decembrie 1976 a avut loc la Casa Scriitorilor „M. Sadoveanu” ședința inaugurală a cnaclului scriitorilor de limba idiș. Au rostit cuvîntări Szász János, secretar al Uniunii Scriitorilor și A. Ebion, secretarul Cnaclului scriitorilor

lor idiș. Discuțiile următoare au fost utile și rodnice.

S-a hotărît ținerea de ședințe de lucru lunare. A doua ședință a cnaclului va avea loc la Casa Scriitorilor, sîmbătă 15 ianuarie 1977, orele 17.

Seară de muzică și poezie

„Labiș-Esenin”

● Cu prilejul comemorării a 20 de ani de la moartea lui Nicolae Labiș și a 51 de ani de la moartea lui Serghei Esenin, cnaclul literar „Cicerone Theodorescu” și societatea literară „Alexandru Vlahuță” din Tîrgoviște au organizat la Casa de cultură a sindicatelor din localitate o

seară de muzică și poezie.

Și-au dat concursul profesorii Neghință Manolescu și Valeriu Liță-Cosmin, membrii ambelor cnacluri literare, formația de teatru a casei de cultură a sindicatelor, grupul folk „T” și soliștii de muzică folk Cornel Dan Vrabie.

În spiritul colaborării reciproce

● Ion Hobana, secretar al Uniunii Scriitorilor, și Radu Lupan, șeful secției Relații externe a Uniunii Scriitorilor, au plecat la Budapesta, pen-

tru a participa la ședința de lucru pregătitoare a celei de-a 14-a întîlniri a conducătorilor de uniuni de scriitori din unele țări socialiste.

Lansări de noi volume literare

● La librăria „M. Eminescu” din Timișoara, volumul „Mărturie” de Mirko Jifcovic prezentat de Cedomir Cionca; la librăria „M. Eminescu” din Capitală, volumul de sonete „Pămîntul deocamdată” de Adrian Păunescu, prezentat de Eugen Barbu, Valeriu Răpeanu și Dan Zamfirescu; volumul „Cultură și creație” de Zoe Dumitrescu-Bușu-

lenga, prezentat de Valeriu Răpeanu; la librăria „M. Sadoveanu” din Capitală, volumul de poeme „Evenimente” de Petre Ghelmez, prezentat de Edgar Papu, Valeriu Răpeanu și Nichita Stănescu; romanul „Talida” de Ion Grecea, prezentat de Laurențiu Fulga, Aurel Martin, Haralamb Zineă și sculptorul Marius Bătuțoiu.

Întîlniri cu cititorii

● Vlaicu Bârna, Ioan Costea, Lucian Dumitrescu, Dragoș Vlcol, la Academia Militară din București; Irimie Străuț, la școlile generale din comunele Penes, județul Hunedoara, Afumați, județul Dolj, școala generală nr. 6 din Caracal, grădinițele din comuna Dobra și combinatul siderurgic Hunedoara, școlile nr. 8 din Ploiești și nr. 122 din București; Mircea Sintimbreanu, Mircea Horia Simionescu și Pasionaria Stoicescu, la liceele „Mihai Viteazul” din Capitală și Industrial-Petrochimic din Ploiești; Virgil Carianopol, Al. Raicu, Mihai Stănescu și Dan Verona, la Spitalul

Brăncovenesc din București; Virgil Duda, Grigore Hagiu, Ion Sofia Manolescu și Gh. Pituț, la Centrul de producție cinematografică București cu prilejul întemeierii cnaclului literar al acestei instituții; Octav Sargețiu, la biblioteca orășenească a casei de cultură din Buzias-Băi; Eugen Frunză, la Casa Prieteniei româno-sovietice; Ion Larian-Postolache și Andrei Ciurunga, la Policlinica Batistei; Al. Jebeleanu, Valentina Dima, Simion Dima, la Căminul cultural din comuna Seitin, județul Arad, unde au prezentat volumul „Urmasii lui Păcală” de D. Sînteanu.

Revista

literar-artistică pentru elevi

● Muzeul Literaturii Române, în colaborare cu Consiliul Municipal al pionierilor (Casa sectorului II), a inițiat un nou număr al revistei literar-artistice pentru elevi și pionieri, sub genericul „Mari prietenii literare”. Revista a inclus un dialog epistolar ilustrînd prietenia care i-a legat de marii noștri scriitori, o selecție din cele mai frumoase poezii și piese muzicale prezentate în cadrul Cnaclului municipal al pionierilor. Lecturi ale unor dedicații autografe ale scriitorilor noștri clasici etc.

Ședință de comunicări

● Secția de filologie, literatură și arte a Academiei a organizat, la Casa oamenilor de știință, o ședință de comunicări consacrate scriitorilor Costache Negri și Hortensia Papadat-Bengescu. Evocarea a fost făcută de Șerban Cioculescu.

Un club al cărții

● Casa prieteniei româno-sovietice a inaugurat un club al cărții, în cadrul căruia sînt organizate recituri de poezie, dezbateri între scriitori și cititori, simpozioane pe teme literare etc.

La manifestarea inaugurală care a avut loc duminică 9 ianuarie, au fost invitați : Șerban Cioculescu, Gh. Bulgăr, Mircea Măneș, precum și poezii Florența Albu, Ion Bănuță, Nina Cassian, Ion Crînguleanu, Ștefan Augustin Doinaș, Ion Horea, Toma George Maiorescu, Victor Tulbure, Violeta Zamfirescu, care au citit din versurile lor.

Cu acest prilej s-a deschis expoziția intitulată „Cartea în România” și a fost prezentată ecranizarea „Felix și Otilia”.

Cenacul umoriștilor

● La Cenacul umoriștilor al Asociației Scriitorilor din București au citit : Petre Bărbulescu, Angela Chiuraru, Mircea Enescu, H. Salem, Aurel Stărin. Au interpretat actorii Mihai Dobre, Mariana Cercel, Stelian Crenciuc, Sorin Gheorghiu. La rubrica „Antologia umorului românesc”, criticul Aureliu Goci l-a prezentat pe George Rănetti.

Actrița Vasilica Tăstaman a susținut un recital de poezie Marcel Bredașu.

Semnal

■ Sextil Pușcariu — LIMBA ROMÂNĂ. A apărut, în preajma aniversării centenarului savantului, ediția a II-a a primului — și unicului — volum al monumental concepute lucrări (în afara acestei Priviri generale, următoarele trei masive volume din ciclul „Limba și expresia” trebuiau să cuprindă Restirea, Organizația limbii și Cugetarea lingvistică), publicată inițial în „Biblioteca Enciclopedică” a Fundației pentru literatură și artă, 1940. Notele și bibliografia recente ediții sînt semnate de Ilie Dan, iar prefața de G. Istrate. (Editura Minerva, XXVII + 540 p., 25 lei, 5 320 ex.).

■ Nicolae Balotă — ARTE POETICE ALE SECOLULUI XX. Constatînd că „revoluția poetică a ultimului secol nu este doar o transformare profundă a tiparelor, a instrumentelor sau a statutelor poeziei, ci o reformă a modelelor ei, deci a conceptelor despre poezie”, că „poetica” poezilor, criticilor și esteticienilor români, „mai rar legislație sau normativă, mai adesea descriptivă”, „un fel de apologia pro arte sua”, „se vrea exortativă, programatică, alteori simplu pragmatică, uneori, mai rar, sistematic filosofică”. Nicolae Balotă își propune în această carte să analizeze „doctrina despre poezie a poezilor și criticilor români [dar observînd și influențele străine exercitate în acest spațiu] din secolul nostru” cu convingerea că, astăzi, această poetică nouă „se constituie într-o disciplină teoretică riguroasă”. (Editura Minerva, 484 p., 17,50 lei, 7 665 ex.).

■ Eugen Simion — SCRITORI ROMÂNI DE AZI, VOL. II. Cuprinde studiul despre Sadoveanu, Arghezi, Blaga, Philipide, Camil Petrescu, Ion Marin Sadoveanu, Ion Vinea, V. Voiculescu, Mircea Eliade, Perpessiciu, Ralea, Vianu, Const. Noica, Petre Pandrea. Citim din postfață : „Scriitori români de azi, vol. II, este o continuare a primului volum (apărut în 1974) și intenția autorului era să le publice împreună (...) sint cuprinși scriitorii din două generații, aflați în amurgul vieții lor spirituale (...)”. O generație care termină în forță”. (Editura Cartea Românească, 472 p., 16,50 lei, 22 000 ex.).

■ Romulus Rusan (în colaborare cu Ana Blandiana) — O DISCUTIE LA MASA TĂCERII ȘI ALTE CONVORBIRI SUBIECTIVE. Noile „convorbiri subiective” — un prim volum a apărut în 1971 — cuprind incitante interviuri cu (sau despre) personalități culturale și științifice, în ordinea sumarului : Corneliu Baba, Octav Onicescu, Octavian Fodor, Al. Philippide, Constantin C. Giurescu, Nicolae Topor, Ana Aslan, Henri Jacquier, Vintilă Mihăilescu, Iorgu Iordan, Cristea Mateescu, Gheorghe Negrescu, Romulus Cristescu, V. Harnaj, Franyó Zoltán, George Emil Palade, Mihaela Petraru, Dimitrie Cuclin, Cella Delavrancea, Mac Constantinescu, Grigore Popa, Ion Vlasiu, Ștefan Georgescu-Gorjan, Gheorghe Nicoliciu, Ioan Alexandrescu, Octav Doicescu, Eugen Jebeleanu V.G. Palcolog). (Editura Eminescu, 214 p., 8,75 lei, 6 400 ex.).

● La Editura Eminescu au apărut : Zoe Dumitrescu-Bușulenga — Eminescu — cultură și creație (310 p., 10,50 lei, 16 500 ex.) ; Dragoș Vrănceanu — Materia literară și idealurile ei (172 p., 6,25 lei, 2 600 ex.) ; Petre Ghelmez — Evenimente (108 p., 7,75 lei, 1 750 ex.) ; Dinu Flămînd — Altoieri (76 p., 6 lei, 1 000 ex.).

LECTOR

Criterii și probleme

LA INCEPUT de an, se cuvine să meditam asupra proiectelor, a muncii asumate, a tot ceea ce creatorul, omul de litere în general, își propune să ducă la bun sfârșit în noul anotimp. Mai cu seamă acum, în fața unei întreite semnificații aniversare a acestui 1977 abia început — cu o gravitate o răspunderilor sporită. Împreună cu un colectiv de mai tineri cercetători și critici, ne străduim să dăm viață unui mai vechi proiect de a înzestra cultura românească cu un lexicon al scriitorilor români de la origini până în prezent, ambiționând să înregistrăm tot ceea ce a însemnat efort creator (indiferent de importanța, mai mare ori mai mică a autorilor) în poezia, proza, dramaturgia, eseistica, critica și istoriografia literară națională. Un asemenea proiect exprimă nevoia imperioasă de informare exhaustivă, exactă și obiectivă (rapidă de asemenea) impusă de epoca noastră, de aspirația ei — în toate domeniile — spre marile sinteze de cultură. Lipsa unor instrumente de lucru sau carențele celor existente, multe depășite prin structura lor și prin însăși evoluția istorică, se resimte în spațiul literaturii poate mai acut decât în alte ramuri. Cercetătorul literar este adesea obligat și azi, pentru a-și strânge materialul biobibliografic, să facă apel la puținele lucrări lexicografice unde scrisul românesc a fost încorporat pe criterii și cu o selecție discutabile în ele însele, fără a mai vorbi de limitarea lor inerentă în timp. La rîndul său, cititorul obișnuit nu găsește informații despre scriitorii deținți în enciclopediile Diaconovici (1898-1904), Minerva (1930), Cugetarea — L. Predescu (1940), *Dicționarul enciclopedic român* (4 vol., 1962-1966), *Micul dicționar enciclopedic* (1972) iar despre perioada mai nouă în *Dicționar de literatură română contemporană* (1971) al lui Marian Popa. Asupra tuturor acestor surse există suficiente rezerve, exprimate de-a lungul vremii, ca să justifice stringenta necesitate a unei noi întreprinderi, pe măsura dimensiunilor considerabil amplificate ale literaturii române ajunsă în pragul secolului XXI, și cu optica teoretică și sensibilitatea critică a unei receptări contemporane. De altă parte, în afara lucrării lui Marian Popa, nici unul dintre instrumentele enumerate nu e consacrat exclusiv domeniului literar, încît absența unui dicționar special al scriitorilor români se resimte ca o adevărată lacună. Realizarea optimă a unui atare dezerat implică însă parcurgerea obligatorie a citorva etape preliminare: alcătuirea unei *arhive* a scrisului românesc din toate timpurile, inclusiv prin metoda anchetei aplicată autorilor în viață, indexarea tuturor numelor de scriitori (indiferent de „valoarea” operei), redactarea pe etape diferențiate a dicționarului-tezaur. În acest ultim sens, apropierea de scopul final s-ar realiza și prin elaborarea unor dicționare „paralele”, de mai reduse dimensiuni, pe criteriul „panoramei” (diacronic) ori al „genurilor” (sincronic).

Asemenea lucrări pregătitoare pot constitui instrumente de informare sintetică puse mai rapid la dispoziția cititorului și, totodată, pot testa metodologia adoptată, permițînd corecturi, îmbunătățiri, amplificări ale informației etc. În sfera unor atare intenții se înscrie și dicționarul *111 scriitori români* (elaborat din inițiativa Editurii Enciclopedice și Științifice), cea dintîi „etapă” autonomă pe traseul ce ne-am propus către realizarea dicționarului-tezaur. Opțiunea editorială „111”, siglă a unei serii ce va include scriitori reprezentativi din diverse alte literaturi, este, firește, o convenție, înțeleasă de cititor ca atare. E, anume, încercarea de a cuprinde în spațiul limitat al unui singur volum realitatea diversă, multiformă, istoricește și stilistic diferențiată, a scrisului românesc din trecut și de astăzi. Selecția operată nu are pretenția dogmatică a unicității; ea constituie mai degrabă propunerea unei imagini posibile (viabilă și autentică, credem) a evoluției noastre literare de la începuturi și pînă în ultimul sfert al veacului XX. Fără îndoială, o asemenea operație nu se poate desfășura fără riscuri, esențialul avut în vedere a fost însă diminuarea pe cît posibil a acestora, pentru ca suma autorilor propuși să alcătuiască peisajul de înalte relieuri cel mai plauzibil.

OPTIUNE a autorilor (mai bine spus arhitecților) *Dicționarului* se exprimă implicit. Ea funcționează pe baza unui dublu criteriu, istoric și estetic, ținînd seama de rolul jucat într-o epocă de scriitorul/opera în cauză și de valoarea lor artistică, exponențială, pentru un curent, un stil etc. Astfel, deși autor a numai cinci poezii, Cărlava semnifică începutul unui drum (a mai multor drumuri, de fapt) în poezia veacului său; de asemeni, Urmuz — cu toată dimensiunea redusă a operei — reprezintă în cadrul avangardei (și nu numai a celei românești) întregul sindrom al literaturii „absurdelui”. Din motive similare, ușor de remarcat, un asemenea „pantheon” virtual l-ar reține pe Codru-Drăgușanu și nu pe Bolliac, pe Anton Holban și nu pe Damian Stănoiu, pe Paul Zarifopol și nu pe Bogdan Duică ș.a.m.d. Într-o geografie astfel conturată, proporționarea reliefului e și ea problemă delicată: recunoscînd, spre pildă, drept de cetate lui Al. Vlahuță, el nu poate ocupa un

spațiu egal cu Al. Macedonski, să zicem, deși în epocă unul era mai „popular” decât celălalt și chiar dacă optica de manual ar continua să acorde prioritate unuia față de celălalt.

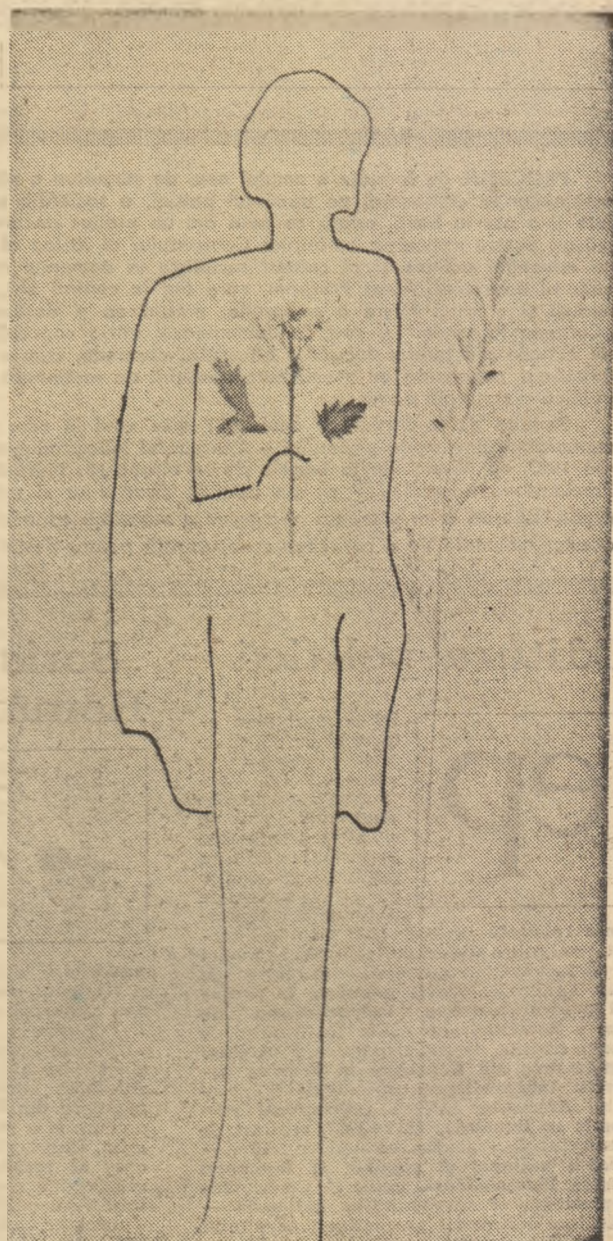
Dacă în privința altor epoci lucrurile par mai simple, dificultățile intervin desigur în selecția valorilor contemporane. Nivelul mereu mișcător, instabil prin însuși caracterul unei epoci în căutarea fecundă a propriului ei destin, face aici spațiu larg controverselor de tot felul. Timpul validează, confirmă, cerne valorile și nu exclude posibilitatea ca opțiunile de azi să fie contrazise mîine, uneori chiar în cazul unor scriitori cu „priză” și reală circulație între cititori/critici. Dacă un asemenea dicționar s-ar fi încercat pe la 1910 probabil că l-ar fi reținut obligatoriu pe Emil Gârleanu, atunci proaspăt președinte al Societății scriitorilor recent întemeiată, simpatice confrate și frecventator al boemei bucureștene, în dauna lui Duiliu Zamfirescu, devenit la acea oră total nepopular din pricina unui discurs academic nonconformist care supărase pe toată lumea. Zece ani mai tîrziu, între V. Eftimiu și G. Bacovia e posibil ca opțiunea să-l fi preferat pe cel dintîi, fecund și activ în viața literar-mondenă, răsfățat al zeilor, scenei și presei, în vreme ce aproape obscurul autor al *Plumbului vegeta* între-o „provincie pustie”. Pentru evitarea unor asemenea alunecări e de dorit scrutarea autonomă a operei, bineînțeles fără a exclude (nici prin aceasta) un coeficient de răsturnări posibile, atîta timp cît ne aflăm în fața unor creații în plină desfășurare.

Prin caracterul său, un dicționar de factura celui propus nu poate reține toate valorile, chiar dintre cele notabile. Omisiunile sînt și ele semnificative uneori. Ba chiar — parafrazînd un autor francez — am putea spune că un interes special al dicționarelor îl constituie chiar lacunele ce-și permit. Ele pot fi de două feluri: unele sînt asemenea litotei, adică acelei figuri prin care se rostește mai puțin pentru a se exprima mai mult; altele funcționează printr-o „mise à disparition”, semnificînd uneori simpla uitare, ca igienă istorică.

DACĂ din estimările noastre de pînă acum literatura română înregistrează în viața ei de aproximativ patru secole patru mii de scriitori de mărime variabilă, inegal repartizați în diverse epoci, cît și pe genuri ori în cadrul unor curente, era firesc să căutăm mereu un echilibru cît mai ferm între coeficientul valorii, reprezentativității, aportului la inovația structural-stilistică a diverselor genuri etc. Epocii vechi, cu o mai slabă afirmare a valențelor creației literare propriu-zise (poezia în flagrantă inferioritate față de „proză”, ea însăși preponderent istoriografică, fără a fi descoperit decât cu totul incidental teritoriile ficțiunii) îi urmează în secolul următor explozia polimorfă a speciilor ambigue, apoi o etapă de cristalizare majoră a creației noastre clasice, pentru ca veacul XX să înregistreze cu adevărat consolidarea și expansiunea maximă a unei conștiințe literare profesionalizate, dispusă a-și măsura forțele în planul sincron al „naționalului” și „universalului”. O altă dificultate ține de posibilitatea integrării unor valori într-o categorie ori alta (pentru a realiza un echilibru dorit al „genurilor”): căruia domeniu aparține, spre pildă, opera lui Anton Pann? Care e statutul „prozei” lui Nicolae Bălcescu (prezență atît de semnificativă în epocă, neputînd lipsi dintre „virturile” scrisului național)? Intervine și modificarea sensibilă a opticii (și „lecturii”) contemporane în cazul unor scriitori precum Kogălniceanu (în vădit „avans” în ultimii ani) față de Bolintineanu, a lui Heliade („descoperit” ca prozator), a lui C.A. Rosetti (revelația „jurnalului” său) ș.a.m.d. Examinarea raporturilor dintre „genuri” scoate și ea în evidență nete decalaje între poezie/proză și dramaturgie, ultima fiind în mod izbitor mai slab reprezentată și, uneori, mai degrabă ilustrată de scriitori al căror profil ține mai mult de proză ori de poezie: D.R. Popescu, Marin Sorescu (pentru a rosti doar două exemple foarte apropiate). Dar, de altă parte, multipolaritatea scriitorului român (adesea același scriitor se afirmă plenar în mai multe planuri de creație) duce și la concluzia că viața „genurilor” literare e mai amplă și mai variată decât expresia „statistică” a unui dicționar. O realitate similară ne întîmpină în cazul demarcațiilor pe „epoci”, prin coexistența „generațiilor” și transgresarea demarcațiilor istorico-literare: Sadoveanu activ în trei etape distincte ale dezvoltării scrisului românesc, Slavici de asemenea, Arghezi, Blaga, Camil Petrescu ș.a. semnificativ-prezenți în două asemenea etape etc. Diverse asemenea calcule, aproximări, concluzii asupra structurii intime a creației naționale pot fi operate prin lectura unui dicționar selectiv, conceput ca o operă „deschisă” în mai multe sensuri.

Acestea n-au fost, deocamdată, decît gîndurile în fața unei „planșete” de lucru, în momentul încheierii unei etape și al reluării eforturilor pentru împlinirea arhitecturii finale.

Mircea Zăciu

15 I 1977

SE apropie timpul cînd, toți cei ce stăm față în față cu tălăzuirea aceleiași mări, toți cei ce privim aceleași creste de munți, toți cei ce ascultăm murmurul aceluiași izvoare, toți cei ce vorbim același grai, în care iubirii i se spune iubire, în care credinței i se spune credință, în care veșniciei i se spune veșnicie, se cuvine să proslăvim încă o dată ziua de 15 ianuarie.

Noi mai ales, cei ce ne tragem din ciudații pești care au năzuit să zboare pînă la lună, cei ce nu conținem să visăm cu ochii deschiși, cei ce, născîndu-ne încă o dată, întru taină și vraja poeziei, am dobîndit o a doua mamă care, în brațele ei de fum, ne leagă întreaga viață și ne va lega după moarte, se cuvine să proslăvim ziua de 15 ianuarie.

Avem în față un an, străluminat de împlinirea unui secol de cînd, purtați de visul lor cel mai adînc și printr-o pilduitoare jertfă de singe, oamenii din Carpați și-au plătit dreptul de a călca, numai ei, pămîntul în care își înmormîntează morții. În zorii acestui an, cu un atît de viu și dulce răsărit în ființa noastră, cînd îi vom proslăvi pe toți cei ce au căzut atunci, unul lingă altul, pe cîmpurile de bătălie, cum s-ar putea ca, privindu-ne trecutul și ascultîndu-ne inimile, să nu-l proslăvim, nedespărțit de ei, de amintirea lor sublimă și nepieritoare, pe cel ce, pe un alt cîmp de bătălie, a căzut singur, plătînd, printr-o cutremurătoare jertfă, dreptul ca neamul său să se poată mindri, din veac în veac, cu un poet de geniu?

Geo Bogza

OMUL FIIND măsura tuturor lucrurilor, fiindcă în el sălășluiește cugetul, oricine dintre noi poate proslăvi, în cuget, ziua de 15 ianuarie, dar, de asemeni, punînd o floare pe soclul statuii din fața Ateneului. Unde un gînd i se cuvine lui Gh. Anghel, inspiratul artist care ne-a dăruit-a

PROCESUL de formare a omului nou, de stimulare a participării creatoare a tuturor cetățenilor la edificarea, pe pământul patriei, a societății socialiste multilateral dezvoltate și-a pus la bază, odată cu noul an, un prețios document de lucru, Programul de măsuri pentru aplicarea hotărârilor Congresului al XI-lea al partidului și ale Congresului educației politice și al culturii socialiste în domeniul muncii ideologice, politice și culturale educative. Acest Program, care are în centrul său, ca o amplă manifestare a muncii și creației libere a poporului, pregătirea și desfășurarea Festivalului național „Cîntarea României” și care fundamentează, într-o concepție unitară, direcțiile și căile de acțiune ale tuturor factorilor educativi, cuprinde, cum e și firesc, și sectorul muncii editoriale, concepută ca o activitate deosebit de însemnată pentru educația ideologică, politică și culturală a maselor.

Pornind de la faptul că anul 1977 este anul în care se vor aniversa evenimente memorabile din istoria poporului — Centenarul Independenței, 70 de ani de la Răscoala din 1907, 60 de ani de la luptele de la Mărășești, Mărăști și Oituz, 30 de ani de la Proclamarea Republicii — ne-am adresat directorilor și redactorilor șefi de edituri cu rugămintea de a ne prezenta o imagine a activității editoriale ce va avea loc în cinstea acestor momente de o covârșitoare importanță pentru destinele României de azi.

Editura politică

ÎN bogatul plan editorial ce cuprinde lucrări consacrate principalelor acțiuni aniversare din anul 1977, precum și altor evenimente importante, Editura politică se înscrie cu câteva lucrări de o deosebită importanță realizate de colective largi de cercetători, cadre didactice, tovarăși cu muncă de răspundere în aparatul de partid și de stat. Volumele Masele populare în războiul pentru cucerirea Independenței de stat a României sub egida Institutului de studii istorice și social-politice; Acțiuni diplomatice ale României în vederea cuceririi Independenței, sub egida Ministerului Afacerilor Externe; Progresul economic în România, 1877—1977, realizat de Institutul de cercetări economice; 1877 — Război național și popular al României pentru Independență, autor C. Corbu; Independența și suveranitatea națională — trăsături definitorii ale politicii partidului și statului nostru socialist, autor Elena Florea; în limba maghiară vom edita volumul 1877 în conștiința ardelenilor, autori Al. Porțeanu și Istvan Csucsuj; în traducere din limba sârbă volumul Mica înțelegeră. Momente și semnificații 1920—1938, autor M. Vanku; sint dedicate Centenarului Independenței de stat a României. Pentru aniversarea a șapte decenii de la răscoalele țărănești, vom edita volumul al patrulea al operelor complete C. Dobrogeanu Gherea, volum ce cuprinde Neolobăgia, sub egida Institutului de studii istorice și social-politice, Răscoalele țărănești din istoria României, autori D. Hurezeanu și L. Demeny, volumul în limba maghiară 1907 — Marea răscoală țărănească și Transilvania, autor Vajda Lajos. La celelalte aniversări vom fi prezenți cu volumele: De la Republica Populară la România socialistă, sub egida Institutului de studii istorice și social-politice, România socialistă pe coordonatele lumii sub egida Academiei de științe sociale și politice, și Marea Revoluție Socialistă din Octombrie și România, autor N. Copoi.

Manifestările dedicate sărbătoririi Centenarului Independenței de stat a României și celorlalte momente festive conțin un bogat program de manifestări politico-educative. În acest context, putem considera întreaga noastră activitate de editare a cărții social-politice pe anul 1977, ca o contribuție la realizarea obiectivelor tuturor manifestărilor. Aș aminti, în special, editarea volumului 13 din operele tovarășului Nicolae Ceaușescu, a unor culegeri sintetice, a zecilor de titluri și milioane de exemplare din grupul materialelor destinate celor ce studiază în învățământul politico-ideologic de partid și grupate în colecții existente sau nou lansate, zecile și sutele de titluri în limba română și în limbile naționalităților conlocuitoare de lucrări originale de științe politice, economice, filosofice, istorice, educație, sociologie, dicționare, lucrări de informare și popularizare și numeroase volume de autori străini marxisti și progresiști traduse în limba română. Toate acestea sînt subordonate, ca și întreaga noastră activitate, educației comuniste a maselor, obiectiv principal al muncii politico-ideologice desfășurate sub conducerea organizațiilor de partid. Sperăm că vom fi la înălțimea sarcinilor încredințate.

Valter Roman
directorul editurii

„Scrișul Românesc“

CHIAR de la începutul Festivalului „Cîntarea României”, Editura Scrișul Românesc a editat volume care se înscriu în tematica marilor aniversări ale acestui an. Este vorba de Imnurile neatințării, ediție îngrijită de Victor Rusu, și Războiul pentru Independență în viziunea populară, ediție îngrijită de Aurelian I. Popescu.

În linia acestor preocupări, editura pregătește și alte cărți, între care o primă antologie privind contribuția maselor populare din Oltenia la războiul din 1877, precum și o monografie despre orașul Calafat, întipărit în memoria populară ca un oraș al rezistenței antiotomane și ca o cetate din care s-a tras prima salvă de tun. Vom publica, totodată, și o operă de sinteză privind răscoala din 1907 în Oltenia. Să amintim, de asemenea, volumul Copii ai țării românești, care cuprinde versuri patriotice, precum și Partidul meu, mindria țării — o antologie a poeziei dedicate partidului.

Ilarie Hinoveanu
directorul editurii

„Albatros“

AVÎND privilegiul uneia din cele mai perspective meserii, editorul poate anticipa, fără nimic sibilic: el culege ceea ce a semănat. De altfel, se știe, pe cadranul editorial minutarul merge cu pasul trimestrelor, anul însuși are o altă implantare — el a început totdeauna cu un an în urmă — așa încît a ști de exemplu acum, în ianuarie, că în decembrie 1977 va apare o carte ca Omagiul Republicii, cu 30 de poeme originale ca 30 de stilpi aniversari de lumină, nu e nici un exercițiu de devinătoriu. La această carte se lucrează... astăzi! Ce va fi așadar miine, în acest miine atât de apropiat, pe care editorii îl numesc, mai degrabă convențional, anul 1977.

Vor fi numai la editura noastră circa 150 de cărți. Cu speranța legitimării tuturor acestora ca adevărate cărți, ar fi, nădăjduim, cea mai bună participare a scrișului tinăr — indiferent de vîrstă — la marele festival. Agenda aparițiilor va cuprinde, exempli gratia, semnătura lui Marin Preda, Al. Ivasiuc, Mircea Horia Simionescu, G. Bălăiță, Al. Mirodan, Radu Theodoru, Ion Lăncrănjan, C. Leu, Maria Luiza Cristescu, Const. Chiriță, Ana Blăndiana, Aurel Rău, Adrian Beldeanu — ca prozatori — Aurel Baranga, Ion Bănuță, Florența Albu...

Mă gîndesc în mod deosebit la „ora zorișor” acestui an, cînd în februarie, aniversînd răscoala țărănească din 1907, editura va fi prezentă cu editia bibliofilă 1907 de Tudor Arghezi, în îngrijirea grafică a lui Constantin Băciu, cu romanul Marca vilvataie de Marin Ion Lovescu, scris în pasta aspră a acestui autor atât de particular, cu evocarea-reportaj La cîna din '907 de publicistul St. Fay. Va fi apoi „ora amiezii” — în maiul centenarului Independenței — cînd va apărea romanul frescă-document Cronica eroică de Radu Theodoru. Apoi, prin august, amintind tinerilor alte file din istoria națională, și anume epopeea întregirii, va apărea Ulmul de la Ionășești de Alex. Bădăuță.

Mircea Sintimbreanu
directorul editurii

„Cartea Românească“

PROGRAMUL editorial al Editurii Cartea Românească pentru 1977 este în ansamblul său și prin majoritatea lucrărilor care-l constituie integrat Festivalului național „Cîntarea Ro-

maniei” — aceasta în primul rînd prin trăsătura sa de bază care este actualitatea. Preocupării de a da o imagine sugestivă a României contemporane, i se aliniază proza, între care unele volume, în chip firesc, realizează mai direct și mai amplu acest obiectiv, dată fiind cuprinderea lor mai largă, epica mai întinsă, numărul mai mare al personajelor reprezentative pentru fiecare din domeniile abordate.

Poezia, și ea în mod divers, exprimă prezența în actualitate a lumii noastre. Cartea cu subiect istoric — cea dedicată Griviței, Mărășeștilor, luptei comuniștilor ilegaliști, proclamării Republicii —, cea consacrată uzinei moderne, satului socialist, centralizează mai eficient și mai vizibil efortul scriitorilor de a da imaginea acestui timp, în latura construcției lui de viitor. În cea a prezentului, în evocarea tradițiilor și faptelor de arme ale înaintașilor.

„Cartea Românească” are în planul său numeroase astfel de lucrări, care se impun atenției: opt romane istorice, între care trei despre momentul Independenței, două despre participarea României în primul război mondial, o cronologie a perioadei 1877—78, o antologie de lirică patriotică și o culegere de mărturii documentare despre decembrie 1947.

Mihai Gafița
redactor șef al editurii

Editura Militară

CELE mai multe volume din publicistica și beletristica pregătită pentru tipar în acest an sînt dedicate centenarului Independenței de Stat a României. De curînd, a intrat în librărie jurnalul de război al generalului Alexandru Cernat, intitulat Memorii, Campania 1877—1878. Este prima publicare integrală a acestui important document de epocă. Sub tipar se află Cronica participării armatei române la războiul pentru Independență 1877—1878, care reflectă desfășurarea evenimentelor politice și militare, acțiunile și faptele din timpul luptelor, în desfășurarea lor succesivă pe luni, zile și chiar pe ore. Mai menționăm monografia România în războiul de Independență 1877—1878.

Numeroase alte lucrări vin să întregască ofranda pe care o aducem memoriei eroilor de la '77: Maiorul Eftimie Ulescu — Scrisori din războiul de Independență, Asalt la reducte — culegere de portrete și evocări ale unor eroi, ediție revăzută și îmbogățită a lucrării publicate cu opt ani în urmă, apoi biografiile unor eroi ai războiului de Independență, între care General Moise Groza și Sergent Gheorghe Donici.

Eugen Danciu
redactor șef al editurii

„Facla“

PREOCUPAREA editurii noastre este de a reflecta în cărțile ce le publică participarea maselor populare din această parte a țării la marile evenimente pe care le aniversăm în acest an. Sub titlul Scrisori de la Plevna (ediție îngrijită de Stelian Vasilescu și Viorel Faur) publicăm o selecție din corespondența de război, informații, scrisori, apărute în revista „Familia” în timpul războiului pentru Independență. În volumul Bătălia de la Mărășești de Cassian R. Unteanu sînt adunate prozele și versurile acestui scriitor bănățean care a dezerat din armata austro-ungară, a trecut munții și s-a înrolat în armata română, participînd la bătălia de la Mărășești.

O contribuție la „Cîntarea României” o vor aduce romanele istorice și volumele de versuri patriotice publicate.

Al. Jebeleanu
șef de redacție al editurii

„Eminescu“

INTR-UN stadiu foarte avansat, urmind să apară peste câteva zile, se află o culegere de 23 de piese într-un act, îmbrățișînd o vastă tematică, un larg orizont de preocupări menit să intereseze echipele artistice de amatori. Printre autori se află cei mai de seamă reprezentanți ai scrisului din țara noastră.

Pentru repertoriul de poezie, echipele artistice de amatori se pot adresa volumelor de versuri apărute în ultima vreme în editura noastră, semnate de Adrian Păunescu, Adrian Popescu, Horia Bădescu, Lucia Negoită, Titus Vișeu. Recomandăm, de asemenea, volumele semnate de cei mai tineri debutanți ai concursului nostru anual (Gabriel Chifu, Tudor Cristea, Ștefan Vicol, N. Boghian, Virginia Mușat), cărți apărute în ultima vreme, ca și pe cele care vor vedea lumina tiparului în lunile viitoare — opere ale unor prestigioși poeți, ca Mihai Beniuc, Virgil Teodorescu, Gheorghe Tomozei, Nicolae Dragoș, Vasile Nicolescu, Teodor Balș.

Intenționăm să publicăm și o culegere de piese într-un act ale lui Paul Everac, știindu-se faptul că reputatul autor este și un maestru al acestui gen în care ne-a dat lucrări de primă importanță artistică. Vom mai tipări, de asemenea, către sfîrșitul anului, și o culegere de noi piese într-un act pe care intenționăm să le comandăm dramaturgilor noștri. Editura Eminescu a început colaborarea cu câteva cenacuri literare din țară: Arad, Ploiești, și, peste puțină vreme, Rm. Vilcea.

După cum se vede, toate cele de mai sus vor servi direct, ca bază literară, Festivalului nostru național. Editura are în vedere însă și publicarea unor cărți închinete marilor evenimente ale anului, între care Centenarul Independenței — moment de o importanță istorică fundamentală pentru destinele României și căruia i se dedică, de altfel, întreaga această primă ediție a Festivalului. Între lucrările ce vor vedea lumina tiparului, fiind într-un stadiu avansat, menționăm romanul Lumea cea mare de Dan Mutașcu, închinat căderii Plevnei. Asaltul de Război Theodoru și Marin Dragu, volumul 1877 în conștiința literară românească de Vasile Netea, care cuprinde documente, file de arhivă, scrisori aparținînd scriitorilor noștri care au trăit acest eveniment, reportajul Cînd libertatea se numește Grivița de Mihai Ștefan etc. Pentru aniversarea a 70 de ani de la marea răscoală din 1907 pregătim un volum colectiv de proză și publicistică inedită intitulat 1907—1977, la care colaborează toate generațiile noastre de scriitori și oameni de cultură. Un foarte interesant reportaj intitulat De la răscoală la revoluție ne va încredința Nicolae Mateescu. Romane pe aceeași temă vor publica Florin Bănescu și Ada Orleanu.

Valeriu Răpeanu
directorul editurii

Editura didactică și pedagogică

EDITURA didactică și pedagogică a prevăzut editarea, în primul trimestru, a unei antologii cuprinzînd texte literare inspirate din marea răscoală a țărănilor din 1907, precum și

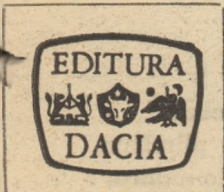
documente legate de evenimentele acestui an.

Sînt antologați autori care au scris despre răscoală chiar în preajma anului 1907 sau în timpul răscoalei (G. Coșbuc, Al. Vlahuță, I. L. Caragiale, M. Sadoveanu, Panait Cerna, N. D. Cocea), autori care au zugrăvit tragicile evenimente din 1907 mai tîrziu, între cele două războaie mondiale (L. Rebreanu, Cezar Petrescu, Panait Istrati), dar și autori care au scris după Eliberare, inspirîndu-se din evenimentele anului 1907 (T. Arghezi, Zaharia Stancu, L. Pătrășcanu, T. Balș).

Un loc aparte în antologie îl ocupă documentele din presa muncitorească, documentele oficiale (telegrame, ordine, circulare), care, inserate printre textele literare, vin să ilustreze, cu autenticitatea lor literatură răscoală. Antologia este întocmită de Elena Cojan și Sorin Teodorescu.

Mihai Roman
redactor șef al editurii

„Dacia”

ÎN LUMINA marilor evenimente istorice pe care patria noastră le sărbătorește în anul 1977 și în cadrul marelui program creator de cultură care este **Cintarea României**, Editura

Dacia și-a propus să fie reprezentată prin 11 lucrări din diverse sfere de preocupări, în limba română și în limbile maghiară și germană.

În domeniul romanului publicăm trei lucrări: **Moise Groza** de Petru Vintilă, **Cimpul cu maci** de Nicolae Calomfirescu și **Rug și flacără** de Eugen Uricaru — toate inspirate din evenimente fundamentale ale războiului pentru dobândirea Independenței de stat a României.

Sub semnătura criticului de artă Mircea Toca se află deja sub tipar albumul **Războiul de Independență în grafica artiștilor contemporani**. Acesta va fi urmat de lucrarea în limba germană **Album—1877**, alcătuit de poetul Vasile Igna.

În cadrul colecției „Biblioteca școlară”, care se tipărește în limba maghiară, va fi publicat volumul **Ostașii noștri**, cuprinzând versuri, proză, teatru, lucrări legate de marele moment al Independenței.

Din sfera lucrărilor de istorie publicăm volumele: **Epopeea Independenței României 1877—1878** de Gheorghe Stoean și Ion Gheorghe Pană, **Transilvania și Războiul de Independență a României**, culegere de documente îngrijită de istoricul Liviu Maior, **Ecoul Războiului de Independență în Transilvania**, culegere-documente în limba germană sub semnătura lui Konrad Gündisch — la acestea adăugându-se volumul în limba română **De lină Plevna**, culegere de texte care prezintă modul în care s-a oglindit războiul de Independență în literatura Transilvaniei și, într-o ediție de lux, ilustrată, o selecție de poezii de George Cosbuc, **Cinzece de vitejie**, prefată de Constantin Culeșan.

Al. Căprariu
directorul editurii

„Ion Creangă”

FESTIVALUL național „Cintarea României” a constituit pentru colectivul editurii un stimul în răspîndirea sarcinilor majore pe care le implică educarea și formarea celor mai

frage generații ale țării, începînd cu „Soimii patriei”, cărțile adresate lor cunoscînd o pondere mult mai mare decît în trecut. Astfel, o temă educativă majoră cum este aceea a cultivării dragostei de patrie își găsește reflectare în noul an editorial prin publicarea a numeroase volume care se vor constitui într-o adevărată istorie a României de la începuturi și pînă astăzi. Sînt prezente chipuri de eroi din cele mai vechi timpuri: Burebista, Decebal, Lisimach și Dromichete. Le urmează cele din volumele **Serisoarea a III-a** de Eminescu, **Povestirile eroice** de E. Camilar, **Călugărenii** de R. Theodoru, **Viitorul vine din toate părțile** de I. Crînguleanu. Numeroase sînt lucrările închinatelor marilor aniversări din acest an: 100 de ani de la proclamarea Independenței de stat, 30 de ani de la proclamarea Republicii, 60 de ani de la bătăliile de la Mărășești, Mărăști, Oituz, 70 de ani de la izbucnirea răscoalelor din 1907. Dintre acestea menționăm: **România la 1877**, antologie îngrijită de E. Manu, 1877 — anul biruinței (în colecția ABC), **Peneș Curcănul** de Vasile Alecsandri, volumul de năvele însemnați cu stea în frunte de Ada Orlăanu, romanul **Sfîrșitul redutei** de I. Aramă, **Adevărul despre regi**, antologie îngrijită de Virgil Ene. Pe aici nu se trece de P. Luscalov, **Florile acestei primăveri** de Alexandru Mitru.

Al. Georgescu
redactor șef al editurii

„Meridiane”

AVIND ca principiu călăuzitor valorificarea moștenirii artistice pe linia valorilor umaniste dublate de cele artistice, Editura Meridiane își propune să publice în anul acesta o serie de albume care să celebreze momente de răscruce din istoria și arta noastră.

În acest context aș dori să amintesc că editura pregătește cu ocazia aniversării a 100 de ani de la dobîndirea Independenței de stat a României albumul **Epopeea In-**

dependenței, care își propune să realizeze, prin intermediul celor mai reprezentative opere plastice, o istorie expresivă a patriei în dramaticele episoade ale luptei pentru libertate și independență dusă de poporul nostru de-a lungul secolelor, fie așa cum le-au oglindit contemporanii lor, fie în ilustrarea evocatoare a artiștilor din zilele noastre. Textul este însoțit de 164 ilustrații dintre care 24 color.

O altă carte, gîndită ca o adevărată cronică în imagini a eroismului ostașului român în războiul de Independență, este volumul lui Remus Niclescu, — **Războiul pentru Independență văzut de N. Grigorescu**, în care opera marelui pictor este evidențiată ca un moment de inserție exemplară al artei în istorie. De asemenea, cu prilejul împlinirii a 70 de ani de la răscoalele țărănești din 1907, editura va publica și un volum intitulat **Răscoala din 1907 și artele plastice**.

Tot anul acesta serbăm cea de a treizecea aniversare a proclamării Republicii, eveniment întîmpinat de Editura Meridiane cu albumul **Republica, anul XXX**, care înfățișează aspecte ale construcției socialismului precum și compoziții menite să analizeze evenimentul istoric de acum 30 de ani. Albumul are 100 de ilustrații din care 40 color și încheie seria momentelor comemorate festiv de editură.

Modest Morariu
redactor șef al editurii

„Kriterion”

VOM tipări într-o ediție bilingvă volumul **Reminiscențe de război din 1877—1878** al dr. Ludovic Fialla, renumit medic și profesor la Școala superioară de medicină din

București, medic șef la spitalele Colțea și Filantropia, în care sînt strînse amintirile sale de război, precum și un Jurnal din activitatea sa la spitalul Crucii Roșii din Turnu Măgurele. Volumul mai cuprinde fragmente din memoriile autorului cu privire la personalitatea doctorului Carol Davila. Un alt volum dedicat Centenarului Independenței de stat a României este alcătuit din studii, articole, scrisori ce pun în lumină ecoul pe care l-a avut acest mare eveniment în conștiința contemporanilor. Volumul este o operă colectivă cuprinzînd următoarele capitole: **Cronica războiului de Independență, Români din Ardeal**, participanți la războiul de Independență, **Portrete de pe cîmpul de luptă**, **Independența ogîndită în paginile ziarului „Telegraful român”**, **Anul 1877 în istoriografia maghiară**, **Ecoul războiului de Independență în presa germană din Ardeal**, **Ecoul războiului de Independență în presa progresistă maghiară**.

Cum în acest an se împlinesc trei decenii de la Proclamarea Republicii, editura noastră va dedica acestui eveniment volumul de poezii patriotice **Pămîntul natal** care va oferi o selecție reprezentativă din mărturiile lirice ale poezilor români și maghiari despre noul chip al patriei române în insufletea care prefăcuse socialiste. O altă antologie, **Laudă patriei**, va cuprinde poezii patriotice ale celor mai cunoscuți poeți români, germani și maghiari din țara noastră.

Domokos Géza
directorul editurii

„Minerva”

AN ANIVERSAR, readucînd în memorie evenimente cruciale în istoria noastră, 1977 însemnează în programul Editurii Minerva încă un prilej de a releva tradițiile umaniste ale literaturii române, expresie a unei viziuni și sensibilități naționale despre lume, viață și destin.

În ajunul lui am trimis în librărie culegerea de **Poezii patriotice și revoluționare**, destinată formațiilor artistice participante la Festivalul „Cintarea României”. Simpla enumerare a secțiunilor tematice care alcătuiesc sumarul acestei cuprinzătoare antologii mi se pare a fi elocventă. Iată-le: „Partidului îi sînt dator”; „Zdrobiți orînduiala cea crudă și nedreaptă”; „Prin vremi, răscruci de vifore și lupte”; „Eroi au fost, eroi sînt încă”; „În lume nu-s mai multe Români”; „Trăim în miezul unui ev aprins”. Titlurile, imprumutate din poeme cunoscute, aduc sub aceeași acoladă poeți din toate generațiile, de la clasici la contemporani, redacția responsabilă („Arcade”) veghind ca nivelul calitativ al textelor puse la îndemîna recitatorilor și a autorilor de montaje să rămînă superior. În cazul altor culegeri (aflate sub tipar) accentul cade, firesc, pe documentar,

pe demonstrarea interesului purtat de scriitorii ideii de actualitate și de esențial, de semnificativ și de reverberant. **Pui de lei** (realizată și prefată de Rodica Florea) evocă războiul de Independență, în interpretarea contemporanilor și a urmașilor. **Flăcări în primăvară** (ediție îngrijită de Victor Iova, prefată de Pompiliu Marcea) aduce mărturie despre răscoala țărănească de la 1907. Ambele culegeri atestînd înscrierea celor două evenimente în seria memorialelor. A ceea ce nu se uită. A ceea ce ne configurează ca statut etnic și etic. Nu doar anamnezic. Cît ca atitudine existențială definitorie, în timp și peste timp. Ca, altfel spus, conștiință. Conștiință pe care o întîlnim și prin retipărirea, în acest an, în „Biblioteca pentru toți” a versurilor lui Vasile Alecsandri, iar în ediție bilingvă română și germană (versiunea poetului Franz J. Bulhardt) a plachetei **Ostașii noștri**. Nu sînt absenți, în 1977, cu opere fundamentale, nici Duiliu Zamfirescu, G. Cosbuc, M. Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Panait Istrati, în colecții de mare audiență, ca „Patrimoniu”, „Arcade” etc. Consider însă că lauda supremă pe care o aducem „Cintării României” este tipărirea în peste 200.000 de exemplare a nemuritoarelor poezii eminesciene. Izvorite toate dintr-o viziune eroică a condiției umane, a istoriei noastre. Memento nu al demersurilor inutile, ci al stăruinței, al înfrîngerii efermerului, al valorii imanenței, al luminii ce nu se stinge, al transmiterii ei din veac în veac, al convingerii că viitorul e distilat, ca o certitudine. În efortul înaintemergătorilor. Nu întîmplător Festivalul național „Cintarea României” stă sub semnul verbului eminescian: „Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie!”

Aurel Martin
directorul editurii

„Junimea”

GRANITELE dintre anii editoriali sînt mult mai puțin certe decît celea dintre anii calendaristici. Lungul drum al cărții către librărie poate începe (în funcție de complexitatea

lucrării), cu un an, doi, chiar trei înainte ieșirii volumului la „rampa” vitrinei. Aflate în stadii avansate de producție, cîteva cărți vor purta, poate, în caseta tehnică, anul 1976 ca dată a apariției, dar cititorul le va avea în primele săptămîni ale acestui an. Între ele, **Istoria orașului Iași** (vol. I) — carte datorată unui prestigios grup de cercetători de la Facultatea de Istorie a Universității ieșene. Tot din „recolta” lui 1976 fac parte și cele trei titluri ale unei singure mari cărți ce ar putea fi intitulată „Cartea patriotismului”: este vorba de **Cartea eroilor**, **Cartea naturii** și **Cartea patriei**, ultima urmînd a apărea peste cîteva zile. Fragmente din opera unor mari cărturari și scriitori, de la Neulce la Geo Bogza, sînt ordonate în cinci capitole, ale căror titluri vorbesc de la sine despre intențiile editorilor: 1. **Amintirea strămoșilor daci și romani**; 2. **În apărarea ființei naționale**; 3. **Pentru libertatea și dreptatea dinlăuntru**; 4. **Pentru unitate și independență națională**; 5. **Pe drumul luminos al socialismului**. „Cartea eroilor” va cuprinde o selecție din cele mai semnificative pagini ale literaturii românești.

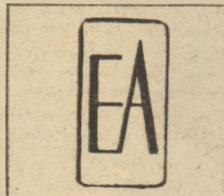
O carte neobișnuită, intitulată **Dăinuiri dăneșene**, se înscrie în familia **Cronicilor de la Arbore**. Dot învătători dintr-un sat vasluian puțin cunoscut (Dănești) au realizat, în decursul unei întregi vieți, o carte-document menită a înfrîpa o „obirșie a lucrurilor” și a desluși noi temeuri istorice, etnografice, folclorice, lingvistice etc. ale dăinuirii și continuității românești.

Trecînd, acum, la programul editorial al Junimii pe anul în curs, voi menționa, mai întîi, cîteva titluri consacrate centenarului Independenței: **Independența**, **încununarea luptei seculare a poporului român**; **Diplomația europeană și triumful cauzelor române**; **Centenarul Independenței de stat a României**. Și beletristica va omagia emoționanta aniversare a Războiului de la 1877, desigur, mai întîi prin intermediul cărților de poezie (care vor conține cicluri speciale dedicate marelui eveniment), dar și prin romanele **Plevna** și **Duba Seyfi**.

La 6 august se vor împlini 60 de ani de la marile bătălii desfășurate la „Porțile Moldovei” — Oituz, Mărăști, Mărășești: Editura Junimea va evoca cele trei crîncene și glorioase lupte publicînd cartea **Triumful eroic Oituz-Mărăști-Mărășești**. Și cele șapte decenii scurse de la izbucnirea răscoalei din 1907 vor prileji contribuții editoriale ieșene, între care cercetarea monografică a comunei Flămînzii, pregătită de noi în colaborare cu Comitetul județean Botoșani pentru cultură și educație socialistă.

Mircea Radu Iacoban
directorul editurii

Editura Academiei

COLECTIVUL Editurii Academiei s-a înscris încă de la început și continuă să fie profund antrenat în ampla mișcare cultural artistică pe care o definește Festivalul „Cintarea României”.

Participarea noastră a îmbrăcat formele specifice-editoriale ale publicării unor lucrări de mare răsărit, cum ar fi de exemplu monografia **Vlad Tepeș**, cu prilejul împlinirii a 500 de ani de la moartea voievodului, sau monumentalul volum **Tezaurul de la Pietroasa**, de Alexandru Odobescu.

În întîmpinarea Centenarului Independenței sînt prevăzute mai multe volume de izvoare și sinteze teoretice, în cadrul planului național de sărbătorire a acestui moment de însemnătate crucială al istoriei României. Menționăm în primul rînd **Monografia Independenței**, lucrare colectivă datorată unor renumiți specialiști.

Aceluiași mare eveniment îi este dedicată **Bibliografia Independenței**, operă informativ-documentară, unică în literatura noastră de acest gen.

Altă operă colectivă, aparținînd Institutului de istorie și literatură „G. Călinescu”, este culegerea **Arta și literatura în slujba independenței naționale**.

În colecția de izvoare ale istoriei naționale urmează să apară o serie nouă de **Documente privind Războiul de Independență**.

Paralel cu pregătirile pentru editarea lucrărilor menționate mai sus, Editura Academiei depune eforturi stăruitoare pentru a fi prezentă la manifestările prilejuate de Festivalul „Cintarea României”. Avem în vedere sărbătorirea a 450 de ani de la urcarea pe tron a lui Petru Rareș și împlinirea a 70 de ani de la răscoalele din 1907. Vom tipări, sub îngrijirea Institutului de istorie din Iași, o monografie despre marele voievod și, respectiv, un volum de **Documente privind marea răscoală a țărănilor din 1907**, pregătit de Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R., în colaborare cu Institutul de istorie „Nicolae Iorga”.

Dum'tru Trifu
redactor șef al editurii

Editura științifică și enciclopedică

CARTILE pe care le publică Editura științifică și enciclopedică au nu numai o funcție științifică instructivă ori informativă, ci și o funcție cultural-patriotică. Foarte

multe dintre ele răspund în mod direct sarcinilor dezvoltării conștiinței naționale, educă cititorul în spiritul dragostei față de poporul român, al respectului și mîndriei față de trecutul său istoric, ele înscriindu-se în întregime în ampla manifestare culturală, Festivalul național „Cintarea României”.

Între lucrările care răspund unei astfel de problematice majore privind cultivarea dragostei față de neam și limbă prevăzute să apară în acest an se înscriu: **Istoria românilor pentru tineret** (C.C. Giurescu, Dinu C. Giurescu), **Emigrări românești din Transilvania**, Sec. XIII — Sec. XX (Stefan Metes), **România în izvoare geografice și cartografice** (Marin Popescu-Spineni), **Pictrele dacilor vorbesc** (Paul Mac Kendrick, traducere în limba engleză), **Lupta diplomatică a României pentru cucerirea Independenței** (Nicolae Corivan), **Războiul de Independență în context european** (Nicolae Ciachir), **România în războiul de Independență** (Constantin Căzănișteanu, Theodor Ionescu). Acestea li se adaugă lucrările care privesc **Istoria limbii române** (Alex. Rosetti), **Individualitatea limbii române între limbile romanice** (Alex. Niclescu) ș.a.

Mircea Măciu
directorul editurii

Pagini realizate de
VASILE BĂRAN
și
MIHAI MINULESCU

Mihai Beniuc

Arheologie

Trecutul ne-a-nvățat cu nemurirea,
Ci pieritoarea noastră existență,
Ne-a demonstrat ce poate face firea —
Tot ce-i trecut nu e decît absență.
De vreți, eu cred că-a fost și Burebista,
Zamolxe, Decebal, ori Deceneu,
Așa cum cred că vine clipa, trista,
Cind nu voi fi mai mult in lume eu.
Ruine ! Străbunicii mei din vremi
Sint astăzi poate doar un bruş de lut
Bun cărămidă poate-a fi făcut,
Fărîme, ce-n zadar le mai rechemi.
Îmi plac aceste aripi cu polen
De vis ce tinde către veșnicie
Crezindu-se din osebitul gen
Nemuritor — ce dat nu-mi este mie.
A ști e-ntii și-ntii : a ști că mori.
E singura mai certă-nțelepciune,
Cu lucruri tănuite uneori
Ce n-are rost și altor a le spune.
Ca ursul m-oi retrace-ntr-un birlog.
Parcă-i aud cum își aduc elogii
Că au găsit... și ce... și in ce loc
O țeastă ori din ea numai o parte,
Așa cum vor fi și ei după moarte,
Urmașii mei savanți, arheologii.

Noi cei bătrîni...

Voi m-ați fi vrut să fiu și eu cu voi,
Un brad obișnuit al vremii noi.
De ce să facem oare din Carpați
Motive doar de munți dărăpănați ?
Din Dunăre o gîrlă ce nu știe
Cum drumul către mare să și-l ție ?

Sint un bătrîn și nu spun că mă bucur
De sărăcia mea și nu-i pun ciucur.
Luați-mă cum sint de vi se pare
Că-n spusu-mi e străvechea arătare
A ceea ce visăm de-atîtea veacuri,
Noi cei bătrîni, ce nu sintem doar bracuri.

Vlad Țepeș

A fost chiar așa cumplit Vlad Țepeș ?
Cine-i dispus o groapă sie sepe-și ;
Dar celui drept, exemplu și-n prezent,
Ce i se cade ? Doar un monument.

S-a spus : Ah, unde ești tu Țepeș Doamne ?
De însuși Eminescu. Să-i condamne
Pe cei de azi necondamnați, — ce sală
Ar mai cuprinde-a maselor năvală ?

Și-ntreb ce pisc dintre Carpați anume
Lui Țepeș slava i-ar vesti-o-n lume ?
Poate-un Vezuv ar trebui să sară
Din miezul tău de foc, străbună țară.

Am arde mulți in lava lui fierbinte,
Dovezi de un apăsător trecut,
Dar și un semn fatidic că 'nainte
Sint încă pași și drumuri de făcut.

Mă iartă, Țepeș Doamne, că te tulbur
În liniștea de veci unde-ai plecat,
Dar glasul tău îmi spune ca un bulbur
Că mai avem o vreme de luptat.

Vesperală

Cu ochii blînzi ca un dulău bătrîn
Tristețea-mi odihnește la picioare.
Șed pe-un butuc. Să plec ? Dar mai amîn.
În șesu-nțelenit nu e cărare.

In jur miroase-a izmă și a cimbru,
Ici-colo-i cite-un smoc de sunătoare,
Un bou ce paște mi-l inchipui zimbru
Și parcă-aud un corn de vinătoare.

O, ce departe-s munții legendari
Scriși pe-o cortină-n vineție ceață ;
Doi plopi șoptesc în taină solitari,
O libelulă-n soare se răsfață.

Sub un tufiș pulsează un izvor,
Dar apa-și pierde urmele prin iarbă ;
Acuma de nimica nu mi-i dor
În seara ce coboară babă oarbă.

Luceafărul răsare ori apune ?
Mă-ntreb cu cine stau de vorbă ? Tac.
Tristețea tace și nimic nu spune
Nici ea. Mă scol. Dar nici un pas nu fac.

Ești mai frumoasă

Ești mai frumoasă ca o culme-n șes
Cu poalele de ape sărutată
Pe creastă cu luceferi constelată
Și orice faci e gest plin de-nțeleș.

Mireasma cărnii tale-i nard ce-mbată
Și formele ce-n relief doar ies
Din straiete complice doruri țes
De-nsetoșare-n veci nesăturată.

In mai adînc prin inima zvîcnită
Te mușcă și pe tine vreo ispită
Cînd ochii ți se pierd în depărtare.

Dar eu unînd nadirul cu zenitul
Visez să-ți fie făt-frumos iubitul,
Chiar dacă alții-l văd un oarecare.

Sub ofilite foi

Sub ofilite foi se-nmormîntează
Cărarea-n parc pe unde ne plimbam.
E-n asfințit. Și-abia trecut de-amiază !
Un pumn de frunze-a mai rămas pe-un
ram.

De ce nu ne-am oprit sub orice pom
De floare plin și nu ne-am sărutat
Pe cînd in noi vibra orice atom
Și nu-ncetase încă din cîntat
În crîngu-nmiresmat privighetoarea ?

Ne strîngem peste trupuri cîngătoarea.
E mai răcoare. Vînt. Și s-a-nserat.

Ascult și eu

Pun mina pe-o statuie de granit,
Notată nu-i și nu-i nici in legendă,
O fi-ngropată-n vreun moloz de mit
Ca amintire ștearsă, non-valentă.
E ros obrazul ca mîncat de carii,
Au suferit și ochii mari avarii,
Iar nas și brațe au căzut de mult ;
Doar gura vrea să zică : Stau și-ascult...
Nimic nu zice, poate nici nu știu
Ce-ar zice într-un grai ce nu e viu
De cine știe cîte scurse ere !
Ascult și eu : tăcere și tăcere.

Idolatrie

De ce mi s-a părut că eu sint eu,
Cînd n-are capăt șirul lor din urmă,
Mulțime vagă-n timp, ce nu se curmă,
Purtînd cuvîntul scris in carne : vreu !

Ce vierme-al nemuririi-n mine scurmă
Și nu se lasă doborît la greu,
Cu semn de-alarmă : teama sa mereu,
Să nu se piardă-n mers cumva de turmă.

Tot eu am fost și-n epoca de peatră
Ori vietate-n apele primare
Cu-ai mei in biotopi in loc de vatră.

Și nu-i așa, nici singur la-nchisoare
Nu ți s-a stins pornirea idolatră,
Împărtășit cu un crimpei de soare !

Spiritul latin

GINDIREA poporului roman este și astăzi un model în mai multe direcții ale spiritului și ale vieții. Într-adevăr, ea ne dă prilejul să admirăm în expresie conciză până la lapidăritate, caracterul sentențios, atît în domeniul vieții practice, cit și în acela al teoriei. Popor de cuceritori, dar și de legiuitori, de administratori, de tehnicieni ai construcțiilor și ai drumurilor, romanii și-au pus pe cea pentru mai multe epoci ale omenirii pe tot ce ne preocupă ca indivizi și colectivitate. Simbioza infaptuită între geniul elin și cel latin către sfîrșitul erei trecute și la începutul erei noastre a conferit celui din urmă strălucirea cea mai aleasă, în artă, literatură și filosofie. Renașterea a descoperit cu uimire bogăția spirituală a unui popor de ostași, temut în lume prin forța armelor. Cu decalajul de timp al vitregiei istorice, școala noastră, încă din secolul al XVII-lea, a avut norocul să beneficieze de lecțiile de viață și de înțelepciune ale strămoșilor. Miron Costin și Dimitrie Cantemir vorbeau și scriau cu înlesnire în latinește. Școala ardelenă a dus mai departe tradițiile învățămîntului latin, incorporîndu-și sufletul militant și sever al patriei lui Traian. De aceea nimic nu poate fi mai bine venit pentru cultura noastră de astăzi, decît confruntarea cu disciplina de gîndire și acțiune a marii națiuni, oglindită în comora ei de sentențe, maxime și zicale. Este ceea ce ne oferă Editura Albatros cu recenta ei culegere, în „Colecția Cogito”, de **Proverbe și cugetări latine**, sub îngrijirea lui Vasile D. Diaconu și Maria Marinescu-Himu.

CARTEA conține 1842 cugetări și proverbe, însoțite de un indice tematic foarte bogat și de un alt indice analitic de autori și opere, cu referință exactă la citatele, iar la urmă o scurtă bibliografie de florilegii similare, în limbile latină, română, franceză, engleză și germană. Lucrarea e precedată de 102 abrevieri, imprumutate pretutindeni în lume, limbii latine, și de 64 de formule uzuale, de aceeași răspîndire. Tematica e prezentată în ordine alfabetică, de la rubrica **Absurd**, pînă la **Zvon**. Astfel printre formulările absurde, ni se dă:

Currus bovem trahit
în traducerea exactă:
Carul trage boii.
În limba noastră circula zicala:
A pune carul înaintea boilor.
În împrejurarea unei acțiuni nechipzuite. De la romani avem și expresia:
a căuta acul în carul cu fin
Acum în meta foeni quaerere.
Autorii au crezut de cuvință ca la unele sentențe să dea și cite o notă lămuritoare în josul paginii. Literatul știe că Parnasul este metafora reușitelor lui, dar cititorului de rînd nu este de prisos să i se precizeze:
„Parnas, masiv muntos în Focida (Grecia), consacrat lui Apollo, lui Dionysos și muzelor”.

Cit erau de severi, romanii gustau totuși jocurile de cuvinte, dar nu dintre cele gratuite, ci pe acelea pline de tilc, cum ar fi:

A verbis ad verbera
tradus:
A trece de la explicații la ceartă.
Verbera, pluralul neutru de la **verberis**, înseamnă vergi, bice, ciomege: prin alte cuvinte, a trece de la discuție la bătaie în regulă.

Un dublu joc de cuvinte înțilnim în sentința:

Modicus cibi, medicus sibi,
tradus:
Cine-i cumpătat la mîncare este medicul lui însuși.

ASEMENEA exemple ne dovedesc că, la o anumită treaptă a civilizației lor, romanii aveau seriozitatea gîndirii etice cu dorința de a reține atenția prin procedee distractive și mnemotehnice (pentru ușurarea memorării). Marea majoritate a sentențelor este talmăcită corect, dar s-au strecurat și o serie de erori, ca acestea:

1. „1015. Nici o minciună nu este atît de nerușinată, încît să aducă și martori. Nullum tam impudens mendicium est, ut teste careat”.

Sensul este invers:
„Nici o minciună nu este atît de nerușinată, ca să-i lipsească un martor”.

2. „687. Imaginația noastră este liberă. Liberae sunt nostrae cogitationes”.

Corect:
Gîndurile (opiniile) noastre sînt libere”.

3. „717. Surprins într-o greșeală vădită. Flagrante delicto”.

Se știe însă, în materie de drept, că flagrantul delict este surprinderea asupra faptului, nu a unei greșeli oarecare, ci a unui delict sau chiar a unei crime.

4. „793. Fără invidie și părtinire. Sine ira et studio.

Tacitus, Annales, I, I”.

După cum se vede, severul istoric care a fost Tacitus a dat, ca reguli ale disciplinei sale, obiectivitatea și impersonalitatea, ambele integrale, iar traducerea

exactă este:

Fără ură și părtinire.
5. „1028. Ziua miniei (ziua răfuieiilor). Dies irae”.

De data aceasta traducerea este aproximativă, dar lipsește referința. Ziua urgiei a fost întîi anunțată în Vechiul Testament de un profet minor, Sofonie, I, 15 („Zi de urgie este ziua aceea, zi de strîmtoare și de jale, zi de pustire și de prăpăd, zi de întineric și de beznă, zi de nouri și de negură”, în traducerea lui Vasile Radu și Gala Galaction). Mai tirziu, un poet medieval a compus prea frumosul poem, a cărui primă strofă o transcriu din memorie:

„Dies irae, dies illa, / Solvet saeculum in favilla / Teste David cum Sibylla”.

„Ziua urgiei, ziua aceea / Va preschimba veleatul în cenușă, / Martor David și

SILVIA RADU: Dorina (Salonul de pictură și sculptură al Municipiului București — Sala Dalles)

Sibila (sau după proorocia lui David și a Sibilei)“.

La profetul Sofonie, ziua urgiei va fi o pedeapsă temporară, la poetul medieval, ziua de apoi, a judecății.

6. „1302. Este plăcut uneori să nu ții seama nici de timp și nici de loc.

Dulce est desipere in loco”.

Desipere nu înseamnă a nu ține seama de, ci a-și pierde capul sau mințile, a avea o clipă de nebunie. La Horatius, *Oda*, 4, 12, 28, acest vers final este precedat, pentru completarea sfatului, către poetul Vergiliu:

„Misce stultitiam consiliis brevem”,

adică:

Îmbină sfaturile (înțelepte ale cugetului) cu o scurtă nebunie!

7. Din același Horatius:

„1588. Soarta nu poate schimba și geniul natural.

Fortuna non mutat genus”.

Am citit Epoda a IV-a și am înțeles că e vorba de altceva. Ieșindu-și din firea placidă, Horatius atacă cu vehemență de pamfletar pe tribunul militar Menas, dovedit de corupție, dar totuși încărcat cu onoruri și-i aruncă în față insulta, astfel turnată sentențios:

Norocul (soarta) nu schimbă soiul (prost).

8. Iarăși Horatius:

„1781. Pune frîu viciilor! Compesce mentem”.

„1781. Pune frîu viciilor! Compesce mentem”.

„1781. Pune frîu viciilor! Compesce mentem”.

„1781. Pune frîu viciilor! Compesce mentem”.

„1781. Pune frîu viciilor! Compesce mentem”.

„1781. Pune frîu viciilor! Compesce mentem”.

„1781. Pune frîu viciilor! Compesce mentem”.

„1781. Pune frîu viciilor! Compesce mentem”.

„1781. Pune frîu viciilor! Compesce mentem”.

„1781. Pune frîu viciilor! Compesce mentem”.

„1781. Pune frîu viciilor! Compesce mentem”.

„1781. Pune frîu viciilor! Compesce mentem”.

„1781. Pune frîu viciilor! Compesce mentem”.

„1781. Pune frîu viciilor! Compesce mentem”.

„1781. Pune frîu viciilor! Compesce mentem”.

„1781. Pune frîu viciilor! Compesce mentem”.

„1781. Pune frîu viciilor! Compesce mentem”.

„1781. Pune frîu viciilor! Compesce mentem”.

„1781. Pune frîu viciilor! Compesce mentem”.

„1781. Pune frîu viciilor! Compesce mentem”.

„1781. Pune frîu viciilor! Compesce mentem”.

„1781. Pune frîu viciilor! Compesce mentem”.

„1781. Pune frîu viciilor! Compesce mentem”.

Am mers iarăși la text și am văzut că Horatius retracează într-o palinodie insultele aduse prietenei lui. (*Oda*, I, XVI, *Ad amicam, Palinodia*, versul 22) și o roagă:

Linistește-ți cugetul (nu mai fi supărată).

Cum este limpede că poetul nu fantazează, putem deduce că în tinerețe a putut fi cam lute în dragoste, că și-a jignit, pe drept sau pe nedrept, iubita, și că mai tirziu, regretînd faptul, îi cere iertare. În talmăcirea din carte, poetul ar adăuga o nouă insultă, celor de demult!

9. Și în fine, tot Horatius:

„1808. Virtutea nemanifestată nu-i departe de lipsa de pricepere.

Paulum sepultae distat inertiae

Celata virtus.

Oda, 4, 9, 29—30”.

Sensul mai exact este următorul:

Virtutea ascunsă nu-i departe de lenea cea (mai) adîncă.

10. „1359. Sfătuiește-ți prietenul în taină — și laudă-l în public.

Amicum in secreto mone, palam lauda.

Seneca Philosophus, *De moribus*, 12.”

Monere are sensul de a sfătui, dar și pe acela de a mustra, și astfel trebuie înțeleasă maxima, că mustrarea sî nu fie publică, ci între patru ochi (sfatul în public n-ar avea nimic jignitor!).

11. „1393. Orice progres merită să fie laudat chiar și la un om neprevăzător.

Successus etiam in temerario laudatur”.

Sensul exact:

Succesul este laudat chiar în persoana unui temerar (adică a unui viteaz necugetat, impulsiv).

12. „1405. A te socoti atotștiutor este propriul pas spre prostie.

Crederet se sapientem primus ad stultitiam gradus”.

Sapiens înseamnă înțelept, nu atotștiutor. Moralistul latin consideră că altora le revine să decreteze înțelepciunea, iar nu să și-o aroge fitească.

13. „1429. Nu trimbița triumful înainte de glorie.

Ante victoria ne canas triumphum”.

E clar:

Nu trimbița triumful înainte de victorie.

Triumful era acordat comandanților de oști, după repurtarea unei mari biruințe, cu caracter decisiv și se săvîrșea cu mare fast, în Capitoliu, la Roma.

14. „1589. Faptele trecute mai de grabă pot fi redate decît îndreptate.

Praeterita magis reprehendi possunt, quam corrigi.

Livius, *Ab Urbe condita*, 30, 30, 7”.

Corect:

...pot fi mustrate”.

Reprehendere (la forma activă) înseamnă și a relua, și a mustra. În franceză la fel: **repandre**. Se vede că traducătorii au luat primul sens dintr-o versiune franceză.

15. „Răzbunarea este o dovadă a miniei.

Ultio doloris confessio est.

Seneca Philosophus, *De ira*, 3, 5, 6”.

Sensul e clar:

Răzbunarea e o mărturie a durerii. Nici vorbă de dovadă, nici de minie.

16. „1680. Darurile unei fericiri sînt însoțite și de teamă.

Magna fortunae dona non sunt sine metu”.

Aici **fortuna** are sensul de **avere**: Darurile unei averi mari nu sînt lipsite de teamă.

17. „1738. Ura este minie necontrolată.

Ira pertinax odium est”.

Exact: Minia stăruitoare este (adică se schimbă în) ură.

Oricît de liberă ar fi o traducere, ea nu trebuie să răstălmăcească sensul, mai ales cînd acesta este de o transparență cristalină.

Șerban Cioculescu

HORVÁTH ISTVÁN

• A murit un mare poet și prozator.

Om puternic, țaran puternic cu zîmbetul sfios și cu o operă ca o imensă orgă țărănească.

Cîndva, în anii reci de după primul război mondial, flăcăul simplu Horváth István a venit la oraș în stralele sale de postav dărcit: a cărat în spinare saci cu cartofi în piețe și gări, a măturat prăvăliile băcanilor și zarzavagiilor Clujului, și-a înghițit injuriile, trecutul și nostalgia; cuvintele biciuite, dorul de viitor și dorul trecutului îndepărtat, toate acestea, într-o bizară gestație secretă, s-au transformat în poezie curată, de o aspră frumusețe și tărie...

Fiul de țărani își face intrarea spectaculoasă în literatură, la începutul anilor 40, cînd îi apar primele volume

— dar experiențele adunate nu-și croiesc adevăratul drum, decît în poezia și proza sa de după Eliberare: o literatură a luptei și a construcției. Devine redactor al revistei „Falyak népe”, apoi al revistei „Utunk”, cărțile sale — unele traduse și în limba română — apar în multe ediții. Horváth István a fost laureat al Premiului de Stat.

Cercetător al trecutului și al prezentului, al etnografiei și folclorului satului său natal din Cimpia Transilvaniei, Ozd, Horváth István, victimă a unui stupid accident de circulație, s-a întors definitiv la ai săi: înmormîntat la Ozd, rămas în sufletul tuturor celor care l-au citit și îi vor citi și de acum înainte.

BODOR PAL

Poezia politică

• DACĂ DANTE a lăsat în urma **Comediei** sale profund politice, doar simbolul și metafora, motivul constă în caducitatea luptelor guelfe dintre „albi” și „negri”, care sfîșiau Florența la sfîrșitul secolului XIII și începutul celui ce a urmat. Pe măsură însă ce evenimentele avansează în timp și capătă amploare continentală, poezia politică se impune conștiinței contemporane ca un tot ideologic-estetic, dovadă Hugo, Byron, Petöfi, Pușkin, Lermontov, iar mai recent Maiakovski, T. S. Eliot, Eluard, Aragon, Neruda. Exprimînd aderare la idealul generos, sau condamnare a forței reacționare, obscure, nutrită de patos cetățenesc, poezia politică se constituie ca a zecea muză a epocii noastre de violente conflicte sociale și revoluționare prefaceri.

Cu atît mai mult într-o țară sortită din totdeauna unei istorii dramatice, firesc a fost ca poezia acesteia, întîi anonimă și apoi cultă, să crească din trunchiul existenței politice. Trecînd de modalitatea romantică manifest-revoluționară a „sințelor firi vizionare”, poezia noastră realizează saltul spre eminescianism, cu care politicul se ridică la altitudinea simbolului, fie în pamfletul demagogului liberal îmbrățișînd „comedia minciunii” într-o retorică dezlanțuită a patriotului îndurerat, fie în glorificarea vizionară a Daciei edenice, „mărica veche” în „stînci bătrîne”. Explicabilă într-o diacronie asemănătoare, poezia lui Goga imaginează un paradis cu „codri verzi de brad / Și cîmpuri de mătăsă” alterat de „jalea” Ardealului înrobît, într-o poezie pură. Simbolismul chiar, menit a fi, de Jean Moreas, sugestie muzicală și abstragere din real devine la noi, în anumite laturi, prin integrarea destinului național, profund politic. Macodonski începe prin a înfiera monarhia și ipocrizia burgheză pentru a ilustra, pînă și în aparent impasibilele **Rondeluri**, ostracizarea geniului, temă în egală măsură a lui Bacovia, poetul uitat într-o provincie pustie”, între fizici și „palizi visători”, trăind „istoria contemporană” și sperînd în instaurarea „noii primăveri”. Poezia secolului nostru se diversifică mai accentuat în funcție de direcția estetică, rafinîndu-și inserția politicului. Minia „bunilor” apare transfigurată în ocară „ușure” a lui Tudor Arghezi, febra excesului de conștiință care distruge la Blaga echilibrul natural provenind din aceeași realitate precară. Avangarda alege, din aceleași rațiuni politice, fronda antiburgheză, șocînd gustul filistin prin Geo Bogza, ori lirismul tradiționalist prin structura metaforică, cu Mihail Beniuc.

Trecînd de epoca discursului versificat, din care se detașează poezia conflictuală, dramatică a lui Labiș, cîntăreț al „luptei cu inerția”, sintem martori la o înflorire fără precedent a poeziei politice de azi în ipostaza, mai cu seamă, a celei patriotice. Temele istorice converg, uneori, către Eminescu (o Dacie mitică) sau Bolintineanu (Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul, încercări de epoei lirice), deși stilistic pare să domine invocarea, oda, desfășurînd un panteism liric în fuziunea țării cu eul adînc al creatorului. Și aici continuă eterogenia estetică explicabilă și binevenită: se utilizează sursa folclorică de carte ritualică, de literatură clasică (Ioan Alexandru, Ion Gheorghe, Ion Horea), alături de instrumentația modernilor (Virgil Teodorescu, Nichita Stănescu, Grigore Hagiu, Cezar Baltag). S-a născut, în ultimii ani, poezia-discurs direct și tensionat liric, poezia-spunere, cu fundal muzical necesar, a lui Adrian Păunescu. Există poezia dilematică a lui Eugen Jebeleanu, profund politică prin reacția eului în fața inechității și imposturii. (Aceeasi sursă prezidează ultimul volum, **Proprietarul de poduri**, al lui Mircea Dînescu).

Ambele direcții tematice ilustrează poezia politică, cea de a doua lipsită de privilegiul ce se transformă, uneori, în factor inhibitor, de a fi avut modele ilustre în trecut. S-a mai amintit, în cursul altor dezbateri, cum că există în aria cercetată (poezia patriotică) și o poezie-rebut, periferică esteticului, prolixă, superficială, expresie a toleranței excesive din partea autorilor dornici de publicitate. În acest caz, dacismul devine o schemă, iar oda, un discurs previzibil și formal. Dar eșecul nu prejudiciază modalitatea în sine demonstrîndu-i — dimpotrivă — încă o dată complexitatea. Poezia politică reprezintă, prin urmare, un vast teritoriu pentru poezii noastre menite să o illustreze; modelele oricînd ilustre le stau la îndemînă.

Elena Tacciu

GRAN sensibilitate, gran tormento", nota Leonardo cu scrisul lui mărunț, de trebuia citit în oglindă, și e probabil ca aici să afle artistul fecunditatea, presiunea interioară ce-l împinge spre expresia necesară. Iar Camil Petrescu striga: cită luciditate, atita dramă. Trăitul ar fi, deci, substanță, informă încă, dureroasă cines-tezie; luciditatea, luminind, decantând, decupind: forma, opera. Căci dacă luciditatea creează, posibilitatea ei a-dincă și vie o dă sensibilitatea și „il gran tormento". Risul nu face versuri. Și ce poate fi luciditatea decât conștiința de sine a sensibilității care e receptare, deschidere, cuprindere a lumii — una și diversă. Dar poate că opera ținește din tensiunea dintre luciditate și sensibilitatea ce se vrea obscură, neluminată, ne-finită, refuzând să ia cunoștință de substanța ei intimă, de pluricauzalitatea dialectică și fluorescentă, de transcendenta sa finită iremediabil. Este, această tensiune fericit dureroasă, contradicție creatoare, oglindă sieși și lumii primite în rigorele artei, artă ce există fiindcă e ordine și limitare de sine. Obligație dureroasă, desigur, dar condiție a propriei sale existențe. Sensibilitatea acceptată, devenită pentru sine, — altul, — cum numai atunci, figura incertă și sugestivă din oglinzi poate deveni autoportret, altcineva, mulsă devenirii și pieirii: opera.

Norman Manea: o proză a tensiunii; tensiune, adică confruntare, colaborare și inegalitate fiindcă, dacă polii necesari mereu creează influxul artistic, opera presupune alternanță lor dezechilibrului. O sensibilitate inteligentă ce-și caută, își cheamă conștiința, fie și pentru a-și întoarce luciditatea împotriva ei ineseși: confruntare, colaborare, din care înțelegerea iese sporită luminos, cercetător coborând în sine spre a ieși sub stele: nițel palid, nițel clătinat, vitează, totuși. Cartea fiului, al cincilea volum al lui Norman Manea, ne silește să recunoaștem în scris un talent semnalat de Miron Radu Paraschivescu, o reală originalitate care, ca de obicei, pare cam altfel pentru că seamănă doar cu ea însăși. O sensibilitate excepțională, nestăpinită avidă, cuprinzând realitatea care, cu un mare unghi de refracție, este prinsă și fixată în imaginea ei artistică, deci transfigurată. Acest adevărat prozator este inginer și poet-constructor al fluidelor, al devenirilor înțelegându-și trecutul, al realului multiform și al nuanțelor. Nu o clasică introspecție, ci o transmitere în direct a vibrațiilor genuine, a senzațiilor, stărilor, imaginilor interioare, centrate pe câteva imagini frecvente, obsesionale, ce organizează această impresiionantă emisie. Din acest real îmbibat de sensibilitate se transmite climatul tensionat al cărților sale. Un real involburat, mereu nou chiar cind e același, un real fluid transmis cu forță, a cărui figură surprinzătoare o regăsim îmbogățită cu semnificații. Structurarea undelor psihice se face prin idei forță ce atrag, resping, filtrează violent aspectele obișnuitului. Ideile forță introduc mișcarea — sau o regăsesc — reclinându-se văzutele și nevăzutele într-

un fel modificat care, la început, le dă un aer nerecognoscibil, frapant. Dar nu spunea cineva: arta e o realitate mai reală decât realul? Psihologie? Desigur, în sensul că realul invadează ființa. Personalitatea devine, modern, un schimb de influențe, de substanțe și de întrebări în care materialitatea uriașă a lumii absorbită și analizată psihic hrănește și formează mereu noua — aceeași — personalitate, lumea lui Leonardo explicată de Valéry.

Norman Manea e modern în sensul preocupărilor și al viziunii, originalitatea lui e de sensibilitate și problematică, autentică, nu citită. Realist în acest chip foarte contemporan în care realitatea ca forță se află nu atât static, în afara noastră, ci invadează, ziceam, ființa. Și sub această invazie, uneori, luciditatea pare coplesită, dar, vitează, ea înregistrează tocmai deformările realului absorbit de ființă — subiectivitățile necesare — controlându-le astfel. Poate că acest aspect apare cu puterea lui toată în romanul *Captivi*, carte a timpului pierdut, a profesiunii vrăjite ce închide personalitatea hermetice, o definește, limitând-o. Eroul, adesea înfrânt, are neînduplecare interogativă a lui Hans Castorp, deși invazia realului în ființă, devenită deci sensibilitate, pare uneori a-l năuci și a-l surpa. Nuvela *Două paturi din Primele porți* și romanul *Captivi* constituie momentul maximei încercări, extravagante exuberante a sensibilității în care „marea subiectivizare e în însăși avalanșa obiectualizării" (Marx). Dar revenșă, luciditatea și-o ia într-o admirabilă capacitate de organizare a literaturii, organizare muzicală, am zice, în sensul în care Th. Mann folosește motivele drept coloane de susținere ale edificiului. Așa se întâmplă și în *Atrium*, roman în care personalitatea se definește en creux, vastă construcție polifonică în care vocile, reluând tema, fiecare altfel, completându-se, interogându-se, reușesc să creeze un personaj central, personalitate absentă, ce nu e decât negativul adevăratului erou. Dar motivele sînt, de fapt, acele idei-forță de care am vorbit, acele imagini-forță care din tiranic dureroase devin elementele unificatoare ale construcției.

NORMAN Manea, natură problematic interogativă, pornește de la o realitate aparent necunoscută pe care cititorul o descoperă cu înecut, odată cu autorul însuși. Or, acesta e demersul autentic al cunoașterii. Din mare respect pentru adevăr, romancierul procedează prin ipoteze supuse ingineresc verificării prin interogații. S-ar părea că... să presupunem că, dar s-ar putea ca... Procedul este evident, mai cu seamă în *Simona*, prima parte din romanul *Cartea fiului*. Eroina, vechi comunistă cu trecut zbucimant, dramatic, este, firește, o femeie în vîrstă. Cunoșcînd, în legătură cu viața ei de odinioară doar anumite elemente, prozatorul caută să-l reconstituie existența, arderea, tocmai prin acest — atât de adecvat — procedeu interogativ ipotetic. Sigur că demersul interogativ de la necunoscut la cunoscut a putut da unor grăbiți o anumită impresie de di-

ficultate, mai ales că autorul nu simplifică nimic și niciodată, nu pornește de la afirmații, ci de la întrebări și nu ajunge la soluții prefabricate, or, tocmai această cunoaștere lent dubitativă, această pasiune a exactității produce reala plăcere a lecturii. În centrul cărților lui Norman Manea stă interogația atent neliniștită asupra naturii eroului privit în raporturile lui cu societatea. Dacă se pornește dinspre eficiența socială e tocmai că acesta e testul obiectiv pentru resursele lui interioare. Variantele la un autoportret studiază ipoteze în legătură cu inadecvarea eroului la un mediu exclusiv și excesiv tehnic, în care aparatele, riglele de calcul și formulele matematice se substituie oarecum unor relații deschise și cordiale ferme. Această inadecvare la un mediu foarte anume să fie o carență lăuntrică sau semnul unei naturi superioare? Cărțile lui Norman Manea dezbat dilemele unei duble vocații: temă clasică a prozei românești. Inadaptatul superior aduce acum un element cu totul nou, propensiunea spre tehnica de calcul și studiu, un centru de proiectare (August). Norman Manea, în cărțile sale pline de ingineri, a demonstrat, ca și Virgil Duda, că despre acești constructori ai modernului se poate scrie interesant și nuanțat.

Spre deosebire de *Iluminări* (Alexandru Ivasiuc), accentul nu cade la Norman Manea pe conflictele la nivelul conducerii într-un Institut de cercetări, ci pe cercetătorul obișnuit, anonim altora, și care nu se simte aspirat spre virfuri administrative. Eroul lui Norman Manea e bintuit de obsesia adevăratei vocații, interogația celui ce a pornit pe un drum ce — poate — nu era al său, deși foarte pregătit pentru această altă de utilă profesie — ingineria. Tocmai de aceea, ziceam, testul eficienței sociale e important. În *August*, o spunem în treacăt, biroul de proiectare trăiește cu o deosebită forță: colegii și colegele, munca și repausul, raporturile și reacțiile sînt surprinse cu un realism precis și subtil, de neuitat. Dar, natură patetică, dornică de intensitate, Norman Manea exprimă în romanele sale oroarea autentică de banal, rutină și mediocritate, aspecte ce sînt prinse și transmise tulburător. Prin felul eroului, interogația pasională, scrierea nervos patetică (în a cărei formulă intră și sarcasmul, o deriziune dureroasă) și intelectualitatea problematică, Norman Manea descinde din Camil Petrescu, numai că eroul său, mai elegiac, nu are acea agresivitate certitudinală, solida încredere în sine ce caracterizează eroul camilian. Stilul lui Norman Manea, interogativ și ipotetic, migala savantă a construcției în jurul motivelor obsesiv melodios redate, ce creează un climat dens al romanelor, ca și alte calități, îi structurează o puternică particularitate. Apariția noului volum, *Cartea fiului*, ar trebui să constituie un prilej în cunoașterea și analiza unei literaturi ce este, încă de pe acum, atât de bogată în semnificații și atât de personală.

Paul Georgescu

Frazeologie și etimologie

● O ATENȚĂ ȘI INDELUNGATĂ observare ne-a condus la concluzia că etimologia cuvintelor cu o foarte bogată frazeologie, precum și a celor care se folosesc numai în expresii, locuțiuni sau alte combinații frazeologice nu este întotdeauna corect ori complet rezolvată în dicționarele mai vechi și mai noi ale limbii române. Explicația acestei stări de lucruri trebuie cauzată mai ales în faptul că frazeologia n-a fost suficient studiată nici în lingvistica românească și nici în cea generală. După știința noastră, chiar unele limbi ca franceza, engleza, germana sau rusa (care cunoaște cele mai multe cercetări în acest domeniu) nu dispun încă de un dicționar care să fie în același timp, frazeologic și etimologic. Într-un astfel de dicționar, ar urma să fie înregistrate toate frazeologismele (adică unitățile frazeologice sau imbinările de cuvinte cu caracter constant) împreună cu originea sau etimologia acestora. Unele dintre ele sînt create în interiorul limbii române, iar altele sînt împrumutate sau calchiate după modele străine. Astfel, carte poștală, economie politică, parază intestinală, petrol lampant etc. provin din franceză, în timp ce fata morgana, salt mortal, politică internă, politică externă și altele reprezintă împrumuturi din limba italiană. Spre deosebire de acestea, coexistența pașnică este un calc după expresia rusească *mirnoe sosutesstovovanie*, iar președinte ales e numărătoare inversă se explică prin traducerea literală a sintagmelor *president elect* și *count down*, care (în engleza americană, unde au și fost create), nu ele înseși statut de unități frazeologice.

Dintre numeroasele frazeologisme existente în limba română contemporană, foarte multe reproduc structura unor unități frazeologice franțuzești, cum dovedesc exemple de felul lui: a lua cuvîntul (cf. *prendre la parole*), a pune în lumină (cf. *mettre en lumière*), a trece în revistă (cf. *passer en revue*) sau a reveni la o noastre (după *revenir à nos moutons*). Un un calc frazeologic este și *turn de fides*, care traduce fr. *tour d'ivoire* — o expresie folosită pentru prima oară de criticul literar Sainte-Beuve cu referire la Alfred de Vigny. Avînd în vedere că *turn* mai apare și în alte combinații frazeologice care sînt calchiate tot după franceză (cf.: *turn de control*, de răcire, de semnalizare etc.), considerăm că, la etimologia acestui cuvînt, nu e suficient să indicăm numai germ. (inv.) *Turn* — cum se procedea în toate dicționarele noastre. În această ordine de idei adăugăm că nici la etimologia lui *țesut* nu e de ajuns să trimitem la verbul a țese (din lat. *texere*), deoarece *țesut* nervos, osos, fibros, cartilagineu, muscular, epitelial și altele (în care cuvîntul este folosit cu un sens neologic) ne trimite la fr. *tissu nerveux, osseux, fibreux* ș.a.m.d. Fără a putea intra în detalii, menționăm că, într-o lucrare de strictă specialitate („Sursele frazeologiei politice din limba română contemporană”), am colecționat peste 40 de unități frazeologice în a căror componență intră cuvîntul război (de origine slavă) și care sînt aproape toate un produs al influenței franceze: război de apărare, război de eliberare, război civil, colonial etc.

Că studiul frazeologiei poate aduce servicii etimologiei se mai poate dovedi și în alt chip. Astfel, dacă lexicograful nostru ar fi știut de existența ital. *medico curante*, atunci nu ar mai fi interpretat adj. *curant* ca o formație românească de la verbul (rar și învechit) a cura sau ca un împrumut din limba latină (vezi, de pildă, DLRM, DEX și MDE, ș.v.). Și mai puțin inspirați, autorii Dicționarului de neologisme (ediția a II-a, p. 201) deduc același cuvînt din fr. *curant* (care are cu totul alte sensuri), după ce în ediția întâi îl explicaseră tot prin franceză, și anume printr-un inexistent *curant*! Întrucît este exclusiv împrumutul din alte limbi (inclusiv din franceză, unde se folosește numai sintagma *médecin traitant*), nu ne rămîne decât să admitem originea italiană a cuvîntului în discuție. În sprijinul noii soluții etimologice invocăm mai întâi faptul că adj. *curant* se întrebunează numai în combinația de cuvinte *medic curant*. Așadar, stabilind originea acestei unități frazeologice, stabilim implicit și etimologia celui de al doilea termen care intră în componența ei. În favoarea explicației propuse aici pledează, de asemenea, existența multor termeni medicali de proveniență italiană și îndeosebi a unui frazeologism care are o structură similară cu a lui *medic curant*. E vorba de *medic primar*, pe care noi îl explicăm prin ital. *medico primario* și căruia îi corespunde, în franceză, *médecin en chef*.

Exemple de felul celor discutate aici sînt de ordinul sutelor și ele arată pînă la evidență cît de util și de interesant ar fi un dicționar frazeologic și etimologic al limbii române, foarte probabil primul de acest gen în întreaga literatură lexicografică.

Petre Pascu

Th. Hristea

O nouă inscripție Eminescu

● DOMICILIEZ de aproape zece ani în strada Negustori. O stradă cu împrejurările ei plină de reminiscențe ale istoriei literare. Una din case, „tipic bucureșteană”, poartă inscripția că acolo a locuit, între 1870-1871, Dimitrie Bolintineanu. Altă clădire, fără vreun semn distinctiv, a fost, cităva vreme, locuința lui Duiliu Zamfirescu. La etajul cinci al unui edificiu mai vechi, din strada Paleolog, întredînd strada Negustori, a stat în ultimul an de viață, 1935, Panait Istrati.

O dată pe lună plec de acasă spre strada Avram Iancu, avînd îndatoriri pe care orice chirieș al statului le are. Pentru a putea să ajung acolo, la acea instituție, trebuie să parcurg strada Plantelor, cap la cap cu Negustori. De cite ori trec pe Plantelor, în dreptul casei cu numărul 9, simt adînci tresăriri. Mai ales de cînd, la începutul lui 1976, citisem în ziare că la 27 ianuarie se va bate placa Eminescu. Nu am putut să observ decât sporierea fațadei și unele mici reparații, dar inscripția așteptată n-o vedeam. Azi, în drumul cu aceleași obligații civice, am zărit încă de departe o marmură de apreciable dimensiuni, fixată pe fațada casei. Apropiindu-mă, am citit textul cu litere aurii:

În acest loc s-a aflat sanatoriul „Caritatea” unde a înecet din viață, la 16 iunie 1889, marele poet român Mihai Eminescu.

Lucrarea se vede a fi de dată recentă. Ipsosul fixator e încă proaspăt.

Cu privire la redactarea textului, o nedumerire persistă a mă stăpîni. Cred că

acest sentiment îl încearcă oricare dintre cititori. Anume: de ce în acest loc s-a aflat... și nu de pildă, în această clădire? Pereții nu mai sînt cei din 1889? Au fost demolați, în locul lor ridicîndu-se alții?

Alteva. Cunoșteam că dată a morții lui Eminescu, ziua de 15 iunie. Placa precizează: 16 iunie. Obștea scriitoricească îl comemorează pe Eminescu, cel puțin de cîțiva ani încoace, la 15 iunie, cînd, ca atîta altă lume, depune flori și cununii pe mormîntul poetului.

Trăiesc o seară în care cuvîntul *emoție* prea e slab pentru a putea să exprime o stare sufletească. Vin de la casa și din casa unde apuse Luceafărul. Cîți ani sînt de-atunci?!

Privind mereu clădirea, apoi tot intrînd și ieșind pe poarta mare, îmi apăr din curte o fetiță. Poate de 10 ani, cu numărul de școală pe minea hainelă-am pus cîteva întrebări. O cheamă — ce nume frumoasă!

— Uță Violeta. Mă uimea cu toate răs-punsurile, privitoare la casa, la Eminescu.

— Știi că aici, lîngă noi, uități-vă, la balconul acesta, locuiește fiica lui Slavici?

Uitîndu-mă, am văzut balconușul de la etajul I al clădirii lipită de fostul sanatoriu.

Însoțit pe stradă numai cîteva pași de școlărița atotștiutoare, ea mă făcu atent: „Iată-o pe Doamna Slavici E cu soțul ei!”

Îi vedeam întorcîndu-se, posemne, din oras, în seara care se lăsa tot mai stăruitor.

M-am prezentat originar din Arad, nu

departe de Șiria, satul în care s-a născut Slavici. Auzind aceasta, se arătau a le părea bine de cunoștința nouă. Sotul, cu numele de familie Richter, fost profesor universitar, e și el bine înaintat în vîrstă.

Doamna Elena Richter-Slavici, de mulți ani vecină, deține numeroase amintiri.

— Veniți, zise, cînd dădeam a intra în curte, să vă arăt locul fîntîinii. Aici, lipită de peretele acesta din fund, era o fîntînă cu ornamente în ghips. Nu știu de ce a fost desființată? Aducea aminte de popasul poetului să-și potolească setea.

Pe cînd căutam urma fîntîinii, își făcu apariția o doamnă frumoasă, voinică: mama Violetei. Mult binevoitoare, ne-a pofcit în casă. Am putut să fim informați, cu coroborarea doamnei Richter-Slavici, că, da, clădirea este aceeași ca în 1889. Că parchetul largilor încăperi are vechimea de peste o sută de ani. Lucru constatat de parchetari la o recentă rașchetare. Văd un cămin, frumos cămin, ca pe vremuri, cum numai filmele ne arată. Pun mîna pe marginea de marmură. Aici se încălzeau pacienții. Adînc mai înfor: aici își va fi încălzit miinile, El, însuși Eminescu!...

O scară de lemn, în spirală, duce din apropierea sobei spre etaj. Etajul sanatoriului de atunci.

Cum se va fi întîmplat, ca fiica lui Slavici, după cum este știut, cel mai bun prieten al lui Eminescu, să-și trăiască anii înaintați, tocmai lîngă clădirea aceasta, pe cerul căreia se stîngea Luceafărul?

Perete lîngă perete!

Enigma vine să-mi sporească prea puternica emoție din seara aceasta: 10 decembrie 1976.

Poezii de dragoste

LA PRIMA vedere, poeziile din Descintoteca lui Marin Sorescu mi-au amintit — ton familiar, jocuri ale dragostei și întâmplării, limbaj de toată ziua, de o voită oralitate nepatetică, — de **Un luminis pentru Kicsikém** al lui Camil Petrescu. Dar sensul liric diferă. La Camil Petrescu, răsfățata, voluptuoasă, felina Kicsikém e o himeră a senzualității într-un univers livresc. Lirismul provine din simularea intimității și a inocenței erotice, mai exact, dintr-o cochetărie cu simțurile la care se dedă omul ideilor. Intimitatea, chiar și în acest înțeles, lipsește la Marin Sorescu: poetul nu vorbește despre sine, nu sentimentul lui este în discuție. El nu iubește, ci vorbește liric despre iubire. În această superioară discursivitate trebuie să căutăm obiectivitatea tipică. Și încă: poetul compune șlagăre antisentimentale, ironice, leacuri de dragoste. „Descintoteca” e suma acestor exorcisme, înregistrarea lor pe bandă:

„hai să ne jucăm
De-a v-ați vațalea!”
Nu știu cum e, eu am inventat cuvântul,
Ți-l fac cadou,
Tu dă-i un conținut, sensul major
Demn de epoca noastră și hai să-l
jucăm.
Chiar dacă nu-l nimerim dintr-o dată
Dar va fi atât de frumos,
Încât chiar și peste douăzeci, treizeci
de ani
Numai să se pronunțe „De-a v-ați
vațalea”
Și toată lumea să tresară,
Să vezi ochi sticlind
Și cineva să rostească plin de regret:
Eh, alte vremuri pe-atunci, domnule!
Mai exista poezie cit de cit,
Abia inventase Sorescu descintoteca,
Iar tinerii știau să se iubească al naibii
de frumos.

Poetul caută o formă ludic-poetică pentru a exprima emoțiile și ipostazele iubirii, sugerează un ritual pe jumătate

Marin Sorescu, Descintoteca, Editura
Serisul românesc, 1976

serios, pe jumătate glumeț. „De-a v-ați vațalea” e tocmai acest ceremonial, așa cum la Argezi „De-a v-ați ascuns” traduce simțămîntul existențial al morții. El oferă totodată o mitologie erotică, precum odinioară Ion Minulescu, deosebiră constind în faptul că poetul **Romanțelor pentru mai tirziu** cultiva evaziunea, exotismul, transfigurările de tot felul (înfrumusețind banalul), în vreme ce secretul lui Marin Sorescu este în afectarea familiarității cotidiene, în demistificare și întoarcere pe toate căile la banal. Spune chiar el: „Ne-am luat cu banalitățile, / Ne-am dăruit cotidianului aproape cu totul”. Neuitind să adauge: „Și banalitatea trebuie să zbirnițe, / Sintem banali doar așa de ochii lumii...”. Căci poetul, în momentele lui bune, care sînt destul de rare în Descintoteca, nu numai ironizează emoția, persiflind-o, dar încearcă să revalorifice clișeul, situația comună. Demistificarea liricizează. Jocul ironic subminează patetismul și, în același timp, își creează propriul drept de a fi patetic. Ca totdeauna, Marin Sorescu îndepărtează ispita gravității prin sublinierea obișnuitului și descoperă în obișnuit poezia. Nu e pur și simplu burlesc, căci, din ironizarea sentimentului și a limbajului lui curent, compromis, se naște uneori un nou sentimentalism, mai proaspăt și mai spiritual:

Poți lăuda eulorile frunzelor cît vrei,
Dar cînd te imboldește inima
Să spui despre cineva că e frumos,
Pari deplasat.
Spune tu că sînt frumoasă.
Ca să vezi tu cît sînt de deplasat, da?
Sigur că ești frumoasă,
Ți mărturisesc acum
Nu că m-ai stîrnit tu,
Dar îmi stătea pe limbă să-ți spun.
Nu știu cum am uitat, am avut un
lapsus groaznic.

Ești atât de frumoasă...
Am simțit momentul acela de moleșală
Care ți se întîmplă cînd perfecțiunea
Ți dă un șoc.

Dacă dactilografa va bate „sac”,
Ni-l punem în cap.

Eu vreau să te văd,
Cînd ți se taie respirația.

Iată ceea ce am putea numi o „antiromanță”. Originalitatea gestului lui Marin Sorescu a constat de la început în capacitatea de a utiliza poetic șabloane ale exprimării uzuale. Păind că le denunță convenționalismul, le dădea drept de acces în poezia serioasă. Șablonul lingvistic aparține de obicei sferei social-cotidiene: „Liniștea mea / Aș vrea să se imprime pe genunchiul tău, / Și cînd o să pun urechea / Să aud melodia preferată, cîntecul săptămîinii”. Sau: „Eu așa vin să-ți cer mîna / Întin să prin ferestruica timpului tău liber”. Alteori, e vorba de pura stereotipie de vocabular („Numai dragostea noastră e cam aceeași. / Asta sînt sigur. / Aș fi vrut și să probez, / Să-mi bazez afirmația pe fapte”), făcînd loc proverbului, ca reflecție colectivă solidificată, dar într-o variantă modificată ironic: „De aceea trebuie cîntată perechea, / Perechea potrivită la locul potrivit”. Sau: „Povestea e cum o să ieșim din labirint, / Pe unde scoți cămașa din labirint”. Riscul e, desigur, facilitatea. Dar nu e mai puțin adevărat că succesul remarcabil al antiromanțelor soresciene are o explicație, sociologic valabilă, tocmai în această inventivitate realistă. Nu poetul și iubita lui stau în centrul poemelor din Descintoteca, ci două personaje „tipice”, ale căror sentimente și al căror vocabular le recunoaștem. E un lirism generic. Simulînd trăirea tipică, poetul se distanțează de ea; intră într-un rol, de care se lasă furat și pe care îl interpretează cu toată libertatea de care e în stare.

Rezultatul e un fel de Cîntare a cîntărilor actualizată parodic. Îndrăgostiții sporovăiesc familiar în „tete-ă-tete” („Vezi că prin hirtie eu înțeleg pînă. / Bine, înțelege ce vrei. / Ești femeie, ți-e gîndul numai la pinzeturi. / Ești sprintenă azi — și tu topit. / La colțul gurii ai niște gropițe, / Ei, lasă că nu sînt riduri. / Acum bag de seamă cît sînt de sic. / De unde le ai? / De la mama.”), refăcînd în această manieră ușoară perechea biblică. („În loc de Adam și

Eva a se citi cutare și cutare. / La urmă va trebui să mai dăm o erată la erată: / Cutare nu e cutare și cutare nu e cutare”. Senzualitatea e mai mult un joc: „Or să fie cu ochii pe tine, / Așa poftă de viață n-ai avut tu în viața ta. / Ești plin de mine, / În gene al fire din părul meu. / Pe linia norocului. / Experiența unei femei / Nu vine din numărul relațiilor, / Ci din intensitatea lor, înțelegi? / Ba nu, că sînt ture. / Ce facem, dăm lecții? / Mi-ai încurcat părul de-atita fierbîntală. / Că îmi ține cald ca o blană”. Ca și intimitatea, parodic mitologizată: „Ți tragi fotoliul aici. / Da, simt nevoia după baia asta, / Vai ce bine e în spumă! — / De ce mă întrerupi, vorbeam de Mediterana. / Simți nevoia după / Marea Mediterană să intri în cadă, / Ba prinzînd-o pe Circe de-un picior, / Ba scăpînd-o, / Din cauza mișcălușilor lui Neptun — săpunul. / De fapt cada are și ea dreptul să fie cîntată. Defectul acestor poezii vine din exagerarea procedeeului lor fundamental. E peste tot în Descintoteca o abundență orală ce periclitează lirismul, dînd senzația de vorbărie ușor trivială. Ea intră desigur în intențiile poetului, totuși, prin exces, afectarea familiarității, a nimicurilor cotidiene, a vocabularului rudimentar se întoarce împotriva acestor intenții: „băierile sufletului”, „mă dor rărunchii de dor”, „Poftă bună, domnule Mont Blanc, / Pa și pusi!”. Sau iată gluma împinsă prea departe, estetic compromițătoare: „Cei cîțiva centimetri de picior / Pe care-i ai în plus / Ți dau un complex de superioritate / Asupra lui Shakespeare. / Pe care l-ai citit aseară. / De aceea ți permiți să-l citești pe sărute, / Din cauza cataligelor prea lungi”. Descintoteca în totul mă obligă la o apreciere moderată.

Nicolae Manolescu

Grigore Smeu

„Relația social-autonom în artă”

(Editura Academiei, 1976)

CU această lucrare se manifestă, odată în plus, preferința autorului pentru analiză. Încă în 1972 dispoziția privitoare la **Prezizibil și imprevizibil** în epică ne releva un cercetător interesat de transformările produse în literatură odată cu mutațiile spiritualității contemporane, ale dimensiunilor culturii. Sectorul restrîns pe care-l investiga — epica — se extinde cu timpul. Volumul de care ne ocupăm acum este, sub acest aspect, semnul unei maturizări. La aceasta pare să fi contribuit, în mare măsură, o lucrare apărută în 1973. **Repere estetice în satul românesc**, pe care am semnalat-o la timpul venit. Acel studiu căuta esteticul existent în manifestări sociologice, etnografice, folclorice. Formarea unei perspective estetice este aportul cel mai de seamă al studiului respectiv în trasarea coordonatelor personalității cercetătorului. Îmbogățit astfel, el își regăsește în **Relația social-autonom în artă** vocația fundamentală, de spirit analitic.

Lucrarea se deschide prin delimitarea suprafeței de cercetat și definirea termenilor și obiectului studiului. Autorul anunță că se limitează la creație, fără a include și receptarea.

Dar îi interesează atât procesul producerii operei, inclusiv creatorul, cît și opera ca produs finit. În ce privește ter-

menii relației, autorul consideră cunoscut conceptul de „social” și nu-i acordă o importanță specială. În schimb, conceptul de autonomie beneficiază de atențe precizări. Ceea ce trebuie remarcat în primul rînd aici este unghiul abstract, structural al privirii. Aflăm că autonomia se manifestă ea însăși ca o relație, fie între interiorul și exteriorul creației, fie între factorii interiori. Ea are, de aceea, mai multe nivele de manifestare. În pragul înșirării lor ne oprim pentru o scurtă „motivare structurală” a termenului. Progresul umanității se desfășoară printr-un contact permanent cu realitatea, ne spune autorul. Acesta generează, continuu, o conștiință despre lume a oamenilor și, deci, o conștiință de sine ca factor modificant. La rîndul său, ea cuprinde și sentimentul estetic, conștiința autonomiei lui, deci a autonomiei artei, ba chiar a conceptului de autonomie a artei. Am rezumat pe scurt capitoul **Niveluri genetice-ontologice ale autonomiei estetice și artei**. El reflectă și o adîncire din unghi filosofic a perspectivei estetice. Ceea ce-l situează pe Grigore Smeu în continuarea „momentului Vianu”. Acesta a pledat pentru o „filosofie, a artei”, considerîndu-se, astfel, continuatorul romanticilor. Adîncirea făcută de Grigore Smeu de pe pozițiile înțelegerii marxiste a problemelor creației (Lukács este des folosit) reflectă stadiul în continuare „filosofic” al disciplinei estetice, interesată de creșterea „puterilor reflexive” ale creatorului. El poate stăpîni, în acest fel, complexitatea sporită (problematizată și problematizantă) a realității. Modificările sînt vizibile prin relațiile autonomiei în interiorul creației. Ele cuprind, cum spuneam, mai multe nivele: diferența între individualități artistice, între diferite opere ale aceluiași individ, diferențe ori între stilul artistic ale unei epoci față de al alteia. Toate aceste ni-

vele privesc procesul de producere a operei și, implicit, creatorul ei. Ca obiect finit, opera își manifestă autonomia prin diferența între „realitate ca «în sine» obiectiv” și „realitate ca obiect al operei intrată în conștiința de sine a umanității”. În ciuda preciziei formulării, atragem aici atenția asupra unei primejdii care nu ni se pare deloc de neglijată: limbajul tinde să devină nerentabil sub aspectul cantității de informație pe care o dă cititorului. Nerentabil prin mulțimea de convenții și semne lingvistice pe care trebuie să le memoreze cititorul: derealizare, arealizare, ruptură ș.a. Ne amintim de fenotext, genotext, ideologem etc. folosite de Ph. Sollers în **Théorie d'ensemble**, 1968, de care autorul totuși precizează că se delimitează net. Să fie un tribut involuntar plătit efortului de sincronizare cu stadiul contemporan al cercetării? Se află într-un impas de comunicare a unor noi conținuturi? Ori este vorba de o „pulverizare estetizantă absolută”, cum remarcă Grigore Smeu însuși, a unei părți restrînse a teoriilor asupra artei?

Definirea conceptului de autonomie se încheie prin delimitarea sa de autonomism și esteticism. Este de reținut ideea raportului autonom/heteronom, definit în alt mod decît la Tudor Vianu.

Avem deci de-a face cu o subordonare a heteronomiei de către autonomie. Aceasta pare să fie una dintre inovațiile, deci dintre contribuțiile de seamă ale lucrării față de maestrul declarat. Așadar termenul pivot este autonomia. Socialitatea artei, ținînd de heteronomie, i se subordonează. Este întreprinsă o serie de nuanțări succesive, la diverse nivele ale operei, începînd cu cel tematic și sfîrșind cu limbajul, pentru ca autonomia și socialitatea artei să fie înțelese exact; relația este una de includere a unui termen în altul. Cercetătorul nu poate privi ope-

ra decît de la exterior spre interior, apoi în interior. Astfel el observă că acest drum, asemănător cu al producerii operei, este invers în cazul receptării, al socializării ei: de la operă spre exterior.

În încheiere, mai rămîne de lămurit problema sensurilor de evoluție a relației, ca și a importanței sale pentru domeniul investigat. Autorul distinge sensuri contradictorii: anulara autonomiei în artă (prin „eliberarea” artei de artistic”) este dublată de progresul ei. Acest sens din urmă se manifestă, la rîndul său, polarizat. Pe de o parte, se vede ceea „pulverizare estetizantă absolută” de care pomeneam mai sus. Pe de alta — și aici consideră Grigore Smeu că trebuie situată importanța majoră a relației studiate — se constată că „socialul în creația modernă a devenit mai fluent, evocat fiind mai ales ca deschidere cu mari înclinații către redimensionările conștiinței”. Cu aceasta, cercul s-a închis. Cercetătorul a ajuns acolo unde își propusese: la demonstrarea importanței acestei relații pentru creșterea „puterilor reflexive” ale creatorului și, prin urmare, și ale creației. Dincolo de tenta filosofică, o înclinație secretă spre psihologism pare să coloreze această concluzie. Citarea contextului în care se exprimă autonomia artei: un nou sincretism între domeniul artei, cel social, cultural și științific este mult prea fugară ca să putem înțelege de aici dorința autorului de a-și extinde pe viitor cercetările la această totalitate. Credem, totuși, că această chestiune merită tot interesul, deoarece ea exprimă, în cel mai înalt grad, posibilitatea, pentru estetica-nul aplicat și serios care este Grigore Smeu, de a exprima frământările actuale nu atât ale esteticii în general, cît ale esteticii românești în special.

Ecaterina Țarălungă

Poezia

Patosul melancolic

CA atmosferă particulară, poezia lui Mihai Negulescu*) degajă un patos senin, calm, izvorit dintr-o atitudine contemplativă, obiectivată față de variatele peisaje ale reveriei poetice. Versurile au un dramatism discret, o reținere a confesiei. Poetul transcrie rar zbuciumele interioare lăsând să se întrezărească starea sufletească prin evocarea unor spații virtuale lirice. Surda vibrație a sensibilității și încercarea de mărturisire indirectă dau senzația acelei patos melancolic.

Ferindu-se să se întoarcă spre sine, poetul se proiectează în decorul călătoriilor sale văzute uneori numai ca simplă caligrafie, ca simplă însumare de calități plastice, altele în semnificația lui, în încărcătura lui emotivă. Astfel poemele oscilează între un descriptivism nuanțat, delicat și o jubilație nostalgică. Concludente pentru prima categorie sînt cele ce sugerează peisajul oriental (Griul ascuns, La mările de amurg, Vinul regilor, Zăpezi, Ispahan, Bazar, Shiraz, Calvar suav, Shirazul. Scrisori din Mehrabad, Anul trecut la Sidi Bu-Said) sau cele ce schițează imaginea unor itinerarii europene (italiene, franceze și românești). Citez poezia Bazar: „Bazar oriental, legendei pleoapă / sub care meșteri legendari altcum / în lămpi de bronz licăre de roză pun / și-n suflet de coșoare ne îngroapă. // Secundă nemișcată, reverie / pe coastă de cămile fumegînd; / bazar oriental — migrînd / printr-o fantastică / melancolie...” Pentru cea de a doua categorie sînt edificatoare poeme ca Stihuri nescrise de Omar, Persepolis, Scrisori romane, Pl-

*) Mihai Negulescu, *Ține minte zăpada*, Ed. Cartea Românească, 1976

nacoteca unor ani, Cocoși de tablă într-un burg de demult, Arborea etc.) Aici decorul este doar un stimulente al meditației.

Melancolia este tonul dominant al acestui lirism echilibrat, molcom, în care realitățile interioare ale lumii sufletești se convertesc, prin obiectivare, în liniile unui peisaj colorat subiectiv. Poetul cîntă incursiunile sale în memoria locurilor, călătoria, regăsirea în decorul străin a ființei proprii, ca și întoarcerea nostalgică spre spațiul familial și spre copilărie ca tărîm al împlinirii depline. Lirismul său are o tinjire pură și o reținută, aproape distilată, emotivitate. „Vagonul în care, pe o penumbra de zori, / pe o penumbra de clipă / vin către voi — / copiii mei luminoși, / trece de atîția ani, / peste nopțile mele, / întîrzie / de atîția ani / la buza fîntînii din copilărie... // Vagonul de clasa a II-a / cosmicul mod / al zilnicei mele / întoarceri” (Drum).

Totuși, în ciuda prezenței atât de marcate a peisajului în această poezie, imagini nu se rețin, schițelor le lipsește pregnanța metaforică, densitatea. Paleta poetului e stînsă și monotonă. Răbufnirile interiorității sînt mai puțin sublimite decît trăirile cadrului poetic. Și atît de rare cît sînt aduc un aer dens, o tensiune scurtă, dar necesară, niciodată descătușată. Gravitatea care planează ca o umbră grea peste versurile lui Mihai Negulescu capătă în asemenea poeme substanță: „Această cîmpie brună, această șăretă gri / în care poate nu vor mai călători după noi / decît frunza uscată, decît arborii străvezii / ce își întind rădăcinile după noi. / Această caleașcă netrasă de telegari / decît tîrziu, la luna ce scade, / cînd copiii de azi ne-ajung oameni mari / și sicriul la sfîntul remember

Mihai Negulescu

ține
minte
zăpada

ne-ar scoate. / Această traversare de somn / în care prea mult ne-am privit; enigmatic / acest gol al neodihnei de-a fi om / cîntînd spre sticlă, nimerind întru jărat. / Această bănuială că o naștere de cuvînt / aruncat din mers, pe-o cîmpie-tăgădă / nerevenind, sieși icoană nemaiaflînd, / vă va ajunge cîndva vocală încercănată. / Această nerăsfîntă în mit, nescăldată în amiezi / cîmpie brună, șăretă gri, imbrumată călător / al zilei ce nu va mai dovedi — / și-nceț pierind, și întorcîndu-l numai dor.” (Traversarea oglinzii).

Dar experiențele lirice ale lui Mihai Negulescu nu au în general această încordare, această crispăre a eului. Poetul își topește stările psihice și reflexia în unduirea molatecă a unui desen ușor abstractizat, fără senzorialitate. Imaginile sînt economice, blinde, meditațiile camuflează confesiile vagi ale stărilor sufletești stimulate de contactul cu un peisaj încărcat de valori spirituale sau cu universul candid al copilăriei. Lipsesc însă emoția cutremurătoare și forța expresiei. Nimic ostentativ în acest volum, echilibrul frazării oferă avantajul și dezavantajul discreției și al monotoniei.

Dana Dumitriu

Arta evocării

CELE două volume de proză publicate relativ recent de Al. I. Ștefănescu se circumscriu unei literaturi a evocării sentimentale, deși materia și intenția epică par să difere de la un caz la altul și chiar să nege de la un punct această circumscriere. Evenimentele biografiei în *Băiat de București* (Editura Albatros, 1976) și cele venite dintr-o experiență oarecum livrescă din *Fratele meu, femeia* (Editura Cartea Românească, 1976) suferă numai aparent tratări contradictorii — în sensul că la Al. I. Ștefănescu realitatea trăită are o puternică tentă livrescă, iar cea livrescă una ce ține de prospețimea observației directe — pentru că de fiecare dată autorul urmărește în cele din urmă să demonstreze o idee, nu însă teoretic, ci prin aglomerări epice colorate de sentimentalitate. Ideea de copilărie și ideea de feminitate îl tiranizează, prin modele consacrate, pe autor, după cum vom vedea, sau îl ajută să reabiliteze o materie de cele mai multe ori compromisă. În *Băiat de București*, experiența unică a copilăriei e organizată după tipare cunoscute. Autorul redemonstrează ceea ce a fost de nenumărate ori demonstrat de o literatură a rememorării. Scenele se înșiruie cuminiți și au semnificații atinse de conformitate. *Fratele meu, femeia* grupează, în schimb, în jurul unei intenții paradoxale și partizane, o sumă de tipare și figuri epice circulate, descinse din literatura ușor

erotizată și romanțioasă dintre cele două războaie. *Băiat de București* este o evocare amănunțită a primelor vîrste ale copilăriei. Autorul reconstituie peisajul familial, inițierea în limbaj, metamorfozarea în timp a reacțiilor copilului. Ceea ce atrage în carte ține de naivitatea jucată a autorului ei, de tentativă susținută de a se recuceri o feliă din candoarea copilăriei.

Cea de a doua carte, alcătuită din cincisprezece povestiri, ca tot atîtea medallioane dedicate unor figuri feminine, porneste de la o admirație exaltată față de genul opus căruia autorul dorește să-l surprindă o parte din mister și complexitate printr-un fascicoul de ipostaze. Tipurile și împrejurările amintesc în mare de o literatură a suspinului erotic. Dincolo însă de acest strat operează o înțelegere dublată de fine intuiții. Situațiile în care este pusă feminitatea variază între stranietate și vulgaritate sau prost-gust. Intenția autorului e de a demonstra cum, indiferent de ambianță, de decor, feminitatea reacționează nealterată în datele ei fundamentale. De obicei într-un cadru patetic, personajul feminin există cu gravitate și tragism. Femeia apare mereu cu un ton deasupra realului, ca o ființă superioară condamnată la o comică, ori la o tragică neadaptare sau inadecvare. Gesturile ei aparțin de fapt unui cod care, se pare, prin teza avansată de prozator, nu și-a găsit încă și cadrul ideal de manifestare. Prozele sînt de multe ori dificil de judecat pentru că

prozatorul nu fixează cu mai multă fermitate datele de la care pleacă demonstrația epică. Această oscilație a ideii deserveste situații care pot fi punctul de plecare al unor pagini de o mare rezistență. Trenul de război în care, de exemplu, călătorește Brîndușa e o lume promiscuă, de coșmar. În această zgură ea își găsește și trăiește cu puritate marea iubire. Prin toate datele, Daniela e destinată unei existențe mediocre. Iubirea îi dă însă o rezistență specifică. Ea refuză promiscuitatea morală și socială, chiar dacă printr-un act discutabil. Eliza nu pune în fața unui alt tip de rezistență, de rezistență în sensibilitate. Nubila Felix încarnează orgoliul speciei de a rezista la agresiunea elementară, nedublată de sentimente: Kiki — spiritul ei de posesiune și acaparare; Margareta — frivolitatea tristă, bovarică; Olimpia — gingășia ultragiată de împrejurări neferice; Rozamunda — feminitatea dublată de spirit, condamnată să se consume într-un cuplu mediocre; Veronica — puterea specifică feminității de a trăi simultan pe diapazonul de sensibilitate al mai multor vîrste etc. Neîmplinirea feminității rezultă în general din marea ei sensibilitate. Prozatorul caută să descifreze cite ceva din inadaparea superioară a speciei, din visătoarea, capacitatea de dăruire și spiritul ei de sacrificiu. Intenția e de a se creiona un portret generic prin mici schițe de caracter.

Mirela Roznoveanu

Prima verba

Bucuria lirică

UN FEL aparte de bucurie lirică, întemeiată pe substituiri și disimulări, transpare din versurile Maria Urbanovici (*În prelungirea luminii*, Ed. Cartea Românească). Poeta afectează un vitalism vegetal, cu schimbări spontane de calități, cu ritmuri ordonate ciclic, pentru a ascunde o anume lentoare a trăirilor, pentru a compensa o tendință structurală de insistență analitică asupra întâmplărilor proprii („Cupole de lărbă, în ochi nesfîrșire / striuri prin aer mă văd înverzind. / Voi intra în corole, orga cuprinde singele pâl, / muntele vine, genunchiul își rănește, / sihastră mai este piatră în vad. / Fără tristețe, privirea își vinde floarea împărțită / și mugurul cald, / nasc fiil coloane în tirziul secundei — / de fire mă clatin și cad”). Din prudență și din pudoare autoarea face abuz de elementele universului vegetal pînă ce funcțiunea lor simbolică se pierde sub greutatea vegetației inesei. Care devine, pînă la urmă, un pretext decorativ pentru un proces introspectiv de esență confesiunii, dar de aparență notației calme, aproape impersonale. Strategia efectului poetic este astfel ușor deconspirată, și nu în dezavantajul poeziei, fiindcă prezența într-un același context a bucuriei imnice sugerate de poza vitalismului vegetal și a împăcării interioare sugerată de confesiunea în lumină calm-elegiacă produce o undă lirică mai profundă decît aceea rezultată din prezența numai a afectării strategice. Prin intervenția subiectivității adevărate, neascunse, poemele cîștigă în expresivitate, modul de a gândi liric al autoarei, fără să fie numai decît original, reținînd atenția prin tensiune. Relevant este acest poem: „Strigam pe rînd ochiul curat, / pasul de floare descoperit ochiul în somn al ieilor / Vai, surorile, cum n-au făcut catarg din straiete albe / să împreune mai cu mal? / Ce naștere înmiresmată a ris de noapte / chiar în culcusul ei? / Mă voi întîlni cu pămîntul și cerul deodată, / gîndul care le cutreierase / va undui printre ele ca un curcubeu / / Și toate culorile vor țîșni / spre o vîșnică aducere-ămintă / a trecerii mele prin această fire / de la răsărit la apus”. Nu-i mai puțin adevărat că amestecul involuntar de poezie și sinceritate nu se poate constitui într-o formulă poetică, el ținînd nu de un program liric, nici chiar de temperamentalul poetei, ci, exclusiv, de o stare specială sufletească, probabil trecătoare. În ce mă privește o prefer pe Maria Urbanovici și poemele care au scăpat excesului de afectare vitalistă, imnică, și unde statura interioară se distinge într-o lumină mai justă, chiar dacă discretă („Această noapte să nu se mai sfîrșească / orga m-a lipsit de zid și mă păzește, / albă e mișcarea și în aer / ploile se opresc la jumătatea de drum; / sînt muzica și iată sînt frumoașă / înot pe lingă zid să nu mă năruie / În viața mea lumina din lumină / la pîndă stă — și poetul / în fiecare anotimp aici se naște”). În fond, despre verficarea acestui din urmă vers este vorba.

POEMELE de dragoste din *Ochi de mesteacăn* (Ed. Litera) de George Schinteie atestă un exercițiu poetic de durată și, aparent cel puțin, necoraminat de veleitarismul celor care din obișnuința de a se exprima în versuri o expresie a obișnuinței inesei. Poetul are, fără îndoială, sensibilitate de îndrăgostit, firește în limite rezonabile, trăiește adică sentimentul cu grija de ridicol, evită pe cît poate patetismele și opacitatea stării de patimă, își filtrează impresiile de zațul pasional, nu e victimă unui amor fatal, ci lubeste, ca să zic așa, metodic. Nu are prea multe cuvinte, de altfel nici nu-i fac trebuință, de vreme ce imaginația de pus în ele nu le preținde, mulțumindu-se cu puțin („Așteaptă-mă-n zborul pescărușilor / Pururea năted / Și nu-mi căuta Umbra / / Eu sînt zăpada ta / Și vin de departe / Așteaptă-mă / Și zorii-ți vor ninge / Între pleoape”). Mediul prielnic iubirii este la el, precum la oricine, liniștea, atmosfera de taină, de umbră, astfel invocată: „Cheamă-mi umbra / Să se culce / Lingă gîndurile tale / Lingă degetele mute / Răvăsite-n părul nopții / Cheamă-mi umbra / Să se culce / Și fîntînile albastre / Vor începe doar cu tine / Și cu ochii tăi de taină”. Uneori pozează în „neimblînzit căprior”, alături se vede coborînd „ca o ciutură de setea depărtatei iubiri”, o dată se simte obligat să dea o definiție iubirii: „Trece-un călăreț / Pe-un cal fără copite / Printre brinduși / căutîndu-te”. Peste tot o foarte originală lipsă a originalității produce imagini ce denotă o mare bucurie, din cauza economiei de cuvinte mai mare pe dinăuntru decît pe dinafară. Precizez că economia de cuvinte este aici o subtilă față a logoreei. Corectitudinea gramaticală a versurilor e regulă poezilor, confirmată de citeva abateri semantice, mai ales atunci cînd forța sentimentului eliberează metafore. Ce ne rămîne este bucuria. Trăită de poet într-un fel molipsitor. Că forma poetică a acestei bucurii se cade a fi revizuită, asta mi se pare ceva firesc și realist. Că autorul ar putea revizui-o, asta sună a fantazare.

Laurențiu Ulici

Lirismul ca rigoare muzicală

PROMISIUNEA unui lirism riguros și muzical exista, de mai demult, în poezia lui Ion Horea. Dar pînă la volumul *Măslinul lui Platon* (Dacia, 1976) măsura și sunetul conviețuiau oarecum aparte, în afara unei sinteze de tip pitagorician: exista, pe de o parte, stăpînirea corectă și destul de variată a unităților prozodice, dar lăbărtată — aș putea zice — în metrice largi, cuprinzătoare, care — în procesul creației — încă nu se constituiau ca obstacole de învins; iar, pe de altă parte, o melopee molcomă și monotună, ținînd mai mult de curgerea firească a limbii (de la G. Coșbuc încoace, urechea elementară a cîntăreților ardeleni s-a familiarizat cu muzica implicită a graiului nostru), decît de logodna rafinată a valorilor materiale ale unui limbaj specific poetic. Însăși cantonarea poetului în descriptivism atesta o poetică a elementelor de reprezentare, în care locul înfii revenea referențelor (obiectelor lumii reale), nu stratului propriu-zis al transfigurării verbale.

Ceva din această poetică răzbate încă în prima poezie (*Alb*) a acestui volum: prima strofă afirmă necesitatea unui lirism izvorînd din adîncul simțirii (*Eu am venit aici să mintul, / Eu am rămas aici să tîngui*) conjugat cu senzația de neînlăturat a realului (*Dar peste toate numai vîntu-l, / Dar dintre toate numai crîngu-i*). De data aceasta însă, propensiunea spre muzical sporește, versurile impunîndu-se printr-o surdă vibrație a vocalelor (u-urile și i-urile), ce amintește melosul eminescian. O strictă lucrare, la nivel sintactic, se vădește, apoi, care lasă tîlcurile să joace, elipticul și formularea vagă fiind procedeele noi ce trebuie notate acum (*Vălmășirilor nu-s / Potrivit după fire, / Și străbat mai presus / Doar tîrîmul iubire, / ... / Din poveste e tot / Și sint cel al poveștii...*). Din păcate, „Cearcăn”, primul ciclu al cărții, este prea mult tributat vechii poeticii a descriptivismului: poeme-pasteluri în versuri de 14 și 16 silabe, atente la ciclurile cosmice (*Cu așteptarea iernii, În graiul mirilor, Nu-l nimeni dincolo*), la unele repere istorice din Cîmpia Transilvaniei (*Lîngă un pîr sălbatic, În jocul timpului, Pe prunduri*), la platurile natale (*De-a dragostea, Și dacă vreau, Și-o vorbă, Năluciri*), la trecerea inexorabilă a timpului (*Cum vin tîrziu,*

În floarea prunilor, Din tot ce-a fost, Elegie), în risipa verbală a cărora doar cite un vers își li-cărește măsura exactă și propune, sus-trasă metronomului prozodic, o înviorare a venerabilei tradiții: *Clopotnița-i a celor porniți pe urma ei, sau : Pe valea-n care-i numai umbră din cit a fost și petrecum, sau : Cînd prunii-s buimăciți de floare și morții-s năucți de pruni, sau : Spectacolul e-n jocul firav al flăcării fără menire...* O discretă răz-vrătire împotriva acestor exerciții de rostire melancolică primește, involuntar dar acuzat, ton argeșean (*Trebuie să fie...*), cele două sonete (*Și totuși...*, *Cite cuvinte*) sunt prozaice în corectitudinea lor, iar cadentele scurte din finalul ciclului se disting doar prin două-trei versuri-sentință.

ADEVĂRATA apropiere a lui Ion Horea de rigoarea muzicală începe cu ciclul *Elada*. Acum, păs-trindu-și încă matca largă, rostirea capătă totuși caracter lapidar, cele „două-sprezece inscripții” confirmîndu-și proiectul inițial. Deși abundența de nume proprii (geografice, mitologice, culturale) jenează, lirismul acesta — în care spațiul real este, de fapt, un spațiu de cultură, trăit ca atare — corespunde, prin limpiditate, propriului său obiect referențial: vechea Grece, tîrîm cu „zei obosiți de valuri și rîvnă omenească”, cu „la pîndă încă timpul cu ochii Clitemnestrei”, cu „Aerul parcă-mpins de furibundul Heracles”, cu nume sacre precum Salamina, Pluto, Ceres, E-leuzis, Apollo etc. (poetul le situează la finele versurilor și, astfel, rimele — căutate, prețioase — le fac să vibreze-ndelung, redubîndu-le prezența sonoră), cu „insule-trepte” (căci totul e văzut ca o călătorie inițiată printr-un tîrîm plin de mistere). Mutîndu-se din spațiul autohton în spațiul cultural elin, Ion Horea, rămîne, de fapt, în propria sa tradiție: aceea a unui Ion Pilat depășind tradiționalismul colorat al peisajului și roadelor într-un clasicism solar, bîntuit de asceze, al „tîrîmului e-geic”. Pe linia aceasta, de cucerire a unui clasicism care e, înfii de toate, al măsurii și al volumelor pline, el se înfîlînește uneori și cu Al. Philippide: *As sta pe-o treaptă pînă / la ceasul cînd se-arată sub ziduri vreo statuie / Să mă întorc în lumea ei păgînă, / ... / Parcă sint selav acestui tîrîm de-nvătă-minte / Și mi-am lăsat asinul departe.*

la răsescu... Versurile au, acum, într-a-devăr, cadente de epigraf: *În Corele păcatul zelesc în colțul gurii, sau : În pilpiiri stelare, Acropole-i o harfă, sau : Rugina-și pune prețul, încet, peste carate, sau : Sub legile uzurii-i o ploaie de monezi, sau : Și aburi în rugină mai laudă statui, sau : Se simte sarea mării și măștile-s mai crude, etc., etc.* De dragul acestui epigrafism, poetul renunță, o dată, chiar la prestigiul versului rimat, mulțumindu-se să scandeze: *Nu alerga, luptătorul a trecut înainte, / Nu-l mai ajungi decît atunci cînd vei duce / în cetate o veste-așa mare.*

SI TOTUȘI, marea biruință a lui Ion Horea se leagă, în acest volum, de versul clasic și — mai mult — de exercițiul impus al formelor fixe, în speță de rondelurile care compun ultimul ciclu al cărții. Nu degeaba am citat, mai sus, atîtea versuri izolate care — chiar dacă nu conțin în nuce o întreagă poezie, ca „poemele într-un vers” ale lui Pilat — se impun totuși prin capacitatea lor de a se smulge din context, de-a avea o existență autonomă, — calitate care recomandă tehnica lor pentru realizarea rondelului. O succintă examinare a acestei forme fixe ne va arăta care sint șansele și, deopotrivă, serviciile ei. Lipsit de *geometria* savantă și severă a sonetului, destul de încăpătoare totuși pentru ca firescul să nu fie îngrădit de multiplele ei constrîngeri și, în același timp, recomandabilă — datorită endecasilabului — pentru articulații solemne, — rondelul mi s-a părut întotdeauna o formă cam frivolă; metrica scurtă (8—9 silabe), obligația permutării a cel puțin două versuri, versul final stingher după cele trei strofe etc. — toate acestea implică un fel de *aritmecă* prozodică, expusă jocului de îndeminare. Desigur, rondelul are ceva de cristal tăiat cu mare artă; dar ritmul său obligatoriu săltăreț face ca punerea în valoare a fețelor sale, prin simpla reluare a unor versuri, să țină de abilitate, caracterul lui de *performanță* fiind înscris în propriile sale legi structurale. Formă, în sine, ingrată, mi s-a părut că rondelul are nevoie să fie mereu reabilitat, și în sensul acesta am receptat, de pildă, micile bijuterii semnate de un Macedonski sau Dimov; la cel dintîi, o picturalitate senzual-prețioasă „sporește” parcă spațiul prozo-

dic limitat; la celălalt, fantezia verbală duce la un fel de „inițiativă a cuvintelor”, care dă o surprinzătoare densitate materială gratuității imaginilor.

Un discret demon jucăuș stăpînește și rondelurile lui Ion Horea, dacă nu ca risipire a ceții de melancolie ce constituie felul propriu al rostirii sale, în orice caz ca o sprinteneală a spunerii, ca o spirituală grupare a contrastelor, ca o ușoară detașare de sine însuși, — calități pe care lirismul său de pînă acum nu le avea. Aș adăuga, la acestea, o bună tehnică a vagului, a sugesției (*Nei suntem aceli din urmă...*). Ion Horea a simțit, fără îndoială, că forma însăși a rondelului confiscă și modifică conținutul, împrumutîndu-i un ton nou, că jocul tehnic obligatoriu colorează rostirea. De aceea, el nu ezită să pornească uneori la drum cu un vers arhicunoscut de romanță (*S-au scuturat toți trandafirii*), cu o interogație à la Villon (*Cu iubirea de moșie / Unde sint aceli bărbați ?*), sau să introducă, alteori, o parafrază coșbuciană (*Cu-o viață doar suntem dători*) sau o aluzie poescă (*Nevermore*). Dar ceea ce îl preocupă îndeosebi este transformarea acestei structuri echilibrate, convertirea acestui adevărat Număr prozodic într-o mică bijuterie care cîntă, într-un fel de „boite à musique”, în care, rînd pe rînd, sentimentalismul se amplifică prin repetiție, și se decantează prin artificii, în care o anume „întelepciune” — înrudită, cred, cu aceea a lui Eminescu din *Glossa* — își răspunde sieși, prin antistofe și refren. Rezultatul constă într-o alcătuire fragilă de sunete și sensuri, într-un lirism înțeles și practicat ca rigoare muzicală: *Și marea fără zăbovire / E fața unui timp sonor / Din teamă și din ispitire / Cu înțelesul NEVERMORE. // Cine-ar putea să-mi dea de ști-re / La ceasul-n care-o fi să mor ? / Și marea fără zăbovire / E fața unui timp sonor. // Mai leg aceleași corzi de lire, / Mai sint al meu și-al tuturor, / Și-n tot ce vine să mă mire / Își clatină seninul nor / Și marea fără zăbovire.*

Fidel sieși, ca sensibilitate, dar îmbogățit prin exercițiul ludic și prin deschiderea spre un spațiu de cultură, Ion Horea marchează cu acest volum o schimbare de tonalitate, care indică, poate, drumul viitoarei sale poezii.

Ștefan Aug. Doinaș

Un basm de inspirație balzaciană

SINT cărți miraculoase, care deși în aparență nu-și propun confruntări foarte realiste, nu „dezbăte probleme”, corespund aspirațiilor noastre cele mai secrete. Nevoia de înțelegere poetică a lumii e la fel de acută ca și nevoia de a percepe materialitatea ei, de aceea ne sînt în egală măsură foarte aproape — *Război și pace* și *Micul prinț*. Nu ne impresionează numai dramele zguduitoare, spaimele existenței; a vedea lumea ca o sărbătoare implică ceva dramatic; pentru a ajunge la această concluzie trebuie străbătut un drum lung și complicat.

Cu tulburătoarea carte a Soniei Larian, *Biblioteca fantastică*, mi s-a întîmplat ceva ciudat: am deslușit în această antologie a fabulelor, a basmelor ilustre — „Scufița roșie”, „Corbul și Vulpea”, „Capra cu trei iezi”, „Boul și Vișelul” — un sentiment balzacian, o riguroasă descriere a „comediei umane”. Rar mi-a fost dat să citesc o carte mai impregnată de contemporaneitate decît această carte născută a-prioric din basme și din fabule. Dramatismul cărții se naște și din faptul că toate personajele — Lupul, Mierla, Corbul, Pisica, Maimuța, Șoarecele, Elefantul năsoș, Cucul, Cîrțița — au o structură morală foarte riguros delimitată, o filosofie proprie asupra lumii. Fiecare personaj nu se apără numai pe sine, ci și punctul lui de vedere, sau, mai exact, fiecare fabulă își apără cu ghiarele și cu dinții morala ei. De aici se naște eroismul acestor existențe. Ce poate fi mai fascinant și mai dramatic decît lupta dintre două fabule.

Fermecătoarea viață subterană a cărții mai are o sursă de energie — personajele se eliberează de fabula sau basmul care le-a născut, devin libere, se emancipează, duc o viață oarecum independentă. Realismul prozatoarei face ca personajele să n-albă posibilitatea de a evada prea mult. Ele se în-

torc pînă la urmă pocăite la morală-mamă care le-a născut.

Aruncată într-o lume de basm, existența nu e prezentată numai așa cum este, ci și judecată după criteriul absolute. Analiza existenței supusă exigențelor basmului devine în mod paradoxal și mai concretă, și mai pămîntească, și mai accesibilă.

Dilemele foarte contemporane („Premiul Cotoiului nu se dă pentru orice improvizație, spune el, de parcă ar fi fost vorba de nu știu ce premiu de vechi tradiție. Nu se dă așa, cu una cu două...” — devin și mai convingătoare cînd ele sînt transferate într-o lume de basm. Lumea fabulelor înseamnă o privire mai lucidă asupra realității. Basmul este în această fericită întîmplare și expresia sensului poetic al existenței și expresia implacabilei justiții. De aceea paginile cărții, încărcate de mitologii și adevăruri prestabilite, dau o senzație de realism. Autoarea pare să fie martorul ocular al acestei lumi fabuloase.

NU E VEROSIMILĂ soarta unui Niepure care citește romane poli-tiste? E știut că există o întregă categorie de oameni modești și infricoșați, piperniciți și legiti-mi care sînt bîntuiți de nostalgia experiențelor extravagante. Eroii cărții Soniei Larian sînt într-un fel niște uzurpatori: Motanul Murr, Maimuța-Pisică, Bufnița-Papagal și-au asumat prin fraudă destinul unor personaje umane. Marele talent al prozatoarei ne dezvăluie un sentiment foarte ciudat: eroii fabulelor cînd sînt mîndri de a fi papagali, maimuțe, cameleoni, cînd regretă ironic că nu sînt oameni. Iepurele amator de romane poli-tiste din cartea Soniei Larian nu este deci numai o metaforă. Această lume mitologică, luxuriantă, se mișcă cu dezinvoltură, fără nici o abatere de la firesc.

(„Ce-ar fi, își spune Lupul, să-i dau un telefon colegului meu și bunului meu prieten, Lupul din Capra cu trei iezi? Am putea face plimbarea de dimineață împreună, prilej de a ne revede și a mai schimba între noi cîteva idei!”).

Acest dialog firesc are meritul de a stabili o legătură stranie între lumea de vis și realitate, între iluzie și justiție, între abur și certitudine. Basmul devine în această carte miraculoasă supra-ma realitate, „judecata de apoi a faptelor noastre”. Sensul poetic și morala sînt pînă la urmă suprema realitate a existenței noastre. Acesta este mesajul cărții. Basmul este încercarea de a înțelege de la înălțime existența, convingerea ireversibilă a unității dintre sensul moral al vieții și eternitatea ei.

În sufletul fiecărui om există nevoia de a percepe o imagine ideală a lumii. Cine nu are nevoie de o lume perfectă, cine n-are nevoie să fie liber și etern nu este om cu adevărat. Din această aspirație a noastră, a tuturor, s-a născut cartea Soniei Larian. Senzația de feerie mi-a lăsat-o nu numai realismul acestei lumi, ci și siguranța îngîndurată cu care prozatoarea stăpînește și mingie cuvîntul. Perfecțiunea stilistică, naturalitatea uneori atroce a dialogului și a observației e atît de mare, încît se încorporează firesc lumii de basm.

O carte este importantă nu numai pentru valoarea ei artistică, ci și pentru sentimentul din care s-a născut și pe care ni-l propagă. Toate operele fundamentale rămîn în conștiința noastră mai mult prin sentimentele pe care le-au descoperit decît prin epica propriu-zisă.

Eu cred că *Biblioteca fantastică* e o carte ieșită din comun și e obligația criticii să mai mediteze asupra ei.

Teodor Mazilu

Calendar

- 14.I.1537 — a apărut la Brașov, Octoiul, prima carte tipărită de diaconul Coreli.
- 14.I.1895 — s-a născut H. Gad (m. 1930).
- 14.I.1969 — a murit A. Pop-Marțian (actor și poet, n. 1897).
- 15.I.1850 — s-a născut Mihail Eminescu (m. 1889).
- 15.I.1912 — s-a născut Stelian Măzulescu.
- 15.I.1915 — s-a născut Iosif Pavain.
- 15.I.1919 — s-a născut Boris Căzacu.
- 15.I.1937 — s-a născut Valeriu Cristea.
- 15.I.1965 — a murit Economul B. Furtună (n. 1890).
- 17 I 1568 — a murit Nicolae Olahus (n. 1493).
- 17 I 1829 — s-a născut Anton Naum (m. 1917).
- 17 I 1921 — s-a născut Svetomir Balcov.
- 17.I.1936 — a murit Mateiu I. Caragiale (n. 1885).
- 18 I 1848 — s-a născut Ioan Slavici (m. 1925).
- 18 I 1926 — s-a născut Haralambie Grămescu.
- 18 I 1943 — s-a născut Dan Motaru.
- 19 I 1893 — s-a născut Laura Dragomirescu.
- 19 I 1921 — s-a născut Ion Istrati.
- 19 I 1943 — s-a născut Ion Nicolescu.
- 19 I 1957 — a murit Barbu Lăzăreanu (n. 1881).
- 19 I 1964 — a murit Constantin Argeșanu (n. 1894).
- 20 I 1818 — a murit Dimitrie Tichindeal (n. 1775).
- 20 I 1877 — s-a născut Gabriel Donna (m. 1944).
- 20 I 1880 — a apărut primul număr al revistei „Literatorul” (pînă la 17 III 1885, în total 8 serii, ultima în 1919), director Al. Macedonski.
- 20 I 1906 — a murit D. Ollănescu-Ascanie (n. 1849).
- 20 I 1941 — s-a născut Dan Faur (m. 1961).

Eugen BAR

AC

LIVONIANUL și cu vizitiul de pe capă probabil că înlemniseră, își spunea Hrisant Hrisoscelu privind cele două siluete aflate afară între măciucile poleite ale carozzei. Nu se mai auzeau nici îndemnurile ungureanului, nici pocnete de bici, începuse să ningă mărunț și își dădu seama că frigul scăzuse, nu mai bătea vântul, un roi de fulgi amețiți înconjurau în vârtejuri fanalele ca niște fluturi, iute pierind în besna aceluia noemvrie cu prima ninsoare. Trase de lântugul care lăsa să intre aerul de afară prin ferestruica de cristal ce reflecta luminile Bucureștilor ce se iviseră cu chioscurile de priveală tîndu-se peste grădinile despuiate de frunziș în acel anotimp, cu morile de la Radu Vodă, amenințătoare, acrtîind furebru din brațele uriașe. În jur, un miros de postav ud, de fum de baleză uscată și clipeala Dimboviței alături care se desghioa la ușoara încălzire a vremii. Departe ticăreau geamurile de hirtie ale logofetei și sub copitele armăsarilor se auziră dîruind blăniile podului Calicilor. Beizadelei îi fu frică să nu-și rupă vreunul dintre ei glesnele că bani să cumpere altul nu avea de unde lua, ceea ce mai strînsese prin buzunarele lui secrete trebuiau să fie folosiți cu cap pentru mîntuirea acestui oraș pe care-l ura și căruia îi pregătea numai răutăți ivite din inima lui neagră și răsunătoare. În curțile țigănești din margine mai ardeau focuri și se auzeau puscii rare. Pe urmă începură să bată clopotele din cele cinci sau șase turnurele de la Biserica cu Brad. Spre Grădina cu cai, acolo unde se făceau călușei la Sfîntul Dumitru, ninsoarea alerga peste maidanul gol acum și o coadă albă umbla nebună adunîndu-se spre Caimata. „Ce sînt o mai fi și azi în acest oraș care ține 210 sărbători pe an și Pastele, două săptămîni?” se miră în sine să beizadea Hrisant Hrisoscelu. „Or fi sîntii apostoli Orest, Olimp și Sosipatru, ziua sfîntului Grigorie Taumaturgul?”. Cine mai știa? Unde era el Riga Velestinul, descăpătînatul, să-i spuie pe dinafară ce sărbătorea nebunul de oraș în noaptea abia începută, cînd toți fugeau în așternuturi sau în crîșme să uite grîtîl? Unde era el, Dumitrache Turnavitul, cel ce umbla cu Perdicarul după el, ca să-i citească în stele, împlîndu-l cu minciuni de minune, vizînd la restaurarea Imperiului bizantin, ce și el își pierduse capul în Șapte Gulade. Într-o zi pe la prînzurior cînd Pașii beau cafele și se uitau pe apele dulci ale Bosforionului, trăgînd din narghilele și punînd la cale alte intrigi după urma cărora aveau să mai moară cine stie cîte beizadele și ipsilotați...

Trecuseră de casele Dudescului ce, la vremea asta cînd povestim, nu se dărîmaseră și pe zidurile de bolovani de rîu se mai zăreau arnăuți albanezi strigînd spre muierile tîrgului vorbe spurcate. Se zăreau acoperișuri șindrilete iscînd pizme vechi prin domneasca pompă ce arătau. Din grajdurile lui ce adăposteau patruzeci de cai, dacă nu mai mulți, se auzeau nechezături întărite, se vede treaba că boer Dudescu pleca undeva, prin cine stie ce locuri, să mai stoarcă de la cucoanele priocopsite vreun smaragd cît un ou sau cîteva mii de taleri de la soții lor pentru cauza națională în care nebunul credea, ori poate de se întîmplau venituri de musafiri și caii se amînuiau în hamuri că le mirosea a iapă strînsă într-aceia ninsoare feerică și nesinceră ce vestea mai curînd pierirea ternii decît începutul ei. Dar de ce băteau clopotele astea turburînd tîhnele Curtii? Să fi venit îmbrăhurul pe neașteptate și să se audă mîine cine stie ce vorbe proaste prin tîrg, ori luase foc vreun han, ori izbucnise ciurma, dar ciurma nu venea iarna, ea sosea prin mai sau în căldurile lui Cuptor cînd se împuteau hainele în tîrgul de păduchi ori prin bezestemuri, ori venea vreun corăbier plin de bube din Corfu.

— Acusă ajungem, boerule, strigă de pe capră vizitiul mîndru că-l adusesse repede pe stăpîn pînă la București. Trecuseră de mahalaua Scortarului și se auzeau trosnînd niște stejari în acel joc al fulgilor ce păreau o cometă despletită umblînd prin oraș de capul ei. Lămpile lui Karol Knappe clipeau acum sub omătul strîns dedesubt și cați ungurești auzînd nechezatul din grădina Dudescului începură să dea semne de neliniște, nu mai țineau trupul, trăgeau care încotro și vizitiul începu să-i înjure și să-i biciuiască. „Taman acusă o să ne răsturnăm”, gîndi beizadeaua și strigă la cei de pe capră: „Ușor că nu dau turcii, lăsați caii în voia lor”, dar cine-l asculta? Se vede treaba că băuseră vreo damigenuță de rachiu tot stînd ei în frigul de afară și după ce amortiseră nitel, acus se trezeau și aveau chef să bată caii. Trecuseră și de casele bi vel comisului Velea, de gura Păscăriei și prăvăliile Vladului. Prin ferestruica de cristal intră un roiul mic de zăpadă pe care Hrisant Hrisoscelu îl culesese bîndu-l cu gura fierbinte. Aerul era dulce cum numai în luna lui Făurar mai era; de undeva din cer, dacă ar fi stat să asculte, coborau pe scări de mătase cohorte de îngeri, îmbunați și ei,

gata să intre prin circiumi și să se încurce cu curvele de la Cămineonul Altîntop, ținut de un armean, de unde slugile beizadelei aduceau smochine și strafide și cafea proaspătă, umplînd odăile cu un miros indicibil ce-l făcea fericit. Uite și biserica Sfîntului Ion cu nava ei prelungă și turlisore vărsate, uite și Bărăția ce nu amortise pentru că aici era un loc aglomerat unde mai mișunau musterii și muierile, șandaliile și pezevenghii vinînd vreun fraier cu punga plină. În față, la hanul lui Piper, două mirzoage se bălegau în omătul proaspăt. Vizitiul chemă maseleștii sgribuliți de frig sub un sopron, aruncîndu-le un pumn de parale și aceștia, cu grătarele în spate ca niște cocoșe, aprinseră facile și cirpele nămolite în păcură, alergînd în fața carozzei. Apucară pe ulița marchitanilor, după ce trecură de casa consulului nemțesc de la Ghiulolo. Cîsmelele și urloaiele Bucureștilor năpădite de zăpada afinată susurau tainic pe ulucele lor de pămînt. Se vedea, sus, pe deal, prin roiul de fulgi cîdîrea întunecată a Băii Mitropolitului. Nebunul de o păzea tot mai bătea un tucal de tablă ca să vestească arhimandritilor că se află sus, pe meterezele roase de vreme, pîzînd averea bisericească. La casele locuite altădată de Panaiot Codrîka, se zăreau prin grelele perdele policandelele și girandolele roînd cu lumini sub tavane ca niște cozi de păun. Ce aveau să-i mai audă urechile mîine de dimineață cînd o să-și trimită sluga în tîrg, pe lusuface, să-i culeagă ultimele svonuri și știri ticăloase despre oamenii pe care de atîta vreme îi părăsise? Și deodată sentimentul acela că pierduse feerica Venetie se mai îndulci. „Ah, să facem focurile cele mari, împărătești, de iarnă, să tăiem porcii, dacă or mai fi, dacă nu i-or fi mîncat vehillii cu slugile, și să plec cu saxonii de vinătoare la locurile scumpe ce mai mi-au rămas. Un joc bun de pharson și poate îmi dreg buzunarele, că doar nu am pîzit puricii pe unde-am fost, acel ticălos Hrisoverghi ce mi-au vindut-o pe Herula Lucrezia, verișoara lui, ca pe o mărfa, m-a învățat destule”. Și încet, încet o mulțumire lentă începu să-l cuprîndă, știa ce urmează. Veneau sărbătorile de Crăciun, trebuia să facă heretisirea către Domn, o să-i mai sufle în urechi vorbe dulci, cum știa a spune și pe urmă să te ții! Numai de i-ar putea mînti pe toți măcar o jumătate de an, cu ce păstrase pentru a arăta că se întorcase, nu sărac cum era, ci plin de daruri pentru cucoanele pentru care tîrguise din vreme două cufere de macaturi, perdele de Akop și Damasc, pietre false pe care ele, oricum, le vor pune pe degete sau în urechile delicate prin baluri, lântuguri și strîmfi de mătase, saluri ghiuveze și eventalii de Sevilla, pictate.

Sosiseră...

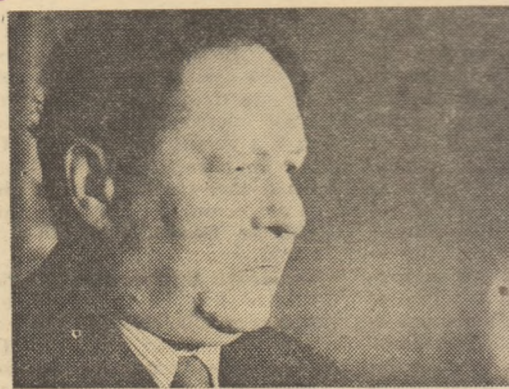
PORTILE erau date de perete. Afendulii, un bărbat gros și mut ca mormîntul, aștepta cu căciula în mînă, salutîndu-și stăpînul. Primiseră deci răvașul lui și beizadea Hrisant Hrisoscelu văzu din goana carozzei remizele spoite, rădvanele vechi cu care mergea la moși și sâniile pregătite pentru anotimpul ce sosise mai devreme decît se așteptau cu toții. Tiganii fierari băteau nicovalele cu barosurile și potcoavele de schimb scoteau scînteii roșii. Printr-o ușă își zări caii bătrîni pe care avea să-i dăruiască vreunui boer scăpătat ca să se ducă vorba și hamurile roase de nădusala animalelor de-a lungul anilor. Vizitiul și rîndașii, bucătarii, croitorii și cismarii stăteau pe un rînd, toți cu capul descoperit în ninsoarea veselă. Din fundul curtii își auzi saxonii întăritai, lătrînd puternic. Era o hămăială unanimă și cînd coborî, desmorîndu-și iute picioarele înțepenite în urările de bun sosit ale domestichilor, din turnul meridian se auzi strigîndu-se o oră oarecare a serii sau a nopții, pentru că lui Hrisant Hrisoscelu îi fu lene să-și mai privească ceasornicul englezesc cu perle de la briu pe care neapărat trebuia să i-l dăruiască lui lusuface, care se va fâli cu el prin cafenelele de la Curtea Arsă, spuiînd cîte în lună și-n stele despre stăpînul său, ținîndu-l astfel faima, și așa mare. Grădina, tunsă vara cu grijă, era acoperită de un strat subțire de zăpadă. Lumina fanalelor în care sfîrșiau încă luminările de seau și nu gazofenul de mai tîrziu al lui Steege, nici măcar petrolul lampant, arunca dire mișcătoare pe covorul pur. Miroseau bucătăriile de departe a plîne pusă în test și undeva se frigea o vită.

— Bine v-am găsit, le ură beizadeaua și întrebă pe logotetul Caliarh ce se afla mai aproape:

— De ce bat atît de aprig clopotele, a dat iar boala Halepului peste noi, ori ce e?

— Nimic, mărta ta, zise acela, au născut Doamna pe la chindie și se dă de știre pentru a fi bucurie mare în tîrg...

— Așa, făcu absent Hrisant Hrisoscelu și mersese spre țarcul clinilor de vinătoare prin zăpada afinată, în timp ce mulțimea slugilor privea beată de uimire la cocia de Viana, atît de minunată, cum nu se mai afla alta în București, toată

O plimbare domnească la Șosea, în

ca o mireasă, cu arcurile ei de oțel și cu stilpii poleiți cu aur, bronzuri și cristale verzi ce sticleau ca ochii diavolului în luminile soavitoare ori în parada nebună a ninsorii ce se întenea. Si caii? Astfel de armăsari nu se mai pomeniseră pe aici. Din ei ieșea un abur puternic mirositor și țigăncile roabe se uitau la fuduliile lor și mîndretea de mădular ce se ivise după acele nechezături la trecerea pe lîngă zidurile Dudescului. Turbaseră și sfîrșiau ca alte alca, grăjdarii îi apucaseră de zăbalele de argint și priveau hamurile bătute în ținte frumoase, stelate și nu le venea să-și creadă ochilor. Muierile stătura încremenate pe urmă în fața scării ce se lăsa cum ai desface un plic pînă pe pavelații curtii și cînd zăriră interiorul ce aducea cu un latic muieresc de cucoană, profumat, cu oglinzi și cu rame bătute în cuie de argint, amuțiră. Dar parcă felinarele ce curse aveau, că erau numai ape. Maica lui Dumnezeu, cum luca toată această trăsura în care puteai să te culci cît ținea drumul, părea o lebădă neagră, uriasă, numai sticliri și perne de catifea, iar cînd se mișcau roțile, ameteai. Slugile tot ar fi pipăit măciucile aurite și atlazurile moi. Doamne, apăra-ne, c-o s-audă Princepele și o să pățim ce-a pățit Vorniceasa Tarsita Filipescu cu dumnealui Vodă Caragea, cînd a ieșit pe podul Moșoșoalei în fiacru ei de speriașe lumea, numai că această trăsura era și mai și, cum nu mai văzuseră Bucureștii alta!

Beizadea Hrisant Hrisoscelu fu primit cu un hămăit vesel de saxonii lui ce se rupeau să iasă din țarc. În spate se afla logotetul Caliarh care, știînd damblaua stăpînului, ieva dintr-un coș ținut de o țigancă, bucăți proaspete de carne de vițel pe care stăpînul său le aruncă pe rînd în patru colțuri ca să nu-l încaere. Erau vreo doisprezece sau treisprezece și miriau dușmănos unul la altul de îndată ce-și înșfăcău porția. Un masalagiu ținea o facă deasupra curtii mici pentru ca boerul să-i vadă. Erau hrăniți bine, supli, aveau ceva crud și prietenos în priviri, cu ei mersese de multe ori la prepelețe, ori la iepuri, știau să se ferească de focuri, să evite alicole, să înnoate, să muște mistretul cînd trebuia, iar cu urechii să se joace, să-i aducă în bătaia puscilor celor vrednice ale zularilor de bărbați ce petreceau din moartea animalelor.

Pe lîngă el trecu perechea cailor înaintași, atunci deshămați de grăjdari, peste care cineva pusese valtrapuri groase cu ciucuri aurii. Aburii ieșiră din trupul lor zeesc lăsu în urmă un miros familiar și beizadea Hrisant Hrisoscelu simți de-adevărat că se întorsese acasă. Cîinii se potoliseră hăcînd carnea proaspătă ce

le fusese aruncată. Era vremea să se odăi, să se spele în ligheanele Bosniei, încălzite pe cuptoare, să se brace în haina de casă și să trasă ciubuc un tutun bun de Smirna, cum era obiceiul. I se făcuse foame, o poruncile din mers, să se cinstească zitiul și secretarul livonian cu ce le roa inima și dacă aveau chef, să se bete cu totii, mai puțin arnăuții de ai lui Afendulii, pentru care a doua zi sărbătorea. Dinspre fabricile de potsoseau mirosuri umede și focurile de lor boeresti întărite de ninsoarea comă topeau răsînille și aerul era de și parfumat. Stăpînul casei își scul cismele galbene pe care le încălțase, tru acest drum și intră punîndu-și pucii.

Ca orice boer mai tînăr și umblat cele strîlnăți, lepădase îșlicul și oșirii, își răsese barba și umbla la v de iarnă într-o malotea pusă peste i.

Se simtea că demult nu se făc focurile, un aer de casă nelocuită vreme îl isbi. Mirosea a praf intră lucruri, a lînă de Anadolia ce se zește la primul foc de iarnă, iz greu de cîmp, ori de lînă nespă dar un miros familiar, oricum. Lur rile lăsu o lumină verzuie, spectrul Buharele roase ușor de atîta pe sofalele joase, încărcate de per ghermesituri, pe grelele dulapuri țiene și, cînd văzu masa greoaie, tirească de Hurezu încărcată cu poli brînză, pilafuri, baclavale și sarali zacuscă și salam, prezantină și ar uită Venetia care-l rânise atît, cu lumea aceea nebună, cu intrigile și făcută. Porcelanurile străluceau, tad rile de argint vechi, ascunse de sor de Damasc, luceau stîns sub roiul luminărilor agitate de un curent s Vutca franțuzească și vinurile spa caperele și ananasul, andevile și totul vorbea despre o bună stă trebuia apărută, dar cum? „Să-mi nească și mie”, gîndi, dar era si prietenii lui muriseră pe rînd, tr care sugrumați în celulele întun care scurtări de cap, lăsînd în urm mai dira faptelor și dacă se gînd ele, tare mai erau urite...

Logotetul Caliarh, drept, mut, n cînd, aștepta ordinele. Își cunoștea pînul și știa ce îi trebuia acum, în tă noapte măreată de iarnă cînd supra Bucureștilor se asternuse rea zăpezii. Îl lăsa să se desbrace tîndu-l cît era nevoie, țigăncile aduceau de pe cuptoare ligheanele bronz, din care ieșeau aburii. S tarul livonian desfăcuse cufărul c crurile de trebuință și pusese la înd sâpunurile franțuzești tîrguite din care făceau o spumă trandafirică ea

ASA

Gravură după un desen de epocă

gile îi aduseră un ceai de Rusia, dres cu lămie, pe care-l pregătiseră bucătarele, refuză vutca la care-l îndemna Hrisant și își făcu de treabă ca orice slugă de casă mare care știe că trebuie tot timpul să fie util pentru ca stăpînul tău să nu se întrebe de ce-l bei aerul.

Beizadeaua își îmbracă anteriorul de mătase cu minciși largi, pe deasupra cu un benic, îmblănit, lăsînd să se vadă dedesubt postavul fistichiu și salul cu care-și încinsese mijlocul. La briu își trecu brelocul cu ceasornicul englezesc pe care avea să-l dea miine cadou lui Iusufache și-și puse pe cap islicul de samur, cu colțul pe frunte și cu fundul de mătase roșie. În degete își viri inelele numeroase cu pietre nebune ce scinteau în lumina veselă a luminărilor, unul cîte unul. Mingietor și rugător al lui Dumnezeu se reîntorsese la vestmintele orientale totuși în acest loc unde trebuia să stea cine știe cît timp, supus vechilor obiceiuri de care ar fi vrut să se lepede, dar nu reușise. Tot nu aflase ce muiere o să-i încălzească așternutul în noaptea aceea, deși pe femeile le ura cu toată inima și știa că nici una, cît va fi de proaspătă, nu va reuși să-l facă s-o uite pe Herula Lucrezia Vimercatti, ce-l nebunise de cap. Careva îi adusese o dulceață de rododahar ca să-i cadă bine. Nu era ora ceremoniei de cafea, era prea tîrziu, s-ar fi potrivit mai curînd să cadă în cafețul mesei. Dinspre cămări soseau izuri amestecate, de oțet și de varză murată, știa castravetii puși în borcane la vremea asta și gogoșarii ce arătau ca niște bube roșii și gogonelele după care se omora bețivanul de Iusufache, cel de bea tuică fiartă cu piper, ori pelin ca mitocanii.

— Nu mi-ai spus, Caliarh, cu cine înnoptez eu, că afară e pustiu și mi se face urît...

— Ar fi ceva, o luă acela cu meșteșug...

— Să nu-mi cari vreo slugă în iatac că nu am gusturi ancilare.

Ar fi Nerașula Mavrodin, știa că soțul, mi-a zis să-i trimit vorbă dacă ajungeți la vreme că tot se plictisește. Ai ei sunt, astăseară, la ghiordum, bat cărțile.

— Apropo, ce se mai joacă în București?

— Concina, Calul alb, whist, preferanțe, pichet, ce vă dorește inima. Prietenii măriei tale de abia vă așteaptă.

— Sunt toți la București? Nu au plecat niciieri?

— Unde să se ducă?

— Și alde Ionică Greceanu, și Vasilică Ghica și Neculai Negruzzi?

— Toți, în păr! Săptămîna trecută erau să dea foc la Hanul Gherman că au adormit cu lămpile aprinse la masă și s-au îmbătat și slugile, mai mare daraua decît ocău...

— Bat politichia, tot așa?

— Dar cum? Au vrut Măria Sa să-i strîngă și să-i trimită la ocnă, la Teleaga, dar le-a luat juruînță că nu mai umblă cu mozarviri și marghiolii... Se tin acum de marșande și o fac pe galanții cu damele ca să fie crezuți că au lăsat intrigile...

— Dar alde Kostaki Kiriazii, tot boer hală?

— Tot.

— Și Calimah Pantazoglu?

— O ține într-un zamparalic, cum îi știți...

— Nu mi-ai spus cum arată Nerașula Mavrodin că n-am mai văzut-o demult? S-a mai îngrășat? Că era ca o scoabă și mie nu-mi plac astea puțințe, nemincătele...

— După gustul meu, dacă-mi permiteți, cum aud și eu prin țîrg, ar fi ceva de capul ei, că se dau în vînt al lui Rhigas...

— De cînd se întind la cașcaval parvenții ăștia, la os mavrodinesc?

— Cumpără tot...

— O să vorbesc cu Principele să le taie barbele, să-i slujească, să știe și ei că dacă nu ai ghenealoghion poți să te-arunci în Dimbovița...

— Atunci?, mai întrebă logotetul.

— Trimite sania după ea...

— Bine, zise acela și se făcu nevăzut.

— Mie îmi permiteți să mă retrag, spuse cu un glas imparțial secretarul livonian. Miine la cîte ceasuri să vă scoi?

Beizadea Hrisant Hrisoscelu se gîndi puțin.

— Om vedea, o să te chem eu, aș vrea să dorm pînă la prînz. E și-o vreme bună de somn...

Fiul natural al contelui Goncarov se înclină și se retrase spre odăile personale.

În care se mai auzeau lătrăturile saxonilor.

Rămăs singur, Hrisant Hrisoscelu privi tablourile afumate, agățate în pereți. Bunicul său, Theodosios, cu soața, în vestmintele grele, priveau cu ochi indiferenți vespăria. El, cu cucă spahier agas peste cabaniță, ea cu o rochie de citarie cu flori de fir, cu șireturi de dram, blană de singeap, neagră, cercel de aur cu picere de mărgăritar, cu robinuri, inele de aur în degete încărcate cu pietre de balas, pafte de argint și lefți cu izmaranduri și cu pajori, ca și mătusa Calista, o femeie cu privirea severă, îmbrăcată și ea într-o tălărcă de cacom, plină de zamfire și nas-

turi de aur pe sub decolteul adînc. O, ce vremuri nebune, gîndi, dar, iată, toate s-au dus și țărîna le acoperă trupurile lor vechi și acele capete de sîdef lustruit din ramele aurite și afumate ce nu mai erau decît niște țeste fără identitate, uitate în cine știe ce groapă sau sarcofag de piatră...

Deschise ferestrele. Ninsorea stătuse. De afară venea un aer frumos, nu mai bateau clopotele, dinspre cimbia nesfîrșită din jur nu răsbătea nici un sunet. Fu o clipă de liniște nefirească, nu se auzea decît zăpada dospind ca o piine coaptă bine. Cerul se limpezise și o stea verde înțepa cu lumina ei puțină acel întuneric de catifea al orașului. Se auzi sania cu care sosca Nerașula Mavrodin. Cînd trecu, cal și echipaj, pe sub fanale, Hrisant Hrisoscelu îi văzu chipul frumos. Se auziră ușile și pe urmă femeia intră. Avea 30 de ani sau mai puțin, călca precum o fiară, învăluită într-o hermelină ca zăpada de afară, ținînd în brațe un căfel milort, și el alb, cilibiu, cu un cap de furnică și doi ochi negri, inteligenți, în care plutea stenahoria. Înaintă spre el cu acel mers pinditor ca al călăilor sau al vînătorilor, așeză animalul pe o sofa ca și cînd ar fi avut o urnă în brațe și cînd desfăcu blana, Hrisant Hrisoscelu își dădu seama că sub ea se afla o femeie așa cum o născuse maică-sa...

CLOPOTELE de madem îl treziră către prînz pe beizadea Hrisant Hrisoscelu. Avea capul greu, vinul de Tokai pus în lăzi la plecarea din Peșta de către baronul Burckardt se

lăsase bătut, dar era prea greu pentru o astfel de noapte. „Cîte ceasuri să fie?” se întrebă. Prin perdelele moi și dese nu se deslușea decît jocul tăcut al fulgurilor de afară. Iar ningea. Orașul fără acele clopote ar fi părut pustiu. Se apropiau sărbătorile cele mari cînd boierii trimeteau cu cîteva zile înaintea Anului Nou cirjele la Curte pentru a fi confirmați în slujbe, dați mai jos ori înălțați de fandasiile Principeiului, vremea intrigilor cînd, în saloanele Bucureștilor foia o lume febrilă purtînd vorbe de colo-colo, trimetînd cadouri cocoanelor, surorilor suspuse ori cumnatelor cu trecere pe la dregătorii cei mari. „Azi ar trebui să fac heretisirea la Domnitor, dar cum să merg cu capul ăsta mare și înfundat să-î spun acele dulci cuvinte pe care le așteaptă de la mine, ca să nu mai vorbim că ar fi bine să scotocesc prin bagaje și să trimit femeilor apropiate lui niscăi scutului cu odoare adevărate, niscăi diamanturi din cele veritabile, cîte mai să-mi păsără de lăcomia Herulei Lucrezia Vimercatti, pentru că Sophiei, sorei mai mici a Principeiului, nu mergea să-i oferi niscăi imitațiuni pentru că avea bancherii ei, maranii ei, ce o dată se uitau la o piatră și știau a cui a fost, pe unde a trecut ca găj pentru niscăi sume de pomină. Las, mă duc miine”, hotărî și bătî din palme. Intră o roabă țigănă cu ochi ca lătura. Rafira sau Sultana, nu mai ținea minte cum îi zice. Sta la ei în casă de 45 de ani, îmbătrînise, îi căzuseră dinții și nu se mișca. Îngropase vreo opt copii din cei vreo 26 cîți făcuse, dar nu se cunoștea, nu avea aerul căzută al altor slugi.

„Cahfeaua!”, poronci. „Și papucii!”

Papucii erau la picioarele lui, în casă mai ardea un jăratec molcom. Toată noaptea Nerașula Mavrodin virise bușteni în sobă. Avea un spate frumos arcuit ca un cembal roșcat în lumina rubinie a flăcărilor și părul grecesc răsturnat peste umeri îi acoperea coapsele. Sînil mici și ascuțiți ca niște ghiulele îi loveau genunchii și ea se întorcea rizînd cu niște dinți albi de lapă și-l privea.

„Psihi-mu, nu-ți este somn încă?”

Și dacă i-ar fi fost ce-ar fi putut să mai facă? Era gureș, veselă, al ei bătea cărțile la pharaon, o să vie acasă abia peste trei zile și dacă se întorcea, cum se va întoarce dimineața cu un diamant încastrat într-un inel cu pecetea despre care o să spună că l-a găsit prin fundul vreunei lădițe de taină, el, Lazău Mavrodin, avea să o crează vîsînd la clipa cînd o să i-l ceară pentru a-l juca la cărți pe cine știe ce sumă. Putea s-o înșele, să-l dea una din pietrele acelea false, dar pentru ceea ce-și pusese în cap, nu se potrivea. Unei astfel de muieri care arăta tot ce dobindise, oricui, trebuia să-i oferi lucruri scumpe și prețioase pentru ca vorbind în urechea confidentelor să spuie de unde le căpătase, ducîndu-i lui fama ce pe asta se baza tot viitorul. În ce-l privea pe Principe, pe el avea să-l cumpere cu doi șoimi și o pușcă englezască cu alice speciale care fărîmau vînatul în bucăți, vînatul greu, cum ar fi fost mistrețul, și cu asta se achita de toate păcatele în fața înaltei fețe. Cît despre doamna, cu o pereche de canari de patru note, și ei aduși de la Veneția, de nu vor fi răciți, cît îi ținuse el în trăsura minunată a baronului tot timpul călătoriei, se numea că a cînstit-o cu gîndurile cele mai bune.

Nerașula Mavrodin îl pusese în curent cu toate evenimentele mai mari sau mai mici de la Curte. Nu trebuise s-o roage prea mult. Avea o minte sistematică, nu uita nimic, de la modă pînă la amantele consulilor, care cu cine se ținea și unde,

ce mai era la slujbele mari, cine îl minia-se pe Principe și cum, ce scrisori se primeau și de la cine, ce mai era cu cîuma diplomatică după care nu murea nimeni și care ascundea de fapt gînduri de fugă ale Domnitorului, dar cite nu aflase în ceasurile trecute pînă la amurgirea zilei următoare cînd femeia își îmbrăcase hermelina, își luase cătelul cu cap de furnică și dusă fusese, să n-o apuce lumina zorilor ce urmau și s-o zărească vreun suflet că ieșise pe poartă din dos a casei beizadelei care dădea spre maidanul Dulapulului de unde, cu sania pregătită, un om de încredere avea s-o aducă pe neștiute în așternutul soțului.

Roaba venise cu cahfeaua și cu ciubucul din lemn de Alep. Alături, pe tava de Danța, stătea punga de căprioară cu tiutunul în ea, un tiutun dulce de Sтамbul pe care-l fumau maziliile la Vozfor, privind spre dulcele arhipel pe care visau să-l străbată cu cabanița pe umeri, pe corăbiile ce aveau să-i ducă în pașale. Mirosul amărui umplu odaia. Muierea desfăcuse perdelele și o lumină pufoasă pătrunse în odaia afumată, încărcată de blănuri și mițe albe pe care stăteau aruncate în desordine perne mari, îmbrăcate în mătase. În acel aer stătut de dimineață mai pluteau parfumurile muierii abia plecate, un amestec de apă de obraz și sulimanuri, de mosc și lavandă, ceva greoi, și dulce în același timp. Nerașula Mavrodin avea unghie de la miini și de la picioare vâpsite și în jurul pintecului purta un lăntșor de aur subțire ca un fir de păianjen ce se rupse și sta rătăcit în mijlocul unui covor de Smirna, roșu ca para focului, un covor Ghom, cu desene cunoscute sub numele de Zil-i-Sultan, adică Umbra Sultanului, cu un Arbore de viață așezat între motive florale. Roaba adună cu grijă lăntșorul și-l așeză la capul sofalei celei joase într-un bulb de argint cules de un anticar din bazarele cairote și cumpărat de către Hrisant Hrisoscelu la Rhodos. Nu spusese nimic, nu se mirase, era la a cincea sau a șasea generație de robi și știa că nu trebuie să vorbească decît dacă e întrebată.

— Deschide ferestrele, zise Hrisant Hrisoscelu, să intre puțin aer. Că n-o fi atît de frig afară, nu?

Țiganca se duse și făcu ceea ce i se ceruse. Era o dimineață turbure, ningea molcom, se auzea zăpada cîzînd peste zăpadă ca într-o frunză de dud cînd rod viermii de mătase. Sub picla albă a ninsoirii se deslușea un soare sărac ce încerca să se arate și nu mai reușea. Din turnul meridian se auzi glasul ceaușbașalei care anunța orele cu glas mare, iarna și noaptea, cînd praful de pușcă nu lua foc ca vara în văpaia zilei. Nu era tîrziu, nici prea devreme. Nu-i era foame, bău cahfeaua privind melancolic la lăntșorul subțire pe care trebuia să-l trimită repede Nerașulei Mavrodin. Noaptea aceasta fierbinte nu-l făcuse mai fericit. Un gol înfloritor îl pustia, senzația ultimelor două luni de la Veneția revenise, nici călătoria grea, nici acea femeie frumoasă nu reușiseră să-l facă să uite pe Herula Lucrezia Vimercatti, așa cum bănuise. Va trebui să treacă încă vreme și nu se știa, își spuse. Ar fi trebuit să vadă dacă cumva sosise ceva cu poșta, deși nu spera în vreo epistolă de la ființa crudă și ironică. Luă clopotelul de pe mătusa turcească, plumbuită pe margini și încastrată cu fildeș. Asta era pentru secretarul care aștepta dincolo, în cancelarie. Livonianul se arătă numaidecît, bărbierit la sînge, cu hainele europenești călate, cu aceeași față impenetrabilă, cu un suris care nu spunea nimic, ci voia să arate numai o atenție neexagerată la cele ce trebuia să afle.

— Au sosit ceva fogliete în lipsă? N-am mai citit un jurnal de o lună și mai bine.

— Cum nu? Și corespondența, zise acela și se și prezentă cu un teanc de hîrtii pe care le lăsa pe mătusa beizadelei. Sunt multe acturi de la moșii, rapoarte ale vechililor și socoteli pe care o să le descure cu dumnealui, logotetul Caliarh...

— Bine, să nu mă turbure nimeni.

SI DUPĂ plecarea secretarului începu să scormone în grămada de picuri aruncate la împlîndire de o furie curioasă. Știa cum ar fi arătat un răvas din partea Herulei Lucrezia, pentru că mai primise de la ea cîteva scurte comunicări scrise în niște picuri franceze, parfumate, de culoarea mustarului, dar din vîlmășala aceea de mesagii nu se ivea semnul pe care l-ar fi dorit din toată inima. Recunoscu scrisul lătareț al generalului Milaradovici, inamicul lui Ipsilanti, despre care Langeron spusese odată că nu e le sauveur de București, ci le sauteur de Bucarest, glumă rămasă celebră în otrăvitul lor de oraș. Nu-l deschise, nu-l interesa. Iată și caligrafia grecească a lui Elenco, cine știe ce cerere de bani mai ascundea. Îmbătrînise și ea, probabil că se ținea cu tineri vicioși sosiți la Smirna și care se lăsau plătiți pentru serviciile lor amoroase. Theodosia Zygomalas îi trimisese Threnosul lui Duca într-o nouă ediție, frumosul cîntec despre Căderea Constantinopolului, poate mai frumos decît acela al lui Critobul din Imbros, dar acum numai de asta nu-l ardea. Cum spunea bătrînul Caton, la melanholie

(Continuare în pagina 14)

Eugen BARBU

A casă

(Urmare din pagina 13)

e bună varza crudă... Aruncă hîrtoaga cit colo, fără măcar să citească de unde trimeea acela prețioasă carte. Cu o mină distrată răsfoi fogetele aduse prin Casa de Comerț a lui Constantin Hagi Popp din Sibiu de la Viana: *Mercur de France*, *Journal de l'Empire*, *Morning Chronicle*, *Moniteur*, ziarul Curtii din Paris, *Morgenblatt*, un ziar din Tübingen și bătrînul *Telegraf grecesc*. Știri de la Paris, Londra și Viana, lucrări diplomaticești, nu mai ardea praful de pușcă în aer ca altă dată. Evropa se pusese pe petreceri și aici se așezau în oala dracului. Nește Cantacuzeni se certau cu urmași Ipsilantiilor pentru tiltoarele comune ce le trecuseră prin paturi, luase foc un ospel la Basel, mai nimic. Pasa din Belgrad mai ucisese cinci simpatrioți, ba, nu, iată că se mai afla cite ceva și din foile astea. Corespondenții de la București transmiteau că primul favorit al Prințelului, Philippe Linchoux, de fapt, Filip Lens, era în disgratie, asta i-o spusese și Neranțula Mavrodin astă noapte. Gurile rele citeau că prințul strigase la el timo de un ceas, dar nimeni nu putuse penetra cauza citeva zile. Cu mari străduințe însă corespondentul aflase: se descoperise că totuși acest om de încredere al Domnitorului corespondența cu Reis Effendi în vederea dobîndirii tronului în cazul în care Prințelul ar fi fost răsturnat și domnia ar fi luat-o cămărașul ambicioș, care avusese neobrăzarea între altele să facă daruri Pașei din Vidin trecînd pe numele lui ceea ce înalta față trimetea cu regularitate acolo pentru sprijin la domnie. Necugetata faptă îl hotărîse pe excelența sa să-l arunce pe Lens în exil la Castoria, dar din indiscrețiile surprinse de cel ce scria aceste lucruri, reieșea că consulul austriac Kreuchely îl sfătuipe pe un confident al Domnului să nu-l alunge acolo, unde Lens ar mai fi putut cabala împotriva înaltei sale persoane. Von Miltitz, excelența nemțescă, era de aceeași părere, dar numai viitorul avea să decidă asupra acestor incurcate trebi. Într-un alt număr, *Telegraful grecesc* scria că se vorbea despre bancruta unor bănci ce profitaseră de svonul ciumei pentru a-și lichida fraudulos creditele, profitînd de boala diplomaticească. Se amintea de aerul rău de Snagov care aducea toate nenorocirile în acest oraș, aer de mlaștină ce nu făcea bine sănătății. Indiscretul corespondent mai aducea la cunoștință publicului cetitor că Prințelul se arăta misterios și că luminile luminărilor se vedeau pînă în zori în ferestrele palatului, deși se știa că petrece la Casa Arnăutului cu țitoarea sa. Marula Korban, ce se ținușe cu Finansul Basarabiei, spioană, ori ce, prepusă de turci să afle ce gîndea Măria Față și ce secreturi se ascundeau în capul domniei sale. Într-alt număr al jurnalului se mai da știre că după toate probabilitățile baronul Meitani ce fusese mai întîi băiat de prăvălie la Adrianopol și-și cumpărase o dugheană făcînd ceva avere, după care devenise comis al bancherului grec Sache-larie și el baron austriac ca și actualul baron Meitani, ar fi mijlocitorul afacerilor Prințelului în materie bancară intrucît era singurul ei creditor și lua dobinzi usucătoare pe care nenorocitul de popor le plătea cu multă sudoare. „Știrea n-o să-i fie moale”, gîndise Hrisant Hrisoscelu uitînd de durerile lui de cap din acea dimineață și mai citi cu sete că același baron fusese prins de către Domnitor că a pus ducați falși în circulație, drept care se făcuse cercetare mare din care reieșea că de fapt sumele fuseseră încasate de oamenii lui de la nește negustori de oi de la Stambul care plățiseră aici cu monede calpe. Afacerea era încă incurcată intrucît negustorii tăgăduiau vina și se aflau sub cercetare. Același corespondent mai dădea și ultima știre neliniștitoare despre Prințelul. Din relatările verbale ale celor din jurul Curtii rezulta că Domnul este cam îngrijorat din pricina svonurilor ce circulau în oraș și anume că turcii nu văzuseră cu ochi buni întrevăderea secretă din pădurea Pantelimon dintre Măria Sa și un agent secret austriac ce participase numai de ochii lumii la acea vinătoare organizată tocmă pentru a ascunde convorbirea ce durase mai bine de trei ceasuri. Cum Ahmed Aga avea spioni în toate casele din București, Prințelului nu avea să-i fie moale, pentru că de multă vreme era bănuț că trage cu ochii spre austrieci, tratînd transmiterea averii peste graniță printr-un bancher din Hermanstadt, știre ce-l putea costa și capul. Toate se conjugau, deși erau lucruri mai vechi

decit ceea ce aflase de la Neranțula Mavrodin: orașul fierbea, domnia Măritei Fețe nu mai era atît de sigură; arnăuții neplătiți intraseră peste călugări de la minăstirea Căldărușani sub pretextul că aduc un boer în surghiun, trimiși fiind de Domnitor și după ce-i schingiuiseră pe aceștia, le furaseră argintăria și vasele scumpe, bisericăști, fugind în munte. Bumbașirul domnesc cu albanezii nu mai fuseseră prinși pentru că Prințelul nu trimesese potera după ei pentru a nu-i molpsi și pe ceilalți, și ei neplătiți în lefi cu lunile. Toate, puse cap la cap, vorbeau despre întunecarea puterii domnitorului care era verde de supărare și nu mai primea pe nimeni. Căminarul Dresna în timpul acesta fusese făcut mare clucer după ce nevastă-sa stătuse zi și noapte citeva săptămîni cu Pulcherița Mavro, sora cea mare a Prințului care, în absența Doamnei, făcea onorurile curții. Pe Elena Ciucuruc pe care Hrisant Hrisoscelu nu avea cum s-o uite de la o datorie, Prințelul era cit p-aci s-o piardă. Aceea gură de Tirgoviște apucase să spună la o soare, între ele, muierile, că Domnitorul o luase pe urma lui Caragea care fugise cu mili-oanele la Italia, lăsînd țara de ripă și că va fi val de cel ce-or rămîne cînd or da turcii în țară și-o să-i facă bucați pe ei, cei rămași. La care, aflînd Măria Sa astfel de vorbe spurcate, se arătase milos și spusese că auzind se fricoasă e Sîti-neanca, o s-o ajute să scape de o asemenea primejdie și o s-o trimită în surgun la minăstirea Măxineni unde era multă pace și liniște. Abia după ce prietenii de-ai gureșii femei așteptară imblinzirea miniei domnești și vorbiră, i se îngădui acesteia să se retragă pe la moșile ei, ca să nu sufere.

PE Hrisant Hrisoscelu aerul dulce de afară îl înviorase. Nu se schimbaseră nimic cit lipsise de aici. Trebuia să tragă un pic de tutun cit nu se ducea iarul rămas în cămin. Fumul dulce și profumat al tutunului umplu odaia de un damf subțire, verzui care se ducea spre ninsoarea de afară. Ce tihnă! Nu bătea vîntul, se auzea de departe scrișitul morilor de la Radu Vodă și cite un clopoțel de sanie. Neranțula dormea, probabil în patul său sau își chemase bijuteriul să-i prefătuiașcă piatra dobîndită. Pînă seara avea să umple Bucureștii de svonuri. Avusese grijă să-i spuie că se întorsese mai bogat decit plecase și că o să trimită tuturor cocoanelor mîrgăritare și inele de la Veneția unde aurul era de pomană. Asta pînă în Săptămîna nebunilor.

— Ce mai e și asta? întrebaseră femeia.

— Cum, voi ați uitat obiceiurile cele bune, ori n-au ajuns pînă la voi știrile evropenești?

Neranțula nu știa nimic.

— N-ai auzit de *pasquinal*, cînd hierodulele cele frumoase și scîrnave se travestesc și petrec pentru a scoate din smircurile plictisului înaltele fețe ale orășelor ce țin gînta și obiceiurile mai vechi?

— Trăim într-o țară creștinească, Hrisant, ori te-ai nebunit pe unde ai fost? zise frumoasa femeie, ștergîndu-și obrazul dat cu chinoroz cu lungile plete negre cu care își bătea și crupele cînd se mișca în fata focului.

— Pe vremea cea bună a altora se făceau, după cite știu și eu travestiri la Mogoșoaia...

— Pe acela, pe Hangerly l-au mincat ciinii, a rămas numai numele de el, moartea l-au cerșut de la viață și l-au dus unde nu e nici bucurie nici întristare.

Hrisant Hrisoscelu se posomorise. Pe ce istm ajunseseră! Aici moartea face ca o nebună, cum spunea Foletul.

— Adică nu ați auzit de acele *giostri* strălucitoare, de *turniruri*, *intermezzi* și *moresche*?

— Dar ce te crezi la Italia? Il certase Neranțula și i se așezase cu țifele pe piept. Lumea a căzut la daruri și se roagă pentru scăparea vieții, s-au dus petrecerile și timpul *burlelor*. Ce-ți pasă fie care ai călătorit și nu vrei a știre ce se întîmplă sub acest soare plin de nenorociri? Ai noștri se gîndesc zi și noapte la piața Ghel-Mumia unde se scurtează capetele și des se mai scurtează...

Luase un guadalup pus la murat în oțet și mușcase ca să-i mai stingă lichiorurile băute. Femeia, deși de neam mare, avea nește buze țigănești, probabil că vreo bu-nică se înghesuiseră cu vreun făurar prin vreun grajd și le spurcase singele. O

ținea o foame de lup, mușca cu dinții aceia de iapă din pepenele acrit, și-l stropea pe trupul gol și apoi îl lingea cu limba.

— Mai spune ce-i cu Săptămîna asta a nebunilor?

— Și-i spusese:

— O să chem croitori de la Viana să-mi facă costume de bal că voi da un bal cum am dat la Italia, în Veneția, cel mai otrăvit oraș din lume, unde tare am mai risipit...

— Spune, spune, se bucura femeia, și-l apăsa cu țifele pe piept și el iar se urca pe ea și cînd se sătura povestea cu glas scăzut cum va pune fintini artificești prin grădina acestei case ce nu avea jocuri de ape ca ale lui Meitani sau ca ale lui Scuffa și cum va pietui aleile cu pietriș alb și va aduce paoni de la moșile lui și va risipi efebi de marmoră sub copaci ca în grădinile italiene și vor cînta muzicile pretutindeni și bărbaii se vor îmbrăca în frunze și vor fugări fetele prin tufișuri și, Doamne, ce va mai fi, șapte zile și șapte noți, dacă nu patru-zeci, cit stătea vodă în Ceair de Sfințele Paști și mai apoi să se ducă vostează că s-a întors beizadea Hrisant Hrisoscelu, plin de ducați, de taleri și de funduci turcești. Și-n mijlocul acelei grădini peste care nîgea în noaptea ce trecuse, o să sape un lac mare pe care o să plutească feluci și calce și un galion încărcat cu flori, atunci aduse de la sere, taman de la Brașov unde lăsase el vorbă la nește florari sași. Și toate crengile copacilor vor fi împodobite cu mascaroni și va începe carnavalul, cel mai mare carnaval pe care l-au știut vreodată Bucureștii, un carnaval mai dihai ca acela de la Urbino, despre care se dusese vorba în toată lumea. Numai țitoarele domnești și boeroaicele să aibe cu ce se îmbrăca pentru că el asta visa, să le dea peste gurile lor puturoase ce mult îl birfiseră, și-l făcuseră de nimicătură, cit lipsise. Mîine, zise Hrisant Hrisoscelu, va trimite pe secretarul lui livonian la moara de hirtie de la Mogoșoaia, să-l facă acela *confetti* și serpentine, cum văzuse la Italia, din hirtie specială, iar la Arsenal să comande pocnitorile și artiștiile cu care o să dea foc Bucureștilor ca să se învețe minte fitecare.

Neranțula Mavrodin rămăsese cu gura căscată.

— Pentru asta, iată ce-am pregătit, zise beizadea și cărase din dulapul în care adăpostise sacul cu pietre false, prețioasă grămadă, arătîndu-i-o în fugă, prefîrînd minunile printre degetele lui ca pe o ploaie cu diamanturi nemaivăzute.

— Ei, nu că mor! făcuse femeia, dînd să pipăie acele sticle ce-i luaseră ochii: galbine, albastre, roșii, verzui lucind în lumina luminărilor. Dar el strînsese gura sacului, și încuise dulapul florentin cu o cheie grea ca și cînd s-ar fi temut să nu i se fure ceva.

— Pot să spun ce-am văzut? întrebaseră femeia îndurerată că nu poate să-l răpună în acel pat și să-i ia tot ce-i arătase.

Asta își dorea Hrisant Hrisoscelu, dar nu spusese nimic. Oricum, ea tot avea să umple tirgul pentru că nu era de închipuit că-și va ține gura.

— Cum dorești, la sfîrșit, am să dau un banchet de încheiere pentru că după asta, plec, mă duc la Muntele Athos și mă călugăresc și voi împărți tot ce-am strîns celor mai frumoase femei din oraș. Numai că trebuie să le mai spuie, dacă tot ai de gînd s-o faci, să-și cumpere trăsuri ca lumea, să vindă boierilor de rangul doi butile lor răpciugoase, cociile și droaștele mai vechi, pentru că în curtea mea nu va intra fitecine și-o să pun arnăuți la poartă, și care nu are un echipaj cum trebuie, îl întorc înapoi și care nu se îmbracă după rangul său, n-are ce căuta în curtea și în casa mea, pentru că odată e Săptămîna nebunilor și să te ții cite case se vor strica în oraș și cite muieri se vor arunca în fintini, ori o să le găsești pe la stăvilare umflate de ape...

Hrisant o asculta numai cu o ureche. I-ar fi plăcut mai bine să-i mai zică ce se întîmplase în lipsa-i și ea le povestise pe toate, dintr-o răsufare: Fata lui Ilies, cupărelul, fugise după un mavrofor și acela fusese găsit mort sterp în patul lui, o știa Hrisant pe aceea? O știa. Dar despre jupinițele lui Carifolul, negustorul de cheres-tea de la Brăila, de avea casele mari ale Mavruului, aflase? Le luaseră hoții arginții de zestre, le violase, și ele ce să mai facă, își dăduseră foc în grajduri cu gaz. Scelerații fuseseră prinși și li se întîmplă moarte după ce jupinesele jurătoare ce fuseseră de față la amarnicele fapte li recunoscuseră. De durere, tatăl acestora se închisese la schitul Strimba, să-i fie pomană în veac năpasta și după doi ani li îngropaseră trupul înăuntrul bisericii de-acolo. Marele postelnic Sandu Stamati se desmîniase de necazurile ce le avusese și el cu un fiiu ce nu-l ascultase și luase o schioambă cu care făcuse un copil, dar de vreme ce lui îi plăcuse de ce să nu consimtă la cununii? Alde Neculai Comnen tot se mai bucura de voia vegheată a Domnului și-și făcea de cap pînă într-o zi, dar cite nu se întîmplaseră în anii cit lipsise el din București?

— Mai spune, mai spune, o îndemna Hrisant, ca să se mai odihnească pentru că Neranțula nu-l slăbea, îl lăsa ce-l mai lăsa, pe urmă turna vinul unguresc în cupe și și-l scurgea printre țife, rugîndu-i să-l bea, că era bun, amărui, mischet de pustă...

Așa, ar mai fi fost de povestit cum arse casa de la Barboși a lui Safta Ruset, cînd plecase aceea cu un ibovnic și tot stînd ei în plăceri s-a ivit soțul și i-au prins cum nu le ședea lor bine pe sofale între perini și cearșafuri, ci se înghesiau pe dușamele ca grăjdarii, voia bărbatul îndirjit ce fusese virit în grosuri de către legitimul aflător, prin hotărîrea Divanului ce nu se amesteca decit dacă te dovedea. La Curte seoseau mereu scrisori desarte și de pizmă după cite știa ea, pline de amenințări și de mozavirii, ce nu trecea prin mîntea lumească că murdăria sufletului omenesc e grea și plină de lături! Arăta-tele întîmplări erau numeroase, dar lui de asta-i ardea, ori nu era sosit de la drum și dornic de muier? Ce ședea ei la farmute cînd afară nîgea de topea pămîntul și nimeni nu știa taina ce-i lega?

— Mai zi-i! o ruga Hrisant ca să mai scape.

Nu mai erau multe: se săvîrșise, așa, sfînta cununie a Catrinei Moruzi în Dum-nica dinaintea Sfinței Troițe și fugise mirele, nu se știe nici acum de ce. Era un grec de la Pireu care ori nu primise acturile ce le întocmise cu socrii, ori găsise pe o alta, nimeni nu aflase încă de ce rămăsese mireasa cu buza umflată pe treptele bisericii Sfințului Nicolae Șelari. Ei, așa se mai svoneau lucruri grele, de facerea vreunei nave la pasvangiilor de la Vidin, dar ei trecuseră, furaseră și nește fete, dăduseră foc, primejdia se dusesse, acum erau alte griji. Păuna Filioescu suferea o cuvioasă văduvie la minăstirea Mărcuța, unde îngrijea de nebuni, dar fapta ei nu făcea gaură în cer după cite petrecuse. Catrinii Bals aveau să-l dea părinții zestre 22 de sate, 20 de lepi cu minzii lor, bașca șiragurile de mărgăritare moștenite de bătrîna ei și heles-teele și blăniile și casele din Dealul Spirii și morile, ba era vorba de o mină de aur de n-o știa nimeni, toate pentru un scelerat de prinț austriac pe care îl tot aștepta și el nu mai seosea de la drumurile pe unde umbla, că era militar și dacă scăpa cu viață avea de gînd să stea la locul lui cu fata aceea ce nu împlinise 19 ani. Numai că și cu ea era o poveste de n-ar apuca s-o afle striiul: cînd avea 16 ani și se afla la Cirilăștura, la locurile lor au venit nește pehlivani de mirare cu circul lor, cu focuri în beregăți și cu cercuri și cu mers pe sîrmă și s-au uitat copila la unul, nu zici că o deochea-se, vrusea să plece după el și nu se știe dacă nu au cusut-o doctorii la Pesta, că nimeni nu suflase un cuvînt, dar ceva tot nu era cum trebuie că fata și-acum ofta și cum vedea țigani o apuca un dor de ducă de abia o țineau... Mai an, de Sfințele Paști, că tot vorbiseră ei de asta, de la Mitropolie se furase icoana făcătoare de minuni a Sfințului Andrei, patronul breslei bumbăcarilor și același și-acum strîngeau bani ca să facă alta la un zugrav de subțire care ceruse luna de pe cer, că nice el nu se apuca de treabă pînă nu-i dădea al de sus duhul său și asta costa. În ce privește lumea din București, cocoanele făceau echitație la Herăstrău vara și venea lumea buluc să privească armăsarii arăbești dansînd ca la Viana, la maneji ori să sară porțile și tușișele cum ai trece peste un pal. Unde mai pui valtrapurile galbene și verzui, cu ciucuri, cismeile și oamenii care-i bușumau cînd stăteau să se odihnească și cravașele de piele englezească fină, rafturile și tacimurile aurite după moda turcească, adică de ce îi spunea ea, Neranțula, toate astea că nice nu trecuse un ceas de la intrarea lui în București că se și dusesse svonul că-l văzuse careva sosind cu o ditamai trăsura de Beci, ca o gondoli, neagră și cu stîlpi împărătești, cu oglinzi și atlazuri, trasă de 6 cai ungurești, cu care, ea, una, i-ar fi fost frică să lasă la șosea în astfel de vremi ca să nu-l supere pe Vodă, dar, mă rog, dacă o să trimită și înaltele doamne de la curte cite o piatră, desigur mai scumpă decit cea dobîndită de ea în acea noapte mică, atunci nu se mai speria. Asta îi mai costase o blană de caracul, scoasă din dulap, pentru a stînge orice invidie față de înaltele doamne și mai ales pentru a deschide și mai bine gura acestei lăudătoare care avea să-i zăbunească de cap pe toți locuitorii acestui sat mai mare, sirguincios la svonuri, ducînd și mai departe vorbele și sporînd ceea ce auzea. Ca persoană cu meritor ce era, n-avea decit să le aprindă mîntile lacomilor de plăceri locuitori ai Bucureștilor în așteptarea acelei Săptămîni a nebunilor cînd, ei, Hrisant Hrisoscelu, scăpătatul, lipsitul de avere sau cu numai o rămășiță din ea, o să le arate față unei vechi răsunări pe care o clocea de ani de zile cu o răbdare cum numai cei ce știu gustul ei otrăvit o au...

— Cînd te mai vîd? îl întrebaseră în ușa Neranțula Mavrodin, ținînd în brațe cățelul acela mic cu ochi încărcăți de neurastenie.

— Cine știe? făcuse el dînd din umeri, poate la Săptămîna nebunilor...

Lumini în Munții Apuseni

Două piscuri

DOUĂ sint piscurile cele mai semețe ale Munților Apuseni, ale Țării Moților. Unul se numește Horia, Cloșca și Crișan, celălalt, Avram Iancu. Două piscuri înzăpezite cu nemurire, rânduindu-și semețe, către lume, de printre rădăcini, izvoarele de apă vie ale dragostei de glie, de dreptate, de libertate. Două piscuri ce se oglindesc și astăzi, pătmașe, în sufletul fiecărui om din Țara Moților.

Comuna Horia se întinde pe o suprafață de 60 de kilometri pătrați. Are 894 de case și 3 703 locuitori, din care peste 800 sint elevi.

Ispas Mateș, primarul comunei, a crescut împreună cu cei nouă frați, el fiind cel mai mic, așteptându-l, din primăvară pînă în toamnă, pe tatăl lor plecat în țară după piine, într-o casă formată dintr-o singură cameră, 4/4. Ride cînd îl întrebă dacă mai sint încă în sat asemenea case. „Și grajdurile sint astăzi mai încăpătoare decît casa bătrînă”, zice el, și privirea îi rătăcește printre casele înflorite parcă pe dealul din fața noastră. Discutăm despre comună, despre oamenii ei. „Puțini, foarte puțini, bătrîni, mai ales, pe care n-ai cum să-i stăpînești, mai pleacă astăzi prin țară să repare butoaie. Le-au intrat drumurile în sînge, jinduiesc să-și caute urmele, că de mîncat au ce mîncă, nu-i silește nimeni să drumețească, nu le mai bate foamea în ușile caselor, cum se întîmpla pe vremuri”.

Opt școli și patru grădinițe, cinematograful, lumină electrică, dispensar, casă de nașteri, cincizeci de intelectuali, internat cu 74 de locuri, două cămine culturale, șapte unități comerciale și tot atîtea prestatoare de servicii, bloc cu 4 apartamente, nici un copil neșcolarizat, cursuri la fără frecvență pentru cei cîțiva zeci de localnici care vor să-și completeze studiile. Iată, în mare, zestrea de astăzi a comunei Horia. Cu vreo treizeci de ani în urmă, aici era o singură școală, cîteva circiumi și mulți, foarte mulți analfabeți.

Comuna Horia este o dovadă a civilizației socialiste care a pătruns și în Munții Apuseni odată cu șoseaua asfaltată și cu lumina electrică.

În satul Fericeț se află un monument pe care scrie: „Locul nașterii Eroului Național Nicola Vasile Ursu, Horia, născut în 1730, prins în 1784, tras pe roată în 1785...”

Avram Iancu

ACELAȘI drum, parcă, trecînd printre aceiași munți porniți către cer din firul aceleiași ape, aceleiași case răsărite ca niște cuiburi neștiute pînă către creste, cum nu se văd asemenea lor printre alți munți, de altă obîrșie. Un munte desparte sau apropie comuna Horia de comuna Avram Iancu. Un munte pe care oamenii locului îl trec mergînd parcă de-a lungul unei cîmpii. Nu sint urcușul.

Casa în care s-a născut și a trăit o vreme Craiul Munților nu este nici încăpătoare, nici fastuoasă. Este o simplă casă moțească. Și totuși parcă se deosebește de toate casele care ți-au ieșit pînă la ea, înainte. Acoperișul țuguit, asemenea munților care o apără. Cînd trec pe lîngă ea bătrîni se închină ca aflîndu-se în preajma unei catedrale, iar copiii își umflă piepturile, ca și cînd Avram Iancu ar sta în tîrnă și s-ar uita la ei.

Traian Chira, primarul comunei Avram Iancu, pare, la prima vedere, un om sfios. Simt cum fiecare frază, înainte de a o rosti, o gîndește pe îndelete. Moțul nu-i grăbit la vorbă. Știe că unele spuse pot avea mai multe înțelesuri și caută să nu-l înșele pe cel care-l ascultă.

Mergînd către centrul comunei, trecem pe lîngă case risipite parcă pe piepturile celor doi munți, pictate parcă pe fondul verde al ierbii, printre meri și peri și pruni, înfruntînd semeția înălțimilor. Între cîteva case, nu departe de umbra pădurii „încărunțite” care acoperea doar virful muntelui, două pete galbene. „Ovăș”, zice primarul, bucurîndu-se că ne poate oferi o surpriză. „Numai după întîia octombrie, întrăm cu secera în el”.

Staționar, medic, casă de nașteri. Șase autobuze trec zilnic prin comuna Avram Iancu purtînd oamenii către Cîmpeni, către Brad, către Abrud. 40 kilometri măsoară rețeaua electrică. Nu-ți vine să crezi văzînd pe unde și pînă unde s-a „cătărat” lumina. Magazin alimentar, restaurant, brutărie, o școală cu laboratoare moderne, altă școală în construcție, cu etaj, „ca la oraș”, elevi robotînd ca niște furnici, ajutîndu-i pe meșterii zidari să termine mai în grabă noua lor casă.

Cîmpeni

RĂSCRUCE a drumurilor care vin și pleacă dinspre și înspre toate așezările din Munții Apuseni, orașul Cîmpeni stăruie pe malul Arieșului ca o neaplecătă piatră de hotar.

„În acest loc s-a produs în 1782 incidentul singeros care a fost preludiul răscociei de la 1784 condusă de Horia, Cloșca și Crișan”.

„În această casă a fost în 1848-49 cartierul general al lui Avram Iancu, prefectul legiunii Auraria Gemina”.

„Aici a locuit tribunul Clemente Aiudeanu (1820-1913), luptător în revoluția de la 1848-49 sub comanda lui I. Buteanu, Avram Iancu și S. Balint”.

„Aici a locuit tribunul Maior Nicolae Corcheș (1810-1885), erou care a distrus armata lui Vasvay Pal la Fintinele în 6 VII 1849 ajutat de Pelaghia Roșu din Mărișel”.

„În această casă a locuit cel mai viteaz tribun din oastea lui Avram Iancu și prefect al Zarandului în 1849, Mihail Andreica (1827-1902)”.

Monumentul lui Horia din Albac

Istorie. Columnă lîngă columnă pare că sprijină cerul de deasupra Cîmpeniului, lăsînd slobode dealurile care-l inconjoară, dealuri pe care pasc vite, pe care se văd case așezate în neorînduială, fiecare temelie fiind așezată pe locul cel mai bun.

Onorînd istoria, noul se afirmă cu pregnanță și în Cîmpeni și în cele 21 de sate aparținătoare urbei din inima Țării Moților, sate cu nume de baladă botezate de întîii lor întemeietori cu numele neamului care i-a plămădit.

Întreprinderea de industrializare a lemnului, dată în funcțiune cu cîțiva ani în urmă, a captat energia și talentul și hărnicia multor sute de moți. Din ciubărari, siliți să umble prin țară luni în șir, în căruțele lor mici, trase de cai blînzi, răbdători, moți au ajuns meșteri ai mobilei stil, cunoscută și apreciată în peste 30 de țări. „Nici prin vis nu ne-au trecut asemenea minunății, cu ani în urmă, cînd eram și noi tineri, cînd purtam pe umeri, ca un jug, nedreptatea și întunericul”, ne spune un moț care a împlinit 80 de ani.

Baia de Arieș

BAIE înseamnă mină, adică subpămînt, adică locul unde, muncînd, faci baie în propria-ți sudoare, pentru că în obatajele subpămîntene este cald, pentru că acolo, un gest, o mișcare similare cu cele pe care le-ai face la suprafața pămîntului cer un consum mai mare de energie, un mai mare efort. Baia de Arieș înseamnă mina de pe malul Arieșului. Cunoscută din vre-

muri străvechi, poate încă înainte de cucerirea Daciei de către romani, Baia de Arieș, mina și așezarea, reprezintă astăzi un pion avansat al mineritului din Munții Apuseni, stimulînd predilecția moților pentru minerit. Pentru că un miner trebuie să fie și melancolic și virtuos și fără teamă și inventiv. Numai astfel va putea stăpîni subpămîntul, lumea pe care el o făurește în fiecare zi.

Mina se află undeva mai la o margine a comunei, intrarea în subpămînt, adică, pentru că dincolo de ea, printre rădăcinile munților se întinde marea hală industrială unde-și desfășoară activitatea zeci de brigăzi, „conduse de comuniști, de mineri cu experiență, pentru că nu ne permitem să glumim cu realizarea planului”. Pe străzile comunei, oameni puțini. „Unii sint la lucru, alții se odihnesc, munca în mină nu-i joacă de copii”.

Arieșul își vede liniștit de drum. Mi-î chipui ca pe un șanț de apărare a cetății minerilor. Dincolo, pe malul stîng al riului, șoseaua asfaltată. Și dincolo de ea, pădurea. Satul s-a cuibărit pe malul drept al Arieșului, într-un fel de lumină, adăpostin-

Cald. Riuri cu nume de balade. Riuri care-și vor schimba zbenguiala în lumină și forță. Riuri care vor înălța Someșul Cald, Gîlăul, Someșul Rece, Mărișelul, Măguri, Răcătau, Beliș, sate din zona respectivă, sate ivite pe malurile lor, pe noi trepte de civilizație și bunăstare.

„La început, ne mărturisește tovarășul inginer Mircea Hartia, directorul grupului de șantier, moții ne priveau cu oarecare suspiciune. Parcă nu le prea venea să se apropie de noi. Parcă am fi venit să îi păgubim, să le luăm ceea ce li se cuvenea doar lor. Cînd însă s-au dumirit despre ce-i vorba, au venit și s-au angajat, vrînd cu tot dinadinsul să ne ajute. Noi ne-am bucurat. Unde mai găsești mineri harnici și pricepuți ca ei?”

Mai la vale, cale de vreo 15 kilometri de la baraj, în Mărișel, centrala electrică subterană. O bijuterie săpată într-o inimă de munte. Intrăm cu mașina în tunel, șoferului nu-i venea să creadă că l se poate întîmpla și o asemenea minune, și, la fața locului, în viitorul palat al turbinelor, în care, cu ușurință încap un bloc turn cu antenele televizoarelor cu tot, în mijlocul unei forfote de neînchis-puit, ca într-o zi de țig la Cîmpeni, îi întîlnim pe inginerii moți Nicolae Toader și Ioan Mateș. Primul de loc din comuna Vadu Moților, al doilea din comuna Horia. „Ne-am adunat de prin lume să punem și noi umărul la fabrica asta de lumină, cum îi zic moții noștri hidrocentralei”, ne spune Nicolae Toader, inginer constructor. Ascultăm explicațiile privind caracteristicile hidrocentralei, amănunte privind viitorul proces de producție ce se va desfășura în acest subpămînt al Munților Apuseni.

Țebea

PE MALUL stîng al Crișului Alb se află sanctuarul de la Țebea. Cinci kilometri măsoară drumul de la Brad la Țebea. L-am străbătut, pe jos, de nenumărate ori. Încă de pe vremea cînd eram copil.

Gorunul lui Horia și mormîntul lui Avram Iancu așează Țebea între sanctuarele milenarei noastre treceri prin lume. Și nu departe de cele două monumente, mormintele unor eroi care și-au jertfit viața pentru unirea tuturor românilor între aceleași margini de zare. La cîpătiul fiecăruia dintre ei, bătut în piatră, cite un nume: Ilie, Ion, Petru, Nicolae, Dumitru, Gheorghe, Alexandru.

Și, lîngă gorunul lui Horia, un alt gorun, tînăr, în putere, îmbogațește peisajul, gorunul răsădit de tovarășul Nicolae Ceaușescu, cu cîțiva ani în urmă, cu prilejul unei vizite de lucru prin partea locului.

Și mai departe, dincolo de Crișul Alb, satul în care s-a născut Crișan, unul din capii răscociei din 1784.

Și către Brad, satul Mesteacăn și urmele fostei biserițe din lemn, aprinsă, zice-se de dușmani, din ură, bisericuță în care Crișan a ținut sfat de taină cu moții din Zarand, indemnîndu-i la răscocă.

Și mai departe, cit vezi și cit nu vezi cu ochii, mindra și neaplecata Țara Moților scaldată în lumina socialismului.

Țara Moților

O STRABAȚI de la un capăt la altul, de la nord la sud, de la răsărit la apus și nu-ți vine să te despați de ea.

Crișul Alb și Arieșul și Ampoiul și toate celelalte riuri care izvoresc de sub Vlădeasa, sau de sub Muntele Mare, sau de sub Biharia, sau de sub Găina, sint parcă mai viguroase, mai limpezi, mai doinuitoare.

Și munții, turme, turme de zimbri uriași, impietriti, se adună, insetați parcă, în jurul cite unui izvor.

Și satele cu nume de balade și de legende și de întîii născuți.

Și drumurile, sutele de kilometri de drumuri care păstiează urmele moților porniți la luptă pentru dreptate și libertate, pentru adevărul vieții lor pe aceste meleaguri strămoșești.

Și oamenii cu priviri limpezi, cu suflete de omenie.

Și copiii, mereu dornici să asculte faptele săvîrșite de străbunii lor care au luptat sub steagurile lui Horia și Avram Iancu.

Și împlinirile socialismului, măreția zilelor de astăzi.

Țara Moților.

Frumoasă și neaplecătă, dirză și de mare omenie, harnică și de neasemuit.

Radu Selean

Teatru

„Zamolxe“ (Teatrul Giulești)

IMPOTRIVA credinței lui Lucian Blaga însuși, care afirma într-o scrisoare „Nu cred că Zamolxe e reprezentabil, el rămâne de fapt un poem liturgic“, Dinu Cernescu și trupa Teatrului Giulești s-au încumetat a monta această piesă cu care a intrat în dramaturgie marele poet. Scrisă în 1921, ea a avut întâia premieră la Cluj (în limba maghiară) și, dacă informația noastră e exactă, a doua reprezentare de abia în 1971, la Sibiu, în viziunea regizorului Alexandru Tatos. Nu s-a jucat altă dată vreună, — așa cum nu s-au jucat nici alte piese ale autorului — din cauza dificultăților de interpretare a miturilor poetice și de transcriere scenică a simbolurilor filosofice, ceea ce a alimentat ideea că ar fi o literatură neteatrală. Azi e admis, în genere, că era vorba nu de o judecată întemeiată, ci de o prejudecată. **Cruciada copiilor**, așa cum s-a intitulat la Iași, în 1943, într-o puternică desfășurare epică, **Mesterul Manole** pus în scenă la Naționalul clujean de Alexa Visarion și apoi la București de Dinu Cernescu, fragmentele prezentate la Teatrul „Nottara” de Ion Olteanu au demonstrat că e posibil a se găsi structuri scenice complexe pentru aceste grandioase poeme și a se interesa, prin ele, publicul actual.

Problema care se pune e a naturii artistice și, în consecință, a stilului reprezentării. Oricite alte caracteristici ar prezenta o lucrare de Blaga, ea e, în primul rând, o piesă de teatru, având deci o istorie (uneori și istoricitate), o poveste care se cere deslășită și derulată scenic, compusă în termeni dramatici, cu valorarea opozițiilor dintre personaje, a contrastelor de mediu, în fine, a contradicțiilor de concepție. În **Zamolxe**, numit de autor „mister păgîn“, ne aflăm într-un univers străvechi, geto-dac, în care se confruntă paroxistic două moduri de înțelegere a lumii: unul al profetului tinăr, creator al unei noi religii, ce încearcă a contopi riturile dionisiace, voluptate panică de a participa la toate regnurile — cum zicea Călinescu — cu vitalismul natural autohton, într-o considerare a omului ca parte integrantă a naturii și ca depozitar al dumnezeirii; celălalt, avându-l ca exponent pe bătrînul Mag, ilustrînd religia veche, ce se confundă cu puterea laică în formulă dogmatizată și autoritară, înstrăinată și glacială, pretinzînd adorație a zeilor de piatră și supunere necondiționată. Raportele strict istorice, aceste concepții contradictorii pot avea alte direcții decît cele ale mișcării generale progresive în timp, triumful unei din concepții însemnînd reînnoire și încremînire. Într-o interpretare actuală a miturilor putem însă înțelege ridicarea condusă de Zamolxe și ca o răzvrătire a umanului împotriva forțelor constrictive, deopotrivă ca o strădanie de a statornici în mod propriu de existență al poporului, în raport cu tradițiile sale de viață și cu forma cea mai autentică de manifestare a virtuților sale naturale. În confruntarea din lumea neguroasă, aspră și poetică a piesei, dramaturgul face să se ciocnească într-adevăr ideile și instincte, credințe și erezuri, dar nu în plan abstract. Zamolxe e alungat, se ascunde în păduri, sub pămînt. Magul face apel la Vrăjitor, care, în bordeiul său, îi propune o strategie a luptei bazată pe violență, semn al rafinamentului altei lumi. Poporul, dac e surprins într-o imagine bucolică, la culgerea strugurilor uriași ai viilor, imagine peste care se suprapune sarabanda dezlănțuită a bacanților, pocnind din bice de șerpi și suflînd în coarne de bouiri, Reîntors în cetate, — unde poporul, mistificat de Mag, i-a înălțat statuia profetului, printre ceilalți zei din templu, anulîndu-i deci unicitatea și falsificîndu-i concepția nonmistică, înghețîndu-i panismul extatic în recea marmoră, — Zamolxe, deznădăjduit de neînțelegere, își sfarmă statuia cu pumnii. Aici are loc una din cele mai cutremurătoare culminații tragice din dramaturgia universală: „Vreodîciva ciobani se reped asupra lui Zamolxe, îl răstoarnă și-l trăsesc cu bucăți din statuia spartă“, un om e ucis pentru că și-a dăruit propria-i statuie!

Toate aceste fapte, ca și întregul dinamism dramatic s-au resorbit, în spectacol, într-un elegant ceremonial, cu grupuri de efect plastic, cu inserții de bocete și incantații, cu defilări de măști altminteri toate reușite, în costume de fină stilizare, dominate de alb pur, sub un soare de metal ce închide în discul lui un schelet, amestecîndu-se, pe scena goală, simboluri antice, simboluri medievale, simboluri folclorice, simboluri mitologice într-o ambianță bine construită, în felul ei, de poezie cosmică și stare semihalucinantă. Reacțiile elementare ale multîmii sînt sublimare în dans iar rostirile eroilor în emisie incantatorie (scenograf, Mihai Mădăscu, mișcarea scenică

Premiere bucureștene

Zamolxe, de Lucian Blaga, la Teatrul Giulești.
În fotografie: Irina Mazanitis (Zemora) și Gelu Nițu (Zamolxe)

Adina Cezar și Sergiu Anton). Evenimentele dramatice sînt sau esențializate pînă la un grad de laconism în care-și pierde miezul, sau se petrec în afara scenei, obliterîndu-se astfel cauza conflictului și esența concepțiilor ce se confruntă, încucîndu-se o senzație de monotonie și statism. Vizualmente, în pofida lipsei de decor, paradoxal, scena pare aglomerată. Punctul cel mai clar al spectacolului, atît de distins ca expresie și atît de evaziv ca înțeles și dramaticitate — cum zice un teoretician recent — e momentul ultim, relevînd că Zamolxe moare prin jertfă voită, aceasta rodind în cușetele oamenilor: el întemeiează o religie omenească „păgînă“, necanonică, avea o sete adîncă de umanitate și deci omnia e floarea ce va crește pe mormîntul său, în suprimul strigăt al multîmii, „Noi sîntem Dumnezeu!”

Stimabilă sub raportul inițiativei și, negreșit, al continuității de preocupări, montarea s-a aflat în dificultate poate și din cauză că teatrolgia n-a furnizat pînă acum opinii stimulante privind modalități contemporane posibile de evaluare scenică a dramaturgiei blagiene.

Înscenările de orientare ritualică, apte a potența semnificațiile magice în analogie cu sacralitatea tragediei grecești conduc la deteatralizare și devitalizare, la o rece și convențională distanță de spectatorul de azi.

Gelu Nițu, tinăr actor dotat, n-a reținut din personajul Zamolxe decît fierberea, dîndu-i o mască inexpressivă, strigînd mult, schimbînd prea des tipătul cu șoapta, mișcîndu-se nu totdeauna cu adresă. Corado Negreanu (Magul), Constantin Cojocaru (Ciobanul), Ion Vilcu (Vrăjitorul), Irina Mazanitis (Zemora), Jorj Voicu (Ghebosul) schifează, cu seriozitate și aplicație, siluetele ce le-au fost propuse. Cioplitorul (Ion Pavlescu) e personajul-sinteză, gînditor și poet, om și exponent al unei serii prelunge de oameni, călător străin dar și profund observator al genului locului, ins care, în aparență-i liniștită și tulburarea-i lăuntrică, în întrebările-i aprinse și răspunsurile cumpănite ar fi putut da tonul potrivit și măsura umanității reprezentate — dacă ar fi fost urmat. E însă singular. Restul trupei a muncit cu sîrguință pentru constituirea grupurilor și aparițiile episodice.

„Henric IV“ (Teatrul Nottara)

DIN cele două piese shakespeareene intitulate **Henric IV**, regizorul Lucian Giurghescu a constituit, cu inerente abrevieri, un singur text. Procedeu a mai fost folosit, exact acum două sute de ani, la Hamburg, de către Schröder, apoi, în vremurile mai apropiate, în Anglia, în Italia. Chestiunea nu e de a legitima deci reunirea și condensarea celor două lucrări subintitulate chiar de autor „partea I” și „partea a II-a”, ci de a se vedea în raport cu ce idee anume se face operația.

Unli din cei ce au mai săvîrșit-o au pornit de la dorința de a lăsa locul cel mai larg pe scenă biografiei lui Falstaff, puslămau grasă și veselă atît de seducătoare în hazul și plăcerea de a trăi, în bufonadele sale și originalitatea zeflemelelor încît Shakespeare a trebuit s-o poarte prin patru piese pînă ce s-a holărit s-o omoare. Un cercetător englez a afirmat că personajul e cel mai mare poem comic al

autorului — și are dreptate. Dar textul prezentat pe scena Teatrului „Nottara” n-a intenționat să se înfățișeze în principal acest poem comic.

Versiunea ce stă la baza montării bucureștene nu lasă să se întrevadă nici o idee. Rămîne deci să apreciem numai opțiunea repertorială, căci, după cite știm, aceste două capodopere shakespeareene împreună nu s-au jucat niciodată la noi. (Ultima înscenare, cu partea I, a avut loc la Naționalul din București, în 1935).

Nici spectacolul, întocmit sub conducerea regizorală a lui Lucian Giurghescu, într-un decor de I. Popescu-Udriște, nu are un sens anume, o orientare; vedem apărînd și dispărînd regi, oșteni, nobili, ni se sugerează petreceri (cam sîrăce), bătălii (cam sarbede), întîmplări tragice și întîmplări netragice, totul într-o curgere egală, fără vreun răgaz mai temeinic pentru un gînd, pentru o reverie, pentru o revărsare de bucurie sau o meandru de tristețe adevărată. Firește, meșosugul regizorului a asigurat la un moment dat o simultaneitate interesantă a locurilor acțiunii, apoi citeva contrapuncte bine fixate, unele atitudini rezonabile într-o circumstanță sau alta a celor ce trebuie să decidă; dar eroi, pe scenă, nu sînt.

E în distribuție George Constantin, dominîndu-i pe toți cînd apare, dar nu e Falstaff. E Alexandru Repan, jucînd corect, decent, chiar mai energic decît altădată, dar nu e prințul Henric. E Gilda Marinescu, concentrînd, desigur, ca totdeauna, atenția asupra-i, dar nu e micalita,

deșuchiata, năstrușnica Doll. Hangia e o prezentă scenică, datorită Rodică Sandu Tuțuianu, — dar mereu aceeași — Lady Percy e o absență scenică, datorită Ionuț Crăciunescu. Regele (Dorin Varga) are o postură frumoasă. Glendower (Dan Nicolae) vorbește frumos. Prințul Jachador (Ion Siminie) are o mișcare frumoasă. Sir Blunt (Radu Dunăreanu) e mișcă frumoașă, Worcester (George Buzăvan) e mîhnire frumoasă, Hotspur (Paul Hossu) un elan frumos, dar peisajul uman general e inexpressiv.

Cea mai mare ciudătenie a acestui spectacol muncit, desigur (și încă costat de multă vreme), e că din două capodopere în care predominant e comedia într-un vast spectru de nuanțe și dintr-un personaj gigantic al comediei lumii a ieșit o poveste atît de puțin veselă încît te întristează.

Dacă stai într-un rînd mai din față al parterului ai însă compensația unui simbet continuu mic și colateral: scamele de la curtea englîteră a veacului renașcentist au foarte vizibile numere de inventar...

„Vara trecută la Ciulimsk“ (Teatrul Mic)

ÎN DESCENDENȚĂ cehoviană, Alexandru Vampilov, prea repede decedat, a scris doar citeva piese de atmosferă, căldură umană și critică acută de moravuri, dintre care teatrele noastre au reținut deocamdată acuarul în ton gri deschis, **Vara trecută la Ciulimsk**: oameni curași, oameni lași, oameni buni și oameni răi, ființe normale și deformate, într-un orașel de provincie, în zile și nopți nostalgice. Sub existențele molcome colcăie patimi crude ori generozități blinde, e o stare de spirit placidă și o răzvrătire surdă împotriva a ceea ce întîncează, dar pe scena Teatrului Mic nu s-a constituit nici un univers, privim o perindare banală de persoane cu anumite trăsături, în relații întîmplătoare, cauzate sau ocazionate. Regizorul D.D. Neleanu n-a trecut dincolo de suprafața peripețiilor și de caracteristicile ce se pot obține la prima vedere, astfel că în loc de o piesă ni se oferă citeva povestioare înșiruite într-o ordine cuvințelor reglată, cu efect general plicticos. Andrei Codarcea face un betiv arțăgos. Ioana Dunăreanu o adultă rănită sentimental, Tatiana Iekel o femeie afișată între dragostea de bărbat și cea de fiu (natural), Dumitru Furdul, un birocrat ridicol în viața publică, la fel ca în cea personală, Florin Vasiliu un pitoresc bătrîn necăjit din nordul îndepărtat, Alexandru Lungu, un tată grijuliu și foarte pripl. Dar nu era nevoie de o reprezentație anume ca să știm că acești actori pot colora asemenea, să le zicem, personaje în sepie. Meritul instituției constă în prezentarea cu acest prilej, a trei noi angajați, actori buni, evident buni, Petre Moraru, Văstrian Roman, Ioana Pavlescu.

Publicul obișnuit al Teatrului Mic merită neîndoios mai mult decît o atare reprezentație întru totul nememorabilă.

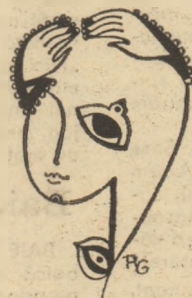
Valentin Silvestru

Radio Televiziune

Simbătă - duminică

Există emisiuni al căror loc în program și a căror structură sînt dictate de chiar rațiunea lor de a fi. Iată **Caleidoscopul cultural-artistic** semnat de mult timp de Bogdan Antonescu. Ultima ediție a cuprins stiri din țară (un frumos spectacol al datinilor de iarnă, la Arad), un reportaj de librărie (sensibile cuvinte ale poetului Nichita Stănescu pe marginea ultimului volum de versuri de Petre Ghețez), un reportaj de la Academie (unde, printre alții, acad. Iorgu Iordan a evocat personalitatea lui Sextil Pușcariu), un reportaj de la repetițiile studenților I.A.T.C. cu piesa **Omul cu miștoaga**, sub condu-

cerea profesorului-actor Dem Rădulescu (curios a împărtăși tutu-

ror preocupările entuziaste ale elevilor săi), un reportaj de atelier (cu Dan Băncilă despre arta

sticlei: noutăți, prototip-serie industrială, planuri și speranțe de viitor în meserie), un reportaj de la conferința de presă a ultimei premiere cinematografice românești (**Tufă de Veneția**), un interviu (în exclusivitate) pe marginea unei viitoare apariții editoriale. În numai 20 de minute, un semnificativ tur de orizont, construit printr-o bună selecție a noutăților, aducînd în fața aparatului de filmat personalități proeminente din diferite domenii ale artei și culturii. Totul gîndit și realizat cu seriozitate, cu un profund respect față de spectatori, pentru care emisiunea **Caleidoscop** este un ghid de mare utilitate.

„Tufă de Venetia“

ACEASTĂ „comedie în zig-zag“, cum o numesc autorii (scenarist — Valentin Silvestru, co-scenarist și regizor debutant Petre Bokor), nu este o aniversare, ci, din contra, o scadență. Am ajuns, în sfârșit, la ziua când marele talent umoristic românesc și-a spus cuvântul pe ecran „apre une si longue absence“. Comedia *Tufă de Venetia* e, pe alocuri, inegală. Unele episoade sînt mai slabe. Dar cele bune sînt de nivel Mușatescu și chiar Caragiale. În episodul, de pildă, *Lumbago* (cu Ileana Stana Ionescu, Vasilica Tastaman și Dem Rădulescu) fiecare cuvînt e campionat de tras la întă. În spirit caragialian. Fiecare vorbă implică o întreagă mișcare sufletească, evocă o întreagă situație de moravuri, peisaj cu atât mai interesant cu cît personajele sînt vrednice de cel mai sever dispreț, de cea mai categorică scribă. E drept că (asta, de altfel, o deosebește față de cele ale lui Caragiale, la care toți eroii sînt abjecți), în comedia noastră există mereu, în „zig-zag“, cîte un personaj care întrușchipează bunul simț, seriozitatea. O severitate totodată intransigentă și iertătoare, sarcastică și milostivă. Este rolul interpretat cu o rară finețe, cu o rară profunzime de Ileana Stana Ionescu. În schița *Cana*, acest personaj e întrușchiat de Cornel Coman, iar în episodul numit *Petrecerea*, acest rol al înțeleptului îl are Amza Pellea. Neseriozitatea pe care el o combate nu e abjectă ca în *Lumbago*, și de aceea are șanse să fie trecătoare. Ea se manifestă sub forma unei credințe aproape religioase în „Sfinția sa pila“, la care se adaugă și alte „zeități“ secundare, cum e incompetența, credința că pentru a ocupa un post, pentru a îmbrățișa orice meserie, Mitică al zilelor noastre se simte egal de chemat. Avem în acel episod un bogat tablou de familie, cu zeci de fii și fiice, unchi și mătuși, mame și tați, gineri și nurori, de o imbecilitate și anosteață dezolantă, avizi de slujbuleți și ciubucuri. În contrast cu ei, este musafirul (Ion Caramitru) îndrăgostit de una din fetele acelei familii, o ființă pură. Pe aceștia doi bunicul îi iubește. Pe toți ceilalți, cum ar zice Anatole France, „il les méprise tendrement“.

TOT în ordinea Incompetenței promovată personaj mitologic, este și episodul *Tufă de Venetia*. E porecla pe care în momentele lor de luciditate colegii de redacție o dau unui camarad venit acolo de la o întreprindere de poduri și șosele, venit acolo pentru că tovarășii condeieri au aplicat strîmb o năzuință dreaptă, anume dorința de a drena spre indeletniciri intelectuale oameni care lucrează direct în producție. Aplicat inteligent, acest program exprimă o culme de civilizație. Aplicat prost, duce la catastrofe, uneori comice, cum e cazul

d-lui Tufă care, de fiecare dată, este promovat mai sus, cu ideea că poate la o treaptă superioară s-o arăta și el superior; adică nu omul face nivelul, ci nivelul îl face pe om! Toate aceste înaintări în grad se fac fără complicitatea beneficiarului. El, timpit dar cinstit, cere un singur lucru: pensionarea. (Interpret: George Mihăiță). Acest episod este prezentat, ca să zicem așa, „brechtian“, printr-un album de fotografii cu o succesiune de mutre ale pacientului, album acompaniat de momente în carne și oase, precum și de un șir de comentarii (spuse de Octavian Cotescu). Ideea e excelentă, dar stihurile sînt cam nefinisate. În aceste cazuri e nevoie de acel amestec de mitocănie și geniu cum știa să obțină un Topirceanu. Nimic nu împiedică și azi asemenea reușite. O îmbunătățire a acelor versuri era perfect posibilă. Autorii puteau consulta pe acei foarte mulți (sînt aproape trei sau patru) scriitorii capabili de așa ceva. Printre ei se numără și Valentin Silvestru. Și el e unul din autorii filmului!

PINTRE păcatele pe care comedia „castigat ridendo“, adică le pedepsește rîzînd, ocupă loc de cînst neresiozitatea, tratarea ușuratică a unor treburi serioase, și mai ales ales superficialitatea sentimentelor. În schița interpretată de Marin Moraru, Stela Popescu și Eugenia Popovici, profesiunea neserios practică este aceea de — în limbaj elegant — peșitoare. Ea va aranja cu ușurință o căsătorie fără să dea vreo importanță faptului că respectivul e deja însurat. De fapt căsătoria lui nu era decît pe jumătate ilegală... căci în momentul cînd se proiecta noul mariaj, el era deja bigam. Acum el va deveni, ca să zicem așa, „trigam“. Peșitoarea, ea, stia că asta nu prea e permis. Dar era

convinsă că n-o să se observe. Conta ferm pe neseriozitatea moralei ambiante. Importantă, pentru dînsa, era numai recompensa. În acest scheci avem nu nostim contrast între torențialele pledoarii ale peșitoarei și naivitatea fisticită de băiat tont a suavului îndrăgostit. Vă închipuiți ce a putut scoate un actor ca Marin Moraru din acest personaj.

În episodul de la tribunal, două vecine, adică două co-locatari din același apartament, se trag reciproc în judecată. Duelul satiric între cele două mahalagioaice (Coca Andronescu și Tamara Buciuceanu) nu e lipsit de o autentică savoare.

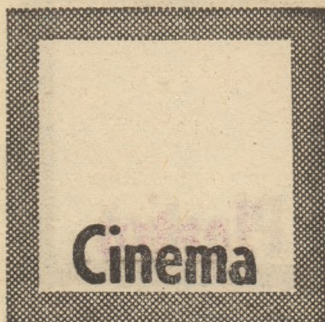
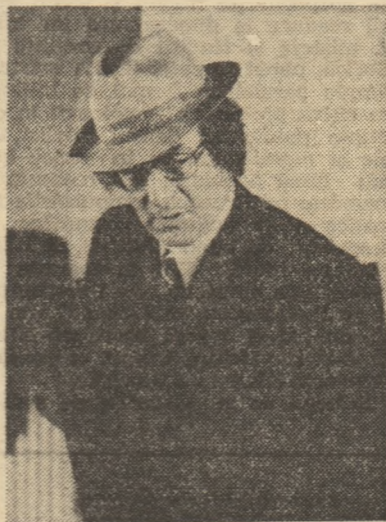
Filmul debutantului Petre Bokor are și numeroase momente poetice. Poetice fiindcă-s făcute cu procedee de film mut, adică imagine și comentariu. Comentariu simplu: „S-au văzut. Pe urmă s-au văzut iară. Pe urmă din nou s-au întîlnit...“ Pe aceste cuvinte, țîșnesc, unul din dreapta, altul din stînga, Ion Caramitru și Tamara Crețulescu. De patru ori. Se ajung, își dau miinile. Și fata, de fiecare dată îmbrăcată în alte culori. E cea mai sugestivă evocare a îndrăgostirii, a fazei care precede „supracristalizarea“ lui Stendhal.

Generic. Scenariu: Valentin Silvestru, Petre Bokor. Regia: Petre Bokor. Imaginea: Ion Marinescu. Muzica: Adrian Enescu. Interpreți: 104 (una sută patru) actori tot unu și unu: Toma Caragiu, Marin Moraru, Stela Popescu, Eugenia Popovici, Octavian Cotescu, George Mihăiță, Dem Rădulescu, Vasilica Tastaman, Ileana Stana Ionescu, Coca Andronescu, Ion Caramitru, Virgil Ogășanu, Florin Piersic, Ana Szeles, Marcel Anghelescu, Amza Pellea și alții.

D. I. Suchianu

Vasilica Tastaman, Dem. Rădulescu și Toma Caragiu în *Tufă de Venetia*

Flash-back

Simbol și cotidian

● Doi frați se întîlnesc într-o împrejurare gravă: Stanislav, bolnav de plămîni, este trimis de medici să moară în pădurea al cărei paznic este Boleslaw. De acum încolo începe filmul: fiecare clipă are importanță, totul are semnificație, totul este de fapt o numărătoare inversă a secundelor pe care le va mai trăi nu numai muribundul, dar în același timp toată lumea din jur. Wajda, care iubise pînă aici desfășurările largi în spațiu și în timp, a făcut în *Pădurea de mesteceeni* o reducere la unitate: și-a pus eroii într-o situație-limită. Ei acționează pe două planuri: unul este exact simbolic, iar celălalt este profund cotidian.

Pe planul simbolic, ei înaintează spre viață, deși pe planul cotidian vedem moartea apropiindu-se tiptil. Pofta cu care Stanislav se atacează de ultimele sale săptămîni este molipsitoare: toți vor acum să trăiască plenar ca el, toți îl invidiază pe muribund pentru înversunarea sa de a trăi așa cum se cuvine, deși toți știu că nimic nu-i împiedicase nici pe el, pînă acum, s-o facă. Toți știu acum că viața are un preț pe care înainte nu-l observaseră. Ei se năpustesc asupra vieții și vor s-o devere, ca și cum Stanislav ar fi vrut să-și rezerve numai lui acest lucru. Dar cînd, în cele din urmă, a venit moartea, ei înțeleg că Stanislav, pierind, n-a făcut decît să-i stimuleze. Atunci, fără graba exaltată de dinainte, ei observă că tot timpul le stă în față și, într-o stranie detentă, se pun, nici mai buni, nici mai răi, să-și croiască planuri de viitor. Iar totuși, în urmă, rămîne cu amintirea scurtei treceri a defunctului care, condamnat la moarte, și-a permis să fie cel mai lucid și cel mai senin muritor.

Planul cotidian, de care mai vorbeam, este planul unei atente atmosfere. Totul cîntă în jur, sau mai bine zis totul înșină. În primul rînd e natura plenară în mijlocul căreia Wajda și-a izolat eroii pentru ca să-i poată esențializa mai bine. Mesteceeni, poiana, ograda, tije de flori, mormîntul acela solitar din pădure, care parcă mai așteaptă un altul — universul acesta pilpîie sensibil și senzual, ca o poșgîită vie tăiată cu lama și prinsă în cadrul unui tablou. În al doilea rînd sînt gesturile și obiectele. Din fiecare din ele, Wajda a făcut o fină punte de legătură între viața-viață și viața-concept despre care ne vorbește.

Romulus Rusan

● Lumină, umbră, culoare (de Constantin Budisteanu), *Culorile picturii și sunetul muzicii* (de Alexandru Sirbu) și, mai ales, *Henri Catargi* (de Mirel Iliescu, consultant și autorul textului Dan Hăuică), transmise pe micul ecran simbătă și duminică ne atrag atenția asupra unui sector cu splendide realizări și tradiții la Studioul „Al. Sahia“: documentarul de artă, filme, deci, dedicate operelor și creatorilor din pictură, muzică, sculptură. Pe cînd un ciclu (cu zi și oră fixe de difuzare) care să valorifice pelicule mai vechi și să determine realizarea altora noi, ciclu a cărei funcție formativă și informativă pentru marele public nu mai trebuie demonstrată?

● Nu toți vizitatorii marelui muzeu care este orașul Florența au, poate, răbdarea și timpul a medita asupra imprevizibilităților faptei (prieteni, crime, suplicii, adorații, invidii, dezinteresare și sacrificii, orgolii) pe care uimitoarea galerie de capodopere găzduită de străzi, palate, bazine de asculd și le implică, depășindu-le, prin legea de aur a echilibrului frumuseții. Radiofonica Bio-

grafie a unei capodopere (scenariu de Catina Muscan, regia artistică, Cristian Munteanu, în rolurile principale Mircea Albulescu, Constantin Codrescu, Dan Nasta, Matei Alexandru, Dinu Ianculescu...) a fost, duminică seară, dedicată *Cupolei de Filippo Brunelleschi*, născut acum 600 de ani (aniversarea este înscrisă în calendarul UNESCO), prieten cu Donatello și Luca della Robbia, învins de Lorenzo Ghiberti într-un concurs pentru poarta baptisteriului, apoi, învingător al acestuia cu prilejul lucrării cupolei, geniu al armoniei, gîndind arhitectura ca pe o știință dar și ca pe o artă, spre uimirea contemporanilor și a urmașilor săi.

● Din — ca totdeauna excelenta — *Biblioteca pentru toți TV* (simbătă după amiază) reținem cîteva din idealurile lui Pompiliu Constantinescu (în 1976, 30 de ani de la moarte): pentru un critic, singura „normă“ de conduită este „independența de atitudine“ iar foiletonistul trebuie a se apropia de cîrți cu probitate, gust, pasiune, convingere și cultură.

Ioana Mălin

SECVENȚA

● SIMBATA trecută, la „Virstele peliclei“, ultima parte a medalionului Vasili Șukșin începea — cu ce începea oare, cu ce alțeva putea să înceapă, venind vorba de regizorul Șukșin, decît cu neuitatul *Călina roșie*? Mai exact, cu acel „Cîntecele serii“ din prima secvență a filmului, înțonat — zicea un personaj — de „corul foștilor recidiviști, în grupul bum ! bum ! cîntă cei care urmează să fie eliberați“. Punct și apoi muzica, muzica aceea sfîșietoare, și a paratului prințindu-i pe acei care, la momentul potrivit, sînt datori să puncteze cîntecul cu un bum ! bum ! melancolic, precum un dangăt de clopot (c-așa e cîntecul...), numai că — mă gîndeam eu — un bum ! bum ! poate fi și semnul bătăii unei inimi, nu doar un acompaniament vocal susținut de cei care urmează a fi eliberați, și — ca un făcut —, secvența următoare mi-l aducea pe Șukșin jucînd personajul principal în capodopera sa, plîngînd, izbind pămîntul cu pumnii și hohotînd: „Cum de nu mi-a plesnit inima ? Doar nu-l de piatră !“. Replică blestemată, fiindcă peste numai un an inima lui Șukșin, om la patruzeci și ceva de ani, cedează — în viață, firește, nu în film...

a. bo.

Telecinema

● Trebuie să fii clovnul Calvero — și de ce n-am fi, dacă toți sîntem autobiografici ? — pentru a-l înțelege pe Chaplinul din *Luminile rampei*, penultimul său film. Ca și Calvero al său, în '952, Chaplin e obsedat de pierderea inspirației, de lipsa sa de haz, de boli, moarte și îmbătrînire. Lumea îl ocolește, Mc. Carthy îl suspectează și-l urmărește, esteticienii îl pîndesc rău, umaniștii — etern persecutați pentru vremelnicele lor eșecuri — nu-l mai revindică. Un crunt război rece se duce înăuntrul și-n afara lui Chaplin. După părerea mea, războiul rece n-a dat film mai strigător la cer. E filmul în care Chaplin strigă, se zbate, plînge, și mai ales vorbește mai mult decît oriunde. Nici o teamă de vorbe. Nici o căutare a mijloacelor. Nici o grijă dacă ce face e cinema, teatru, dramă sau melodramă, filosofie sau cabotinism, politică sau simfonie. Omul e în mare pericol. Un tremur adînc al ființei morale și artistice străbate întregul film în care Chaplin se demachiază febril, nervos, isteric, într-un delir vital.

Poemul la Chaplin

De aici poezia nu atît a imaginii, ci a gestului scurt și a frazei lungi. Marele mut declamă, cîntă, joacă și murmură cele mai naturale și mai desfrinate poeme într-un vers din cite a strîns vreodată un scenariu de cinema :

viața e minunată chiar pentru o meduză. Capul e cea mai grozavă jucărie. Viața fără de speranță e bună și ea. Muștele sînt și ele romantice — din grajd ele își dau întîlnire în untul de pe masă. Aș vrea să fiu o sardă mică. Peștii afumați sînt superbi, iubito ! Viermele suride. Cîrțile se tirăse din dragoste. Viermii se zvîrcolesc tot din dragoste. Soarele e adevărat — omul e o fantezie. Numai durerile contează — restul e fantezie. Doar cînd beau, am haz. Tu ești bolnavă fiindcă nu te gîndești decît la moarte. Mai inevitabilă decît moartea e viața, deci nu te teme de ea. Peștii afumați sînt superbi, iubito ! și mă pot face trandafir, mă pot face copac japonez, mă pot face stîncă. Și pot îmblînzii purici — pot vorbi cu ei (îmblînzirea puricelui, iartă-mi-se în-

treruperea discursului, e unul din scheciurile de geniu, după cum nicăieri ca-n această confesiune elanul lui de integrare în natură, văzută pînă la infinitul mic al unei sardăle, nu a atins un asemenea grad de cutremur). Oh, puțini oameni sînt sensibili fiindcă celor mai mulți le-a lipsit prilejul. În anii care mi-au rămas nu cer decît adevărul. Și puțină demnitate. Și nu ne ajunge timpul pentru a fi alțeva decît amatori. Dar nimeni nu vrea să se maturizeze. Nu pot să văd singe și totuși trăiesc cu el în vinele mele. Scena cea mare — de-o grandoare a nerușinării patetice pe măsura lui Tolstoi cel bătrîn căruia nu-i mai păsă de artă ci doar de suflet — e aceea din culise cînd, după ce-l trăznește o pereche de palme balerinei nebune convinse că nu poate dansa, urlîndu-i că „doar de ea depinde izbînda ei“, Calvero cade în genunchi și în timp ce ea triumfă, el se roagă fierbînt. „Ce faci aici ?“ zbură un regizor. „Caut un nasture“, scîncește clovnesc mutul cel sfînt. Trebuie să nu fii om ca să te mai întrebă dacă asta-i dramă sau melodramă...

Radu Cosașu

Plastică

Reflexe gotice în arhitectura Moldovei

● Admirabila înflorire artistică din Moldova secolelor XIV—XV, ca parte a spiritualității românești în genere, și în contextul acelei realități specifice pe care un savant ca Paul Henry o denumea „civilizația moldovenească”, este prezentată în literatura de specialitate prin ansamblurile de pictură dar și prin monumentele de arhitectură, urmărindu-li-se geneza, evoluția și semnificația. Pentru istoricii de artă dar și pentru istoricii culturii, aceste două genuri artistice se impun cu evidența valorii lor. În ce măsură oglindesc posibilitățile materiale sau spiritualitatea celor care le-au gândit și realizat, și cum pot fi legate de înfăptuirile fârilor din jur sint întrebări pe care continuă să și le pună cercetătorii.

Delimitându-se cu riguroasă metodă domeniul de studiu, subliniind faptul că fiecare dintre problemele susceptibile de discuție ale stilului moldovenesc merită o atenție deosebită, Mira Voitec-Dordea propune o structurare pe baze noi a interpretării elementelor gotice din arhitectura Moldovei. Din istoria problemei se desprinde clar un consens asupra stilului moldovenesc, apărind evidentă pe de-o parte imbinarea elementelor de stil bizantin și cele gotice, iar pe de altă, originalitatea rezultantei acestei imbinări datorită unui geniu local, care se manifestă într-un secol privilegiat din istoria Moldovei, de la voievodul Ștefan cel Mare la Alexandru Lăpușneanu. Considerind un bun câștigat acest consens, autoarea își propune să fixeze epoca apariției, originea, procedul adaptării și situarea elementelor gotice într-un stil tributat tradițiilor bizantine și, în final, locul acestor elemente în contextul general al arhitecturii europene.

Autoarea evocă politica de mare orizont a lui Ștefan cel Mare care „justifică puternicul accent pus pe tradiția locală, insistența asupra elementelor specifice, care a dat note atât de originale stilului moldovenesc”.

Subliniind în continuare sinteza creatoare, în spiritul locului, Mira Voitec-Dordea se detașează, atunci când prezintă problema originii turlei moldovenești, eșafodajul de volume și arce care are drept rezultat svelta elansare a acestor turle, de teoria influențelor armene sau georgiene a lui Gh. Balș sau de aceea a unor soluții locale practicate la construcțiile în lemn ale lui V. Vătășianu, considerind că forme specifice ale arhitecturii bizantine sunt folosite la realizarea unui model structiv în care spiritul gotic își află un loc aparte.

Sint verificate ipotezele în legătură cu forma fragmentată a acoperișurilor bisericilor moldovenești, arătându-se că ele vădese o inspirație gotică provenind dintr-o experiență locală, în vreme ce „ancadramentele de portaluri și ferestre, profilele, soclurile și contraforturile vădese o evidentă prezență a stilului gotic”. Analizând tipurile de forme adaptate la funcția arhitecturală a golului, Mira Voitec-Dordea ajunge, în urma unor minuțioase cercetări, la demonstrarea strinsei unități stilistice a sculpturii arhitecturale moldovenești, pe care o explică pertinent atât prin admirația urmașilor lui Ștefan cel Mare pentru strălucitul lor înaintaș și model al întregii sale dinastii, cât și prin respectul popular față de tradiția artistică românească.

În continuare, autoarea stabilește riguros originea meșterilor pietrari, după itinerariile marcate de semnele de meșteri — transcrie atât de Gh. Balș cât și de Madeleine van der Winckel — precum și după analogii morfologice proprii, punind în lumină proveniența sileziană a unor meșteri care au lucrat în Cehoslovacia și Transilvania, atenuind astfel presupunerea acreditată a unor influențe venite din zona arhitecturii poloneze. Autoarea explică aceste legături prin cadrul istoric al vremii, Silezia aparținând lui Matei Corvin într-un interval în care acesta se afla în raporturi pașnice cu Ștefan cel Mare.

O altă concluzie importantă a Mirei Voitec-Dordea privește legăturile meșteșugărești, care se vădese mai statornice și tenace decât ar lăsa să se creadă lipsa relațiilor politice sau chiar încordarea dintre state. Se subliniază, în sfârșit, că activitatea meșterilor se încadrează în stilul local, cu caracterele sale bine definite.

Cu o amplitudine temeinică bază documentară, demonstrația riguroasă a Mirei Voitec-Dordea folosește numeroase fotografii și relevae.

Publicind această lucrare, în deosebite condiții grafice, Editura Meridiane și-a adus odată mai mult aleasa sa contribuție la cunoașterea unor importante studii de istoria artei.

Pavel Chihai

Fascinația picturii

DINCOLO de ceea ce se poate spune despre arta sa, despre calitățile intrinseci, încărcătura emoțională și semnificațiile unei iconografii de subtilă și densă picturalitate, Ștefan Călția reprezintă pentru cei ce-l cunosc fără prejudecăți una dintre cele mai autentice și interesante personalități ale tinerei generații.

Șansa de a fi fost elevul meșterului Baba, într-o clasă cu individualități puternice, uneori chiar incomode, putea funcționa ca o implacabilă inhibiție sau ca o fructuoasă provocare. Înțelept și lucid, Călția a optat pentru cea de a doua alternativă, deoarece incontestabilul său talent este dublat de o conștiință și calmă tenacitate, proprie „artiștilor de atelier”, adică celor ce consumă doilele, eșecurile, reușitele în confruntarea permanentă, nu totdeauna spectaculoasă, cu materia picturală, cu problemele de compoziție, desen, culoare. El aparține organic acelei categorii de artiști care, tot mai mult asediați de prea grăbiți amatori de succese imediate, apăruiți din minca unui așa-zis „asalt al epocii contemporane”, păstrează un respect organic pentru pictura ca ritual demiurgic propriu omului. Din această cauză superficialitatea, trucul spectaculos, farsa și epatarea optică nu-l ating și nu-l derutează. Din această cauză fiecare lucrare, dincolo de o posibilă și voită anecdotică, încărcată de aluzii sapiențiale se instituie ca un deplin și definitiv act de pictură.

Analizată în componentele ei de conținut și stil, descifrind structura sa intimă, nici atât de complicată pe cât pare, nici atât de simplă pe cât, cu afirmată complicitate, se vrea, arta lui Călția ni se dezvăluie ca punctul interferențelor conștient acceptate dintre amintiri mirifice, de un fabulos mitic, și patrimoniul imagistic acumulat prin frecventarea unor modele afectiv selectate. Străin de orice ostentație, într-un fel gospodărește liniștit și sigur, artistul readuce la dimensiunea lor inițială mistere și tradiții de sorginte folclorică, punct în care, fără a exista un simplu paralelism formal, se întâlnește cu citiva predecesori omologați în conștiința publicului. Sensul vitalist, stenic și moralizator, ca în orice basm sau farsă populară, ni-l recheamă în memorie pe Bruegel, compulsările fantastice și ambiguitatea regnurilor par desprinse, cu blînd umor și fără ferocitatea inițială, din iconografia lui Bosch. Dar nimic nu acuză epigonismul și pastişa, pentru că Ștefan Călția știe să rămână el însuși, sever cu sine și cu materia picturală, poet copleșit de responsabilitatea sa umană.

Selecția de la „Galeriile de artă ale

municipiului București” se prezintă ca o sumă a concluziilor conținute în acele piese ce reamintesc prețiozitatea picturii de glasiuri, mici parabole ontologice, dar și ca o propunere explicit expusă, pe direcția unei noi picturalități, nu opusă primei, ci doar abordată dintr-un alt unghi al propriilor disponibilități. Avem în față un complement al poeziei subtil bucolice, discret supranaturală în manieră rural-intelectualizantă, elaborate pînă acum, o abordare ce conduce fără cochetării mondene la o artă de substanță, rațional-afectivă, implicînd o aspră austeritate a practicii, mai presus de orice, picturală. A-l aminti aici pe Andreescu, umbra tutelară a celei mai autentice direcții din pictura noastră, ar însemna să reluăm un adevăr axiomatic. Dar prin realitatea operei sale și fără nici o intenție persuasiv captatoare de bunăvoință publică, Ștefan Călția se înscrie pe această direcție. Dealurile sale, și numai ale sale, pentru că aparțin unui anumit spațiu spiritual resimțit funciar și total, nicidecum programatic elaborat, vin să confirme în felul lor, tăcut dar definitiv, această constatare. Peisaj, Dealul Furcilor, Curcubeu, Pădure, Călător, Drum conțin datele noului orizont spre care artistul se deplasează cu deplină siguranță, nu alarmant dezinvolt, ci într-un fel unic, solid profesional, trecînd de la universul domestic-agrest și hitru la o viziune cosmică, întregînd tot mai decis omul ca idee și nu ca adiutiv anecdotic. Limpezirea acesteia de conținut face cu atât mai prețioasă prezența desenelor expuse, o lume de parabole existențiale, „capricii” nu străine de precedentul Goya.

multe de o surprinzătoare picturalitate.

Pentru că Ștefan Călția este pictor și nu se sfiește să accepte și să afirme această incomodă și totuși fascinantă calitate.

Galerii

● SIMPLU, fără ostentație sau efecte regizorale, Mimi Racea se prezintă publicului cu ceea ce constituie obiectul artei sale, amestec de calitate expresivă și finalitate pragmatică: **imprimeuri**.

Într-un domeniu niciodată epuizat, supus fluctuațiilor atât de derutante și adeseori imprevizibile ale modei devenite unul dintre „miturile efemere” ale epocii, artista aduce ceea ce constituie dimensiunea stabilă, perenă prin însăși sursa ei, adică o calitate coloristică și decorativă ce transformă fiecare expонат într-o piesă cu virtuți autonome, capabilă de cele mai variate întrebuințări. Probabil că subtilitatea coloritului și distribuția elementelor de inspirație florală, frecvent depărtate de sursa lor inițială, constituie calitatea principală — și în fond esențială — a tuturor imprimeurilor. O delicatețe discret răspîdită în fiecare piesă, tactilitatea fragil-transparentă a materialului gândit pentru o eleganță rafinată a obiectului vestimentar — dar de ce nu și domestic decorativ — fac din galeria „Galateea” un prilej de reale delicii optice, fără a acuza frivolitatea sau sentimentul relativității unor valori ce intră, oricum, în existența noastră cotidiană.

Virgil Mocanu

ȘTEFAN CĂLȚIA : Masa

Muzică

„Floarea de piatră”

INSPIRAT de basmele și cîntecele populare din Ural, Serghei Prokofiev scria, cu aproape două decenii în urmă, muzica baletului **Floarea de piatră**, pe care a continuat să o cizeleze pînă în ultima zi a vieții, în timp ce pe scena Teatrului Mare din Moscova începuse montarea baletului.

La sfîrșitul lunii decembrie, Opera bucureșteană a inclus în repertoriul său acest balet, prezentînd în premieră versiunea coregrafică și regizorală a lui Vasile Marcu.

O inspirată cortină în aur și negru — ca și coperta programului de sală — ne promitea pătrunderea în lumea fabuloasă a basmului, pe calca sugestivă a metaforelor plastice. Dintolo de această cortină ne-au întîmpinat însă greoaie decoruri naturaliste și obșnuitul convenționalism al baletelor clasice în care El, Ea, Cuplul, un grup de patru, un grup de șase sau ansamblul, își „fac” variațiile. Așadar, **Floarea de piatră** este un spectacol în care artiștii solisti cit și ansamblului li se oferă ocazia să danseze mult, punîndu-și în valoare virtuțile tehnice. Liniei melodice a muzicii lui Prokofiev, influențate de folclorul rus, îi corespunde în co-

regrafie o tentă plastică specifică dansurilor rusești. Coregrafia reușește să ilustreze mai mult latura decorativă și pitorească a muzicii, decît latura ei lirică. În rolul Katherinei, Magdalena Popa imprimă mișcării un lirism egal cu cel al muzicii, fiind la fel de convingătoare în momentele de tristețe, ca și în cele de duioșie, reușind să contureze prin mișcare imaginea unei ființe plîpînde, capabile însă să lupte cu tenacitate pentru fericirea ei. În schimb, Pavel Rotaru în Danilo, eroul principal al basmului, execută cu eleganță variațiile clasice, dar trece grăbit peste conturarea personajului. O greșeală regizorală se adaugă, creînd confuzie. Danilo rupe flori și apoi le aruncă. Un erou de poveste, pe care trebuie să-l îndrăgești, face un gest brutal și de neînțeles, pe care trebuie să îl lămurim... citînd programul. Spectacolul oferă ilenei Iliescu posibilitatea să-și valorifice plastica sa corporală expresivă, în rolul Stăpînei munților, prin mișcări serpuitoare, insinuante sau maiestuos dominante, în variații executate cu brio. Rolul lui Severian, dezvoltat pe cîteva direcții, clar exprimate în primul rînd de muzica lui Prokofiev — cruzime, linguire, viciu — este interpretat în spectacol de Ion Tugearu.

Decorurile, de arh. Nicolae Drăgan, și costumele, de același în colaborare cu Maria Stoescu, oscilează între un realism romanțos de carte poștală ilustrată (actul I, tabloul I) și o imagine sintetică, evocînd lumea motivelor decorative imaginate de frîmintatul meșter cioplitor Danilo (cortina), sau, în același spirit poetic-sintetic, evocînd satul prin aglomerarea unor izbe viu colorate, așezate ca pe o tîpsie (fundalul actului III, la iarmaroc).

Studio de balet 1976

ABILUL Studio de balet bucureștean, care apare și mai ales dispare, uneori și pentru cîteva ani, din programul Operei, a reapărut brusc în penultima zi a anului '76. Inconsecvent cu sine, ca totdeauna, ne-a oferit numai

surprize: un adevărat mozaic de stiluri, ceea ce nu ar fi fost supărător, dacă nu s-ar fi constituit și într-un mozaic valoric, de la alb la negru.

Lăsînd la o parte **Pas de Quatre** de Cesare Pugni, vom remarca doar interpretarea plină de suavă delicatețe a Vioricăi Mihnea, Ancăi Beuran, Mariei Cumbari și Jeanei Bararu. Răbdarea de a urmări în întregime acest spectacol de studio ne-a fost răsplătită de piesa **Linsaj**, în care muzica (Miles Davies), coregrafia (Miriam Răducanu) și interpretarea (Gheorghe Iancu) s-au sudat într-o creație de calitate. Dansator pe care l-am putut urmări în coregrafii clasice ca și în unele moderne pe scena Operei sau în afara ei, Gheorghe Iancu este dotat cu o plastică corporală de o expresivitate deosebită, pe care și-o cultivă cu seriozitate. Coregrafic, a doua lucrare semnată de Miriam Răducanu, **Arlechin în repetiție**, în aceeași interpretare, nu a atins însă și aceeași valoare.

Trei lucrări, realizate în trei stiluri complet diferite, **Passacaglia** de J.S. Bach (euritmie și neoclasicism), **Omagiul medicinilor** de Sorin Vulcu (verism crud, amintind curente ale artei plastice contemporane) și **1907** de Tiberiu Olah și Dumitru Capoianu (lăsînd recuzitei rolul de a realiza ceea ce nu reușește să înfățișeze mișcarca) sînt semnat de Oleg Danovski. Maestrul care a dăruit Operei cele mai valoroase spectacole de balet din repertoriul acesteia s-a pripit de astă dată, aruncînd pe scenă lucrări neelaborate.

Rușinat, probabil, în sinea sa, acest Studio s-a acuiat în penultima zi a anului, în condiții de prezentare aproape anonime. El a avut totuși meritul de a aduce pentru prima oară pe scena Operei coregrafi noi și de a ne prezenta o tînră speranță a baletului Operei, pe Gheorghe Iancu.

Liana Tugearu

Jurnalul de front al unui corespondent italian

1877 — 1878
RĂZBOIUL
DE
INDEPENDENȚĂ

NICOLAE GRIGORESCU: Gornistul

Moțiunea

ERI ministrul de Externe a pronunțat în Cameră un discurs, ca răspuns la interpelarea asupra atitudinii guvernului român față de Turcia. Ședința, suspendată la 5 p.m., a fost reluată la 9 și a continuat până la 2 antemeridiane de azi.

Am asistat și la ședința nocturnă și vă trimitem versiunea moțiunii aprobată de Cameră și câteva scurte selecții din discursurile mai importante din noaptea trecută.

Veți vedea că guvernul a primit depline puteri din partea Camerei, nu numai să stea în defensivă dar și să ia ofensivă. Pe scurt, să ia toate măsurile necesare pentru a apăra siguranța și independența țării.

Mi se pare că moțiunea ar fi trebuit să fie mai scurtă, mai concisă, mai energică. Oricum, este un act de o imensă importanță. Noaptea de 11-12 mai se va înscrie ca o dată din cele mai importante în istoria României. [...]

PREȘEDINTELE Consiliului, Brătianu, a schițat un rapid cadru al relațiilor României cu Turcia din secolul al XV-lea până azi și a demonstrat cât rău au făcut turcii țării. Rusia i-a invins, și protectoratul său, care la început era binefăcător, deveni mai apoi atât de apăsător încât patrioții români își înturnară simpatia către turci. Turcii s-au arătat ingrați; au căutat să restrângă cât au putut drepturile Statului român. Importanța tratatului de la Paris, cu toate că a făcut mult bine României, mulți o exagerează.

România nu există prin forța tratatelor, ci prin perseverența cu care fiii săi și-au menținut prin secole naționalitatea, prin singele ce și-au vărsat susținând-o. Pooparele trebuie să se arate valoroase pe cimpurile de bătălie. Dacă vor să existe și să fie independente. România a făcut un act de prudență încheind Convențiunea; și-a asigurat o garanție pe care puterile nu i-o puteau da. Guvernul a tăcut cind a fost bombardată Brăila [...]. Dar mai apoi trebuia poate să stea cu brațele încrucișate cind a fost devastat Bechetul, cind au fost bombardate Calafatul și Oltenița? Se zice că românii fac un război de „agresiune” contra turcilor. Dar cind casa vă este atacată de răufăcători, este destul să-i dați pe poartă afară și să stați de pază, știind că acei răufăcători își au ascunzăturile prin preajmă? Românii au luat armele pentru a se apăra contra hoardelor asiatice ce le-au invadat din nou frontierele. Europa poate că se va infuria, dar mai apoi va recunoaște că românii părăsiți de ea și-au făcut datoria ca națiune vie, de rasă latină. Mai apoi ministrul s-a străduit să risipească temerile celor care sint înspăimîntați de pericolul că Rusia va înălțui și domina România. Cind vom fi uniți, a spus ministrul, cind ne vom fi arătat valoroși pe cimpul de bătălie, fiți siguri că împăratul Rusiei și toată Europa ne vor respecta.

Discursul a fost adeseori întrerupt de furtunoase aplauze. Au izbucnit chiar entuziaste aclamațiuni cind președintele a declarat că moțiunea a fost aprobată de Cameră, că, în sfîrșit, există o declarație de război cu Turcia și o declarație a independenței României.

Iată-o.

„Deplin satisfăcută de explicațiile prezentate de ministrul de externe;

„Considerind că Turcia, cu declarațiile sale și cu actele sale de agresiune contra României, a sfîrșit ea singură vechile legături ce ne uneau cu ea și s-a pus în stare de război contra României;

„Luind act de declarația guvernului că tunul român a răspuns deja declarației de război făcută de Turcia;

„Camera recunoaște că starea de război a fost impusă României de însuși guvernul otoman;

„Aprobă atitudinea guvernului față de agresiunea străină; contează pe sentimentul de justiție al marilor puteri garante,

care după Tratatul de la Paris au luat sub protecția lor dezvoltarea individualității politice a României;

„Avind deplină încredere în energia și în patriotismul guvernului, îl autoriză a lua toate măsurile necesare pentru a apăra și asigura existența Statului român. În așa fel, ca la viitoarea Pace, România să aibă o poziție politică bine definită și națiunea să poată fi independentă spre a-și îndeplini misiunea sa istorică”.

Au sosit la Ploiești, nu prea departe de București, circa 400 de ruși și bulgari, care formează cadrele corpului ce urmează a se organiza acolo, ca nucleu al armatei bulgare. Sint acolo circa 2500 de bulgari; se zice că acest corp trebuie să fie format de 6000 la 10000 de oameni. Poartă uniforme rusești: au însă ca semn distinctiv pe beretă un leu metalic reprezentat în poziția călcării în picioare a semilunei, care este emblema Bulgariei.

București, 12 mai 1877

Trecerea Dunării

AȘ VREA, dacă legile naturale nu s-ar opune, să fiu în același timp în trei locuri, aici la Giurgiu, la Sîstov sau pe aproape, și la Polana, lângă Calafat, la Cartierul general român. Aici se așteaptă trecerea peste Dunăre a două corpuri de armată, al 11-lea și al 12-lea. Nu știu dacă nu este o aglomerare infinită a rușilor pentru a devia o parte a forțelor turcești; cert este că au căutat de două ori să arunce un pod la Parapani, nu departe de Giurgiu, spre Zimnicea și de fiecare dată artileria turcească a zădărnicit lucrarea. Acum se spune că fac preparative să tenteze trecerea în altă parte; discretia ce se cere de la un corespondent mă oprește să vă spun numele. Pînă acum citeva zile, în jurul Giurgiului nu era decît al 11-lea corp; acum al 12-lea este sosit în parte, restul va sosi în curînd.

Bombardamentul a încetat de două zile. Rusciukul a suferit mult mai mult ca Giurgiu. Se pare că într-adevăr proiectilele turcești ar fi rele. Faptul stă în aceea că mai multe clădiri au fost în mare parte dărîmate, altele dăunute; dar n-au fost mari incendii, și nu se poate spune că orașul este o grămadă de ruine. Cu totul altfel este la Rusciuk și știrile pe care le primim din jurnalele din Europa care aduc telegrame și corespondențe din Turcia, ne confirmă în părerea că mare parte din acel oraș să fie ruinată sau arsă.

După cum v-am mai scris, rușii au adunat forțe mari la Sîstov. Acolo sint sosite sau sint pe cale să sosească trei corpuri de armată (8, 9 și 13), o divizie a unui alt corp și o brigadă de vînători, în totul circa 120000 de oameni, în afară de 2000 de cazaci. Avangarda este deja la Grahova în Balcani și în jurul Tirnovei. Se credea că turcii ar fi voit să dea o mare bătălie. Dacă ar fi fost așa, ar fi trebuit s-o facă mai înainte ca rușii să se grupeze; mai devreme cu două zile, care valorează uneori cît o lună sau două. Au turcii acum forțe suficiente ca să dea o bătălie? Chiar retrăgînd o parte din garnizoanele marilor cetăți, poate generalissimul turc Abdul-Kerim să alinieze în cîmp 100000 de oameni fără pericolul ca în altă parte rușii să profite de slăbiciunea garnizoanelor și să dea o lovitură asupra vreuneia din fortărețe?

Se pare că turcii au decis să ia poziția cea mai bună pe care o puteau lua, după părerea mea, aceea de a-și regrupa forțele, concentrîndu-se. Obiectivul rușilor este Rusciukul, și eu sint sigur că peste puține zile pot transporta asupra acelei fortărețe din două părți, de la Sîstov și de la Giurgiu, cel puțin 150000 de oameni. Victoria va fi plătită cu preț scump dar este sigură. [...]

S-a decis ca românii să treacă Dunărea [...]. Unde? Cred că știu, însă în nici un caz n-as pute-o spune... Cînd? Cineva imi sosește că mine, altii, peste citeva zile... Oricum ar fi, mine voi pleca spre frontul românesc; dacă în opt zile nu se va fi întimplat nimic, mă voi întoarce. Unii corespondenți sint la Sîstov, și eu probabil mă voi întoarce, urmînd pe cit este posibil, oerațiile armatei ruse. Alții sint la Giurgiu și la Slobozia; dar, afară de a privi trecerea, mi se pare că nu acesta este locul cel mai potrivit pentru un bun observator. Ce-i de făcut? A vede fumul și a auzi rumoarea tunurilor. Marile fapte de arme se vor petrece dincolo de fluviu.

Comisiunea rusă pentru organizarea Bulgariei care se afla la București și-a terminat ieri lucrările. Era prezidată de printul Cerkaski venit de două zile de la Sîstov; se va duce din nou acolo. Va stabili sediul său la Tirnova, vechea capitală a statului bulgar, de îndată ce aceea va fi în mîinile rusilor. Bătrînul Corciakoff n-a mai putut rămîne în mijlocul oribilei prăfării de la Zimnicea și s-a dus la București. Pe lângă împărat au rămas Jomini și Hamburger, alți diplomați de seamă.

Giurgiu, 6 iulie 1877

Marc Antonio Canini

CARMEN SAECULARE

În anul 17 i.e.n., s-au celebrat la Roma, în timpul domniei lui Augustus, Jocurile seculare (ludi saeculares). Serbările au început în noaptea de 31 mai și au durat, fără întrerupere, 3 zile și 3 nopți. Ziua a patra (4 iunie) a fost zi de repaus; apoi serbările au continuat pînă în ziua de 11 iunie. Cu această ocazie, poetul Horațiu a compus Carmen Saeculare, în aparență imn religios în onoarea lui Apollo și a Dianei, în realitate însă imn de glorie închinat Romei, ajunsă la apogeul puterii ei, în momentul cînd ea putea privi trecutul cu mîndrie, iar viitorul cu încredere și calm.

Imnul a fost cîntat în ziua a treia a serbărilor de un cor de 27 de tineri și tinere.

Cortegiul format pe muntele Palatin a cîntat imnul în fața templului lui Apollo, l-a continuat în procesiune prin for și pe panta sacră a Capitoliului, apoi a revenit pe Palatin, unde s-au cîntat ultimele strofe din Carmen Saeculare. Compus în cea mai elegantă strofă latină — strofa safică —, este oda-capodoperă a lui Horațiu, în care vibrează puternic patriotismul fierbinte și iubirea datinelor strămoșești, odă care a stîrnit în toate timpurile, fără rezervă, admirația unanimă a lumii culte de pretutindeni.

T. L.

Febus și Dian'a pădurii zee,
Cerulei lucinde podoabe, voi, cei
Prea slăviți mereu, să ne dați ce cerem
În vremea sacră,

'n care ne prescriu sibiline versuri
Ca fecioare alese și caștii tineri
Zeilor, ce plac cele șapte dealuri,
Imnuri să cînte.

Soare, zeu atotdătător de viață,
Care cu al tău faeton pe bolta
Cerulei, prea strălucitor intruna
Faci să opară

Ziua și să plece și iarăși altul
Și mereu același aparî în ceruri,
Fie ca nimic mai mareț ca Roma
Să vezi în calea-ți!

Tu, ce faci să vină copii pe lume,
Apără pe mame, Ilithya blindă,
Fie că tu vrei să te chemi Lucina
Sau Genitalis.

Zee, fă să crească copiii noștri
Și să prindă viață senatorială
Lege a căsnicieii, ca să ne nască
Alte vîrstare,

Ca, după un secol și un deceniu,
Să serbeze jocuri, să cînte vulguri
Vreme de trei zile 'nsorite și de
Treî nopți plăcute.

Iar voi, Parce, care adevăruri spuneți
Fără greș — sfîrșitul confirmă spusa
Voastră — voi destine legați tot bune
Celor trecute.

Glia cea fertilă de rod și turme
Cererei cunună de spic să deie;
Ape sănătoase, a lui Joe boare
Roade nutrească.

Și punind în tolba săgeat', Apollo,
Ruga fetelor să ascultî prielnic;
Tu, bicornă lună, regină de-aștri,
Fetele ascultă.

Dacă Roma-i opera voastră, dacă
Cete de troieni la etrusci venit-au
Hărăziți să-și schimbe cetatea, larîi
Luind calea mării,

Cărora Enea cel cast salvindu-i
Drumul le-a deschis prin aprinsa Troie,
Cu gînd să le dea un destin mai bun ca
Odinioară:

Zeilor, moravuri să dați curate
Tinerimii, iar bătrîneții tihnă,
Neamului roman bogății, copii și
Slavă deplină!

Ce vă cere'n rugi, dînd boi albi, ca
jertfă
Al Venerei singe și al lui Anchise
Blind cu cei căzuți, glorios în lupte,
Să le primească.

Medu'acum se teme de braț puternic
Al tău și de-a Romei securi tăioase;
Sciții cei trufași îți închină steagul
Și indienii.

Pacea și Credința, Onoarea, vechea
Cinste și Virtutea cea neglijată
Iar apar; Belșugul cu cornul plin
Apare ferice.

Febus augurul, cu-al său arc lucios și
Prea iubit de muzele cele nouă,
Care ne salvează de boli adesea
Prin medicina-i,

Dacă cu ochi buni vede Palatinul,
A Romei putere și strălucire,
Într-un secol nou și mereu mai bun să
O prelungească;

Iar Diana, ce stăpînește munții
Algid și Aventin, să asculte ruga
Quindecemvirilor și-a tinerimii
Cu voie bună.

Corul cel sortit să ridice în slăvi pe
Zeii Apollon și Dian'acasă
Duc speranța că Joe și toți zeii
Ruga ne-ascultă.

În românește de

Traian Lăzărescu

Léopold Sédar Senghor

ÎN TRE Sine și Sena, ce spațiu ciudat al pendulărilor unui poet! Și nu numai al deambulărilor, al peregrinărilor imaginației și simțirii, ci al voinței lucide de a uni antipozii. Léopold Sédar Senghor este un mare pontifex al culturii acestui secol. El este meșter, mai presus de orice, în a dura punți.

O tradițională roză a vînturilor spirituale ne-a obișnuit cu axa orient-occident. Confruntarea culturilor, înfruntarea contrariilor, marile conjuncții și sincrisme s-au petrecut, pentru noi, pe această axă. Sintem prea-dispuși să uităm o altă axă nu mai puțin importantă a itinerariilor civilizației omului, aceea nord-sud. În actuala conjunctură a raporturilor dintre țările dezvoltate și cele sub-dezvoltate (apelatie ce nu ține seamă decât de o categorie a raporturilor), fenomene din ce în ce mai semnificative pentru epoca în care abia am intrat se vor desfășura între „nord” și „sud”. De aceea, spațiul imaginar senghorian, acela care unește „umbrosul Joal” și luminile Parisului, are o semnificație premonitoare, profetică.

Poetul senegalez de limbă franceză Senghor are, de altfel, o alură profetică. El și-a asumat responsabilitățile plene ale purtătorului de cuvînt, ale vizionarului, ale celui care nu poate trăi decât îngemănînd cu Celălalt, parte într-un dialog esențial. Tonul poeziei lui Senghor, accentele ei, o anume virtute charismatică a versetelor ei, totul indică sursa și destinația profetică — în sensul arhaic al cuvîntului. „Profetilor, în picioare pe munți, li s-au anunțat / Teribile rechini ai cerului, fără aripi și fără inimă dar tîviți cu ochi vii...” — citim în *Scrisori pentru prințesă* și ne amintim cuvintele lui Hölderlin: „...wie des Weingotts heilige Priester, / Welche von Lande zu Land zogen in heiliger Nacht.” Dar nu Dionysos este zeul cărui îi slujește Senghor. Poetul comunică cu „neliniștile și duhurile nerăbdătoare ale strămoșilor.”

Una dintre gravele erori de interpretare ale liricii lui Senghor este aceea a încadrării ei printre fenomenele de metisaj cultural (fenomen despre care vorbește Poetul). A nu vedea în Africa poetului *Etiopicele* decât o sursă exotică de imagerie poetică înseamnă a nu înțelege rosturile profunde ale unui spațiu poetic și nu numai poetic. Din conjuncția tradițiilor negro-africane și europene, în speță franceze, nu rezultă doar un hibrid, nici numai o simplă reinnoire a uneltelor poeziei. Desigur, ritmurile noi, neobișnuite auzului nostru prea-european, toate acele ecouri ale unui tam-tam fundamental, ne pot șoca sau încanta prin straniile lor sonorități. Dar, pe încetul, vocea nu ni se mai pare „străină”, și cascada imagistică aparținînd unui continent

îndepărat ne apare tot atît de familiară ca și figurile bine cunoscute ale poeziei Europei. În ce privește „exotismul” trebuie să recunoaștem că vocabulele rare trimițînd la superbe civilizații dispărute, la strălucitoare barbarii, din poemele lui Saint-John Perse ne apar mai „exotice” decât acea floră verbală la a cărei ecloziune în noaptea africană a poeziei lui Senghor asistăm.

În eseu publicat în 1954, *Langage et Poésie negro-africaine*, Léopold Sédar Senghor asocia poezia rugăciunii, și evoca o „participare de identitate”, oarecum o empatie cu forțele cosmice. Imaginea în această poezie, afirma Senghor, este întotdeauna analogie, simbol, aparținînd ordinii morale, unui registru al semnelor semnificatorii. Ideologul „negritudinii”, al acestei „personalități colective negro-africane”, cel care preconizează recunoașterea pe un plan al universalității, deci al umanismului, a civilizației continentului său, își caută forțele poeziei sale în acele surse cosmice și umane a căror revelație i-o rezervă Africa originilor.

O Africă a marii naturi și a marilor sacrificii, a suferințelor și sărbătorii. Poetul proiectează mitul Africii sale în versetele imnice ale poemelor. Respirația cosmică a acestei poezii reprezintă — prin ritm și joc al analogiilor — un univers al corespondențelor, un altul decât acela al europeanului citadin purtat de nostalgia naturiste. Ampla respirație a poetului își găsește spațiul în vastele construcții himnice pe care — cititori ai lui Claudel, ca și ai lui Pindar — le auzim întovărășite de o melodie neauzită, dar existentă ca un bas-continuu. *Cinzele pentru Signare* sînt scrise „pentru fluier”, „pentru khalam”, „pentru tama”, „pentru riti”, dar chiar dacă nu auzim aceste instrumente africane, după cum nu auzim fluierul eline ce acompania Olimpiadele lui Pindar, muzica impregnează Verbul acestor poezii. Nu ne mirăm că Senghor, apropiat de poezii naive, gimnici, ai satului senegalez, caută să compună în ritmul tam-tam-ului, socotind (în postfața *Etiopicele*) că „puterea imaginii analogice nu se eliberează decât sub efectul ritmului” și că „numai ritmul provoacă scurt-circuitul poetic și transformă arama în aur, cuvîntul în verb”. Imaginea, pentru acest poet, este, mai presus de orice și înainte de orice, auditivă.

Ea este, însă, legată nu numai de o schemă acustică, ci de elementele aparținînd unei matrici a universului obsesiv. Așa-numitele „cuvinte-ciment” pe care le preconizează Senghor ne descoperă tocmai figurile obsedante ale imaginarului ce-și găsesc expresia în poezia sa.

De la *Cinzele de umbră* din 1945, lirica senghoriană n-a făcut decât să se înalțe, prin *Jertfe negre* și *Etiopice*, spre înaltul platou al *Nocturnelor* și al *Scrisorilor din anotimpul ploios*. Din opera aceasta poetică, a uneia dintre cele mai ample și grave voci poetice ale timpului nostru, poetul Radu Cărneci ne-a oferit, într-o tălmăcire străbătută de un autentic fior liric, cea mai însemnată parte. Traducerea aceasta (publicată într-un superb volum bilingv) ne face mai apropiată lirica vizionarului Senghor.

Cîteva versuri dintr-un admirabil *Cîntec de inițiere*, pentru a evoca salvarea acestei tălmăciri de artă: „O, corn de vînătoare, vino-mi în ajutor! M-am rătăcit în pădurea pletelor sale! / Corn de vînătoare înnegrit de vreme, fîldeș răbdător crescut din milul negru — / Alunec pe urmele pahidermelor, pe puntea alunecoasă a tainelor sale. / Cum să descure vicleșugurile lianelor, să astimpăr șuierăturile șerpilor? / Și iarăși chemarea rănită, dar singură o sirenă-i răspunde sinistru! / Din nou chemarea tînguioasă, dar numai țipele păsărilor mute îmi răspund, / Ca niște copii spintecați în puterea nopții și fuga maimuțelor roșii. / Muștele țete și foșnetul frunzelor îmi sfredelesc spaima, și asud și tremur de frig. / Dar răspunsul cîntecului său limpede în poiană mă întrează și mă îndrumă / Ca și miresmele florilor de odinioară, în care mă voi scălda cu țipele de bucurie.”

Nicolae Balotă

HARFA (Coasta de Fildeş)

AL DOILEA FESTIVAL MONDIAL AL ARTELOR ȘI CULTURII NEGRE ȘI AFRICANE

● Între 15 ianuarie și 12 februarie a.c., la Lagos și Kaduna, în Republica Federală Nigeria, se va desfășura una dintre cele mai reprezentative manifestări culturale-artistice contemporane: al doilea Festival Mondial al Artelor și Culturii Negre și Africane (FESTAC). Se reinnoadă, astfel, firul întrerupt după prima ediție a acestei manifestări, desfășurată în 1966 la Dakar, în Republica Senegal, sub titlul „Festivalul Mondial al Artei Negre”.

Evenimentul de amploare, FESTAC — la care vor participa oameni de cultură și artă din peste 75 de țări din Africa, America de Nord și de Sud, Australia, Europa, precum și reprezentanți ai mișcărilor de eliberare națională recunoscute de Organizația Unității Africane —, este organizat în intenția de a contribui la renașterea, promovarea și propagarea valorilor artei și culturii, a civilizației negro-africane, de a revela, în lumina ultimelor cercetări științifice, contribuția civilizației negre și africane la îmbogățirea patrimoniului spiritual al umanității, de a impune pe cei mai valoroși oameni de cultură și artă ai populației de culoare în rîndul marilor personalități ale vieții cultural-artistice contemporane, de a contribui la întărirea păcii și prieteniei între toate popoarele lumii.

Marea varietate a manifestărilor ce vor fi organizate cu prilejul FESTAC va pune în valoare, sub cele mai diferite aspecte, tradițiile ancestrale ale artei popoarelor negro-africane, de la poezia și muzica populară, pînă la realizările cele mai actuale ale artiștilor negri de pe întreg globul, al fenomenului amplu și complex care caracterizează astăzi așa-numita „renaștere negro-africană”. Altfel spus, Festivalul va prilejui afirmarea ansamblului valorilor de civilizație ale lumii negro-africane, fenomen pe care marele

poet de culoare din Martinica, Aimé Césaire, îl definea atît de simplu, dar atît de sugestiv și profund, „La Negritude”.

O simplă enumerare a genurilor de acțiuni care vor fi organizate la FESTAC este edificatoare pentru amploarea și varietatea formelor de manifestare a artelor negro-africane: expoziții, spectacole de muzică și dans, proiecții de filme, spectacole de teatru, colocvii, mese rotunde, acțiuni cu caracter literar etc. Între expozițiile cele mai reprezentative, și care vor trezi un mare interes în rîndul celor prezenți la Lagos și Kaduna: „Africa și istoria omului”, „Instrumentele muzicale ale popoarelor negro-africane”, „Influența artei africane asupra artei europene”. Colocvii și mesele rotunde li se vor acorda o atenție aparte. Ele vor urmări aspectele majore ale culturii negre în cadrul unei teme-pivot: „Civilizația neagră” și artele, filosofia, religia, literatura, evoluția istorică, pedagogia, știința și tehnica, mass media etc.

Cel de al doilea Festival Mondial al Artelor și Culturii Negre și Africane va prilejui, totodată, întrunirea celui mai reprezentativ for al scriitorilor de culoare. Organizatorii scontează pe participarea a aproximativ 400 de romancieri, poeți, dramaturgi, critici care, între altele, vor pune bazele primei mari *Antologii a scriitorilor negro-africani contemporani*.

Cu prilejul deschiderii celui de al doilea Festival Mondial al Artelor și Culturii Negre și Africane, publicăm un florilegiu de versuri ale unor poeți dintr-o serie de țări africane. Pentru unele dintre ele, recentele versuri constituie primul contact cu limba română.

N.N.

Din lirica africană

Jorge Barbosa
(Republica Capului Verde)

Poemul mării

Drama mării,
neliniştea mării
mereu,
mereu
sint în noi.

Marea !
Care înconjoară insulele noastre,
care ţine captive insulele noastre,
care roade rocile insulelor noastre,
care aşterne praf de silă pe feţele pescarilor,
care-şi zbate vocea în faţa munţilor,
care leagănă bărcile de lemn venind spre ţărmuri...

Marea !
Ne-aşterne rugăciuni pe buze,
lasă în ochii celor care rămân
nostalgia ţărilor de departe,
ce-ajung la noi doar în stampe şi vederi,
în pelicule cinematografice
şi-n aerul din alte clime, pe care-l aduc pasagerii
care debarcă să vadă sărăcia pământului.

Marea !
Speranţa unei scrisori de departe
care, poate, n-o să vină niciodată...

Marea !
Povestiri de bătrini marinari despre întâmplări de demult,
despre balena care-a răsturnat piroga,
despre orgii, încăierări, despre femei,
despre porturi străine...

Marea !
În fiecare din noi,
în ritmurile dansului „Morna”,
în trupurile fetelor brune,
în coapsele agile ale negrilor,
în dorinţa de umblet
ce rămâne în visele atîtor oameni !

Această invitaţie spre evadări
pe care ne-o trimite marea...
Această disperare de-a voi să pleci,
de-a trebui să rămii...

Oguda K'Okiri
(Republica Kenya)

Înţelepciunea străbună

Nu uitaţi, copii, vorba străbună :
Toate trec : tinereţe, avere,
griji, bucurii, succese şi nevoi,
înţelepciunea străbună rămâne prin ere,
ea e tot ce rămâne din noi.

Despicaţi răul de bine, nu uitaţi,
cu prefăcătorie nu umblaţi,
nu uitaţi că-nvăţătura bătrînilor
fi-va de-nvăţătură urmaşilor.

Toate se schimbă, totul trece,
se schimbă timpul cald în vreme rece.
Înţelepciunea gîndurilor străbune
e tot ce rămâne pe lume.

Toate trec : tinereţe, putere,
bogăţie, succese, nevoi,
înţelepciunea străbună rămâne prin ere,
ea ne-nsoţeşte de-a pururi pe noi.

Hadj El Mukrane
(Republica Unită Camerun)

Pentru ca toţi

să trăiască liberi

În memoria lui RUBEN UM NYOBE
(fragment)

Fiu al lui Nyobé ! Fiu al lui Nyobé !
Vrem exemplul tău dojenitor,
doar el ştie să ne conducă prin noapte,
prin frig,
pînă cînd vom cuceri libertatea !

Da, tu eşti, tu vei rămîne demn, un om între oameni,
între fiii demni ai acestui pămînt,
Tu eşti, îţi vîd chipul pretutindeni,
în ţăranul care-şi cultivă ogorul,
în sclavul care se-mpotriveşte biciului,
în patriotul care cade răpus de rafale,
aud peste tot vocea ta,
în fiecare nedreptate pe care-o-ndură cel nevinovat,
în fiecare mamă care plînge.

Da, tu eşti, tu vei rămîne demn, un om între oameni,
între fiii demni ai acestui pămînt,
fiu al lui Nyobé ! Fiu al lui Nyobé !
Ţara va fi eliberată,
fiu al lui Nyobé,
am jurat-o !

Birago Diop
(Republica Senegal)

Cîntecul vislaşilor

M-am întrebat mereu, ascultînd strigătul :
de unde vine cîntul aspru, cîntul dulce al vislaşilor.
Odată, într-o seară, am întrebat stuful vorbăreţ
unde se duce asprul cîntec, dulcele cîntec al vislaşilor
şi mi-a răspuns că vîntul, mesager infidel,
il poartă cu el lingă pinzele mării
Iar apa vrînd să rămînă frumoasă mereu
îşi şterge-n fiecare clipă cutele feţii.

M-am întrebat adesea
ascultînd strigătul,
unde se duce asprul cîntec,
dulcele cîntec al vislaşilor.

Am întrebat într-o seară, din nou, stuful
unde se duce cîntul aspru, cîntecul dulce al vislaşilor
şi mi-a răspuns că vîntul, mesager infidel,
il încredinţează, acolo sus, unei păsări
iar pasărea bătînd din aripi pe furiş
il uită uneori pe cerul albastru.

De-atunci, din seara aceea, cînd ascult strigătul,
ştiu de unde vine, unde se duce
asprul cîntec, dulcele cîntec al vislaşilor.

STRIGĂTUL (sculptură Makonde - Mozambic)

Lunsaini Kaba
(Republica Guineea)

Dacă inima bate...

Dacă inima ta bate
ca tunetul
ce se plimbă pe-nserat
la orizont
în toiu furtunii ;
dacă inima ta geme
ca o fereastră
sub loviturile uraganului ;
dacă nu se stinge
în inima ta
răsunătorul ecou
al Destinului,
ce se-apropie de tine
cu fiecare minut,
te-opeşte

şi-ai să vezi
priveşte
în faţa ta
silueta Omului.
Eşti salvat !
Omul îţi întinde
mina încrederii
ca-n doi să fiţi
mai tari,
ca-mpreună
să străbateţi cărările furtunii
să nu vă abată din drum
uraganul
de la-nţilnirea
cu Destinul...

J. J. Rabearivelo
(Republica Malgaşa)

Imagine, noaptea...

(fragment)

El renaşte mereu
cu somnul păsărilor,
în timp ce se ascund pietre albe
pe drumuri părăsite de turme,
pe drumuri unde liniştea-i stăpînă,
dar nu-i vezi decît miriadele de ochi
ce se deschid unul cite unul
între lianele cerului.

Yamaina Mandala
(Republica Zair)

Vocea bărbatilor

Ascultă copacul din cîmp
cum stă de vorbă
cu focul.
Copacul vieţii,
care adună sub lună
oasele morţilor.
Ascultă glasul focului
la malul riului
cum plînge peste cadavre,
ascultă stuful morţii
în care armele îi pun pe fugă
pe vrăşmaşi.

Nu stinge focul !
Ascunde armele !
De ce atîta singe ?

Kalungano
(Republica Populară Mozambic)

Unde mă aflu

Nu,
nu mă căutaţi
unde nu exist.

Trăiesc
aplecat asupra pămîntului
urmărind drumul desenat
de bici
pe coastele mele goale.

Trăiesc
în porturi
alimentînd cuptoarele,
mişcînd maşinile
pentru străzile oamenilor.

Trăiesc
în corpul mamei mele
vinzîndu-mi carnea,
trupul meu
nu-i făcut pentru dragoste.

Trăiesc
pierdut pe străzile
unei civilizaţii
care mă striveşte
cu ură,
fără regrete.

Şi dacă se aude vocea mea
şi dacă încă mai exist
este numai pentru că nu pot să mor.
Dar numai luna îmi ascultă durerea.

Nu,
nu mă căutaţi
în marile saloane
unde nu sint,
unde nu pot să fiu.

Convoiul special
care se rostogoleşte vertiginos pe stradă
este aur,
este singele
pe care l-am vărsat de-a lungul secolelor
de aceea
trebuie să mă căutaţi
în „Eroica” lui Beethoven.

Dacă exist
şi mă înalţ în milioane
de gemete,
care se aud din cale,
de pe cheiuri,
dacă sint,
atunci exist desigur
în vocea lui Robeson,
în poemele lui Hughes,
ale lui Césaire, ale lui Guillen,
în viscerele pămîntului
transformînd cu trupul meu
fundamentul vieţii.

Dacă exist, atunci sint
sumă conştientă şi solidă
a oamenilor
care vor compune poemul
vieţii împotriva morţii,
al sfîrşitului nopţii
şi-al începutului de ziua.

Traducere de
Nicolae Nicoară

Ciclul Brâncuși la „France-Culture“

● Postul de radio France-Culture a transmis vineri 7 ianuarie 1977 o amplă emisiune, de o oră și jumătate, consacrată lui Brâncuși. Realizată de criticul și esteticianul Georges Charbonnier — care semnează și introducerea acestui grupaj, prezentând dintr-un unghi nou ansamblul de la Tîrgu-Jiu și problemele raportului între unic și serial la Brâncuși —, această emisiune a înmănușat variate contribuții românești și străine, unele înregistrate cu ocazia Sesiunii internaționale Brâncuși, de la București, din septembrie 1976. Semnalăm, din acest sumar, muzica lui Tiberiu Olah, inspirată de Coloana infinită, amintirile maestrului Mac Constantinescu, evocând atelierul lui Brâncuși, de asemenea o exegeză cu multe aspecte neașteptate, de Marielle Tabart, de la Muzeul Național de Artă Modernă din Paris. O interesantă abordare a crea-

tiei brâncușiene din perspectivă semiologică a enunțat Pierre Rouve, vice-președinte al Asociației Internaționale a Criticilor de Artă. Acest omagiu adus lui Brâncuși se încheia cu o situație istorică și tipologică a sculpturii sale în contextul artei secolului XX, de la Picasso la Marcel Duchamp, — sintetizând, sub semnătura lui Dan Hăuică, originalitatea patriarhului din Impasse Ronsin.

Analiza inițiată de Georges Charbonnier la „France-Culture“ va continua în alte câteva emisiuni, unde, pe lângă o serie de colaborări străine, vor putea fi auzite contribuții românești (prof. Zoe Dumitrescu-Busulenga, prof. Adrian Gheorghiu, Paul Petrescu sau ing. St. Georgescu-Gorjan), variate ca perspectivă metodologică, pornind dinspre filosofia artei, spre stilistică, etnografie, teorie matematică ori tehnologia construcției.

La Cannes

● Manifestare tradițională a celei de a șaptea arte, recenta „Intilnire internațională a filmului și tineretului“ de la Cannes — aflată la cea de a XII-a ediție — a prilejuit, la acest început de an, confruntarea între 29 de pelicule realizate de cinești din 22 de țări diferite. Juriul internațional, alcătuit din cinci membri (francezi S. Servan-Schreiber, J. P. Bertin, Dominique Simon, regizorul indian Mrinalsen, și actrița Irina Petrescu), a acordat următoarele distincții: Marele premiu — filmului vestgerman Vera Romye — nu se încadrează în regulament, Premiul special al juriului — peliculei bra-

ziliene Iracema; juriul a mai decernat și trei mențiuni speciale: prima pentru filmul românesc Prin cenușa imperiului, ecranizare a romanului lui Zaharia Stancu, semnată de regizorul Andrei Blaier, cea de a doua filmului iranian Grădina pietrelor, iar cea de a treia peliculei franceze Juliette sau aerul epocii. Semnalăm, de asemenea, că filmul românesc a fost remarcat de public; în referendumul tinerilor spectatori francezi, Prin cenușa imperiului a fost notat cu 13.94 (în timp ce filmul căruia i s-a decernat Premiul publicului a obținut 15.94).

Viața lui Sartre pe scenă

● Regizorul Robert Gironeș, pe un scenariu semnat de Bernard Châtellier și Jean Magnan, a pus în scenă la Théâtre de la Reprise din Lyon spectacolul Sartre, evocând viața scriitorului și filosofului francez. În rolul titular al spectacolului Sartre, apare actorul Gerard Guillaumant.

Anul literar francez

● Un bilanț destul de sumbru al anului 1976 în literatura franceză se desprinde dintr-o vastă analiză publicată de Jean d'Ormesson în „Le Figaro“. „Anul care s-a încheiat — apreciază autorul — a sărăcit teribil literatura franceză... Cînd încercăm să enumerăm în jurul nostru numele noi care se afirmă, o anume îngrijorare se manifestă pe bună dreptate. Talentul nu lipsește, dar el este parcă sugrumat de cantitate. Unde sînt Morand, Malraux, Montherlant de mine? Nu am înțeles să stabilesc ceva ce ar semăna cu un palmares al anului. În orice caz, două sau trei nume

„Martin Eden“ dramatizat

● Unul dintre cele mai cunoscute romane ale lui Jack London, Martin Eden, cunoaște în prezent o versiune dramatizată la „Théâtre de la Salamandre“ din Lille. Regia spectacolului este semnată de Gildas Bourdet, iar dramatizarea aparține lui Alain Milant. Printre interpreți: Yveline Ailhaud, Gilles Amiot, Pierre Ascaride.

A VI-a Bienală internațională a sportului în artă

● În lunile mai-iunie 1977, la Madrid va avea loc cea de a VI-a ediție a Bienalei internaționale a sportului în artă. Cu această ocazie va fi decernată și o medalie comemorativă executată de sculptorul polonez Edward Lagowski, premiat la cea de a V-a ediție a bienalei. Vor fi decernate 30 de premii.

„Siberiada“ lui Mihalkov-Koncealovski

● „Va fi un film despre felul în care Siberia a format și formează oamenii, despre raporturile dintre ei și despre relația lor cu natura, despre spațiile imense — geografice și, dacă s-ar putea spune, sufletești — ale unui pămînt cum este Siberia. Nu de vest, nu răsariteană, — ci pur și simplu țara nesfîrșită care se numește Siberia“. Astfel rezuma regizorul Andrei Mihalkov-Koncealovski, filmul pe care-l turnează acum după un scenariu de Valentin Ešov. Acțiunea va începe la sfîrșitul secolului trecut și va ajunge pînă în anii '60 ai veacului nostru. Ea se va desfășura într-un sătuc pierdut undeva în taiga și complet izolat de lumea exterioară și va înfățișa destinul citorva generații de locuitori care nici n-ar fi putut bănuși ce bogăție ascunde pămîntul pe care trăiesc. Siberiada va fi alcătuită din patru filme independente care vor totaliza patru ore și jumătate.

Mandiargues povestitor

● Cunoscut mai ales ca romancier, dar și ca poet (L'Ode à Luba) André Peyre de Mandiargues apare la Editura Gallimard cu o culegere de povestiri, La Lame, al căruia titlu este sugerat de o frază din volum la care autorul trimite: „lame du couteau comme lame de la vague, quelque chose de cruel en tout cas“.

Robert Mallet în „Gallimard“

● Comentator al corespondenței dintre Jammes și Gide, Valéry și Gide, Jammes și Claudel, deținător al „Premiului critic“ pentru esul O moarte echivocă, autor dramatic și romancier, actualmente rector al Universității din Paris, Robert Mallet (n. 1915) este prezent, în „Gallimard“, cu un volum de versuri — Silex éclatant: 57 de poeme care reflectă gândurile și sentimentele călătorului, profesorului, dar mai ales ale gânditorului care este Robert Mallet.

Omagiu lui Casals

● În prezența văduvei lui Casals, Martita Istomin, și ea violoncelistă renumită, precum și a unui numeros public, la Montserrat, în Catalonia, a fost ridicat, în semn de omagiu, un monument lui Pablo Casals. Pentru a se sublinia universalitatea operei artistului, la soclul monumentului au fost depuși săculeți cu pămînt din diferite țări ale Terrei.

Zuckmayer — cetățean de onoare

● La propunerea Universității Johannes Gutenberg, orașul Mainz a conferit scriitorului Carl Zuckmayer, acum în vîrstă de 80 de ani, titlul de cetățean de onoare, pentru modul în care „opera sa multilaterală continuă tradiția marilor dramaturgi Friedrich Schiller, Georg Büchner și Gerhardt Hauptmann“.

Victor Haim dramaturg

● Pe scenele din Paris se joacă nu mai puțin de trei piese de teatru ale lui Victor Haim. La Servante, la Biothéâtre, Isaac et la sage-femme la Théâtre de Poche-Montparnasse și La Frappe, la Café d'Edgar. Cunoscut ca poet, Victor Haim, debutînd ca dramaturg în această stagiune, devine autorul cel mai jucat actualmente în Franța.

„Orestia“ lui Milhaud

● La Paris, în interpretarea orchestrei Filarmonice din Paris, a avut loc premiera operei Orestia de Milhaud, premiată care a beneficiat de direcția scenică a lui Maurice Abravanel și de bagheta dirijorului Alexandre Myrat. Este pentru prima oară cînd are loc audierea integrală a acestei opere în trei părți, compusă de Milhaud după traducerea realizată de Paul Claudel a tragediei lui Eschil.

Cercetare internațională asupra presei

● Influența presei asupra evoluției societății a constituit tema unei sesiuni care a reunit în R.F. Germania un număr de peste 40 de istorici și de cercetători din mai multe țări europene. S-a pus accentul pe valoarea ziarelor și periodicelor ca surse istorice și pe importanța social-istorică a acestora. De-a lungul a patru secole de existență, presa a constituit unul din principalii factori care au influențat situația socială. S-a luat hotărîrea să se publice un anuar internațional al istoriei presei.

Mallarmé și Matisse

● Cu 45 de ani în urmă apărea prima ediție din Poeziile lui Stéphane Mallarmé, eveniment bibliofil care reunea doi „giganți“: unul nu mai era printre cei vii, iar celălalt, Matisse, se impunea lumii artei. 29 de aquaforte împodobesc acest volum reeditat acum de „Edito-Service Genève“. Spiritul este dublat aici de bucuria privirii. Limba suverană a lui Mallarmé și arabescurile gingașe ale lui Henri Matisse se completează desăvîrșit.

Institutul Ossolineum

● În planul Institutului național Ossolineum din Wrocław, care se distinge de mulți ani prin activitatea editorială pe care o desfășoară, este inclusă publicarea mai multor fascimile interesante: ediții princeps ale poemelor revoluționare poloneze proletare editate în 1886 la Geneva; un fascimil al operelor lui Ignacy Krasicki, poet al epocii Luminilor poloneze (1735—1801); reeditarea celor 10 imprimaturae secrete tipărite de institut între 1832—1834 și datorate lui Adam Mickiewicz; fascimile celor zece plante ale poeziei patriotice din Secolul Luminilor, tipărite între anii 1774—1797; o ediție princeps a Sonetelor lui Mickiewicz, cu prilejul împlinirii a 150 de ani de la apariția acestora.

Kafka în Pleiade

● În colecția „La Pléiade“ a Editurii Gallimard a început tipărirea operelor complete ale lui Franz Kafka. Ediția e îngrijită și adnotată de Claude David. Volumul I. abia ieșit de sub tipar, cuprinde romanele America, Procesul, Castelul.

AM CITIT DESPRE...

Eseuri alese

● SEURILE lui Delmore Schwartz (Eseuri alese, de Delmore Schwartz) ca avînd, dincolo de marea diversitate a subiectelor lor, o singură temă. Ele sînt, ni se spune, „înregistrarea pe sîrite a mișcării unei minți extraordinar de inteligente și de sensibile, o minte modelată de Joyce, Yeats, Rilke, Eliot, eroii modernismului, dar atentă la evoluția tradiției înainte și după cel de-al doilea război mondial, înregistrarea gândirii prompte și energice a acestei minți — vorbind, cum ar fi spus Delmore, mașinii de scris — despre literatură și cultură, de-a lungul unui sfert de secol“.

Expresia este totdeauna fericită, argumentarea doborîndă de referințe perfect adecvate incită în viața cititorului, diagnosticul întemeiat pe un eșafodaj logic ireproșabil este susținut cu irepresibilă ardoare. Atita luciditate și atita optimism în ceea ce privește destinul și rostul literaturii, o judecată atît de limpede și o atît de generoasă viziune se asociază cu greu, în conștiința cititorului, cu ceea ce se știe astăzi despre tragica prăbușire în nebulie a lui Delmore Schwartz.

În timp ce își cheltuia imensa forță și disponibilitate intelectuală scriind versuri, proză, critică, urmărind de aproape viața culturală, de la filme pînă la muzică, editînd reviste literare, (întînd memorabile cursuri universitare și discutînd ore în șir, în special cu tinerii, mîntea lui științifică lupta pe ascuns împotriva întinericului de care știa că nu va avea cum să scape. „Sesiza faptele și ideile — își amintesc Donald A. Dike și David H. Zucker — din zbor, avid, indiferent care era sursa lor. Le cîntărea, se angaja față de ele, și le însușea, le găsea loc în memoria lui nemaipomenit de spațioasă, de unde aveau să răsară, surprinzînd și uimind, în cele mai neașteptate momente. Reflecta la toate lucrurile care îi atrăgeau atenția, avea opinii despre orice, vorbea elocvent și îndelung despre orice. Avea un fel de a vorbi remarcabil nu doar prin strălucirea retorică, ci și pentru că, improvizînd, gîndea cu voce tare“. Gîndea, probabil, cu voce tare, și despre paranoia. Paradoxalul elogiu al sindromului maniaco-depresiv atribuit de Saul Bellow lui Humboldt — Del-

more, în versiunea lui încărcată de iubire, de durere și de ciudă — a fost auzit, desigur, de la scriitorul care i-a servit — nu numai dintr-un singur punct de vedere) drept model. Humboldt îi enumera pe marii maniaco-depresivi ai tuturor timpurilor, susținînd că ei, impunîndu-și ciclurile, au dat și dau culoare și strălucire lumii. Bietul Humboldt nu și-a impus multă vreme ciclurile, nota cu amărăciune Bellow.

Ceea ce mi se pare a fi demn de reținut în pendularea între stări extreme caracteristică bolii care avea să-l doboare este seninul echilibru pe care a știut să-l păstreze Delmore în judecarea fenomenului artistic. Unele dintre contribuțiile critice incluse în volum au fost scrise în perioade în care maladia lui se manifesta în forme acute. Nici măcar un psihiatru nu și-ar putea da seama de asta. Nefericirea lui personală nu le-a afectat și nu s-a reflectat în ele. În viața lui de toate zilele ajunseser, în ultimii ani, groaznic de bănuitor, acuza de trădare și de maxime infamii pe cei mai buni prieteni. Se credea o victimă, dar nu pentru închipuite merite ieșite din comun, ceea ce îl scotea din sîrite era ideea că este persecutat.

Altfel spus, teafăr sau nu, el n-a fost niciodată pîrtinitor sau ranchiunos în exercițiul actului critic. Nu s-a afiliat nici unei coterii literare și nu a creat vreuna în jurul său. Nu cred că există multe exemple de conștiință a responsabilității omului de cultură atît de puternică încît să contracareze o profundă dereglare psihică. Exacerbarea maladii a orgoliului nu este un semn al geniului, nu este nici măcar, după cum o dovedește cazul Delmore Schwartz, un simptom de neînving al paranoiei. Un mare bolnav care nu și-a minșit scrisul cu grosolăni, un spirit torturat care nu și-a folosit suferința ca alibi pentru a-i tortura prin intoleranță pe alții, mai presus de orice o conștiință independentă, detașată de meschinele scandaluri paraliante și pasională de descoperirea valorilor reale, indiferent de tabără în care s-ar fi întipărit să se ivească acele valori, artist al cuvîntului, gînditor de anvergură, Delmore Schwartz n-a avut vanitatea propriei opere, s-a dăruit fără a se dărui pentru alții, pentru studenții lui, pentru colaboratorii și cititorii revistelor editate de el, pentru cei ce credeau în discernămintul lui critic.

Nerecunoscătoare, posteritatea l-a uitat încă înainte ca un atac de cord să fi pus capăt suferințelor lui psihice din ultimul an al vieții.

Felicia Antip

Un imn al vieții

● Ecranizarea romanului renașterist polonez **Poznańul din munții Sf. Cruce** de Josef Ozga-Michalski, realizată de Henryk Kluba, va fi o transpunere poetică a numeroaselor basme, fabule și povești fantastice din munții Sf. Cruce și, în același timp, o încercare de reînviere a acestui imn înălțat vieții,

Coșmarul lui Ray Bradbury

● Celebru autor al **Cronicilor marțiene** re-crează în **Jungla**, pentru cititorii tineri, atmosfera celor mai bune dintre romanele sale de ficțiune științifică. O casă în întregime mecanizată, de o înspăimântătoare „precizie clinică”; două personaje din „lumea veche” din ce în ce mai speriate de acest univers pe care ei înșiși l-au dorit dar de care acum încearcă să scape; doi copii care-și proiectează obsesiile pe pereții camerelor lor și se transformă în călii propriilor lor părinți. „Nu se recomandă copiilor prea emotivi și celor sub zece ani” — sfătuiește „Le Monde”.

900 de ani de la apariția primei cărți rusești

● O conferință științifică organizată la biblioteca Saltikov-Scedrin din Leningrad a fost consacrată celei mai vechi cărți din vechia Rusie, conservată pînă în zilele noastre: **Izbornik**, datînd din 1076. Este un fel de antologie alcătuită din extrase copiate din cărțile primei biblioteci ruse a apartinînd lui Iaroslav cel înțelept. Unică în genul ei, lucrarea este conservată de peste un secol în departamentul de manuscrise al bibliotecii Saltikov-Scedrin. Textul integral al **Izbornik**-ului a putut fi citit abia după restaurarea lui, iar prima ediție academică completă a acestui monument literar a văzut lumina tiparului în 1965.

„Rigoletto” de Polanski

● După ce a pus în scenă la Spoleto **Lulu** de Alban Berg, cunoscutul regizor de film Roman Polanski a transpus la Opera de stat din München opera **Rigoletto** de Verdi, „fără însă a aduce ceva nou în arta punerii în scenă”. („Frankfurter Allgemeine Zeitung”).

PREZENȚE ROMÂNEȘTI

● În săptămînalul cultural polonez „Fakty” (nr. 42) a apărut un ciclu de versuri semnate de poezi români: **Marin Sorescu** (în traducerea Ireniei Harasimowicz), **Romulus Vulpesco**, **Anghel Dumbrăveanu** și **George Chirilă** (în versiunea poloneză a Danutei Bienkowska).

● Scriitorului Al. Mitru i s-a închinat, la Paris, placheta de aur a Premiului European, „pentru toată opera și meritele deosebite în literatura pentru copii și tineret”. Cu această ocazie, la invitația profesorului Alain Guiller-

vitalității și abundenței, care apare foarte pregnant în literatura poloneză din epoca Renașterii. Filmul va polemiza totodată cu doctrina tradițională a vieții ancorate în mediul citadin, cu doza ei de moralitate catolico-iezuită. Interpret: Olgierd Lukaszewicz (al doilea din stînga).

Munro Leaf

● Autorul **Poveștili lui Ferdinand** și al altor treizeci de cărți pentru copii, Munro Leaf a murit recent, în vîrstă de 71 de ani, în casa sa din Garret Park, S.U.A. Probabil că Munro Leaf n-ar fi fost atît de celebru dacă nu l-ar fi imaginat pe Ferdinand, taurul spaniol care preferă să adulmece mireasma florilor decît să lupte în arenă. Publicată acum 40 de ani, **Poveștea** a fost tradusă în cca 60 de limbi și transpusă în desene animate. Ilustrațiile cărții au fost făcute de Robert Lawson, care a colaborat cu Leaf și la volumul **Wel Gillis**. Dar Munro Leaf și-a ilustrat el însuși multe dintre cărțile pe care le-a scris. Preocuparea lui principală era de a spune copiilor unele adevăruri în termeni inteligibili pentru ei. Repovestirile, adaptările și traduceri făcute după scrierile sale l-au nemulțumit adesea, tocmai din cauză că nu găsseau expresia adecvată pentru publicul cărora le erau destinate, copiii.

Marile premii naționale franceze...

...au fost atribuite, în decembrie 1976, lui Armand Lunel (literatură), Balthus (pictură), Iannis Xenakis (muzică), Roger Blin (teatru), Alain Renais (cinema) și Roger Taillibert (arhitectură).

Prezența lui Armand Lunel printre laureați este comentată de „Le Monde” sub titlul „O alegere surprinzătoare”. Născut în 1892, Lunel este romancier, eseist, istoric și a rămas, de-a lungul întregii sale vieți, legat de pămîntul său natal, Provența. A activat ca scriitor îndeosebi prin anii '30, fără a se face însă măcar menționat în istoriile contemporane ale literaturii franceze. Totuși, în 1963, a obținut Marele Premiu literar al Provenței, după ce obținuse, în tinerețe, primul premiu Théophraste Renaudot.

mou. În ziua de 19 dec. 1976 Al. Mitru a vorbit în fața studenților de la Sorbona despre „Influența poeziei populare asupra literaturii române”

● În „Comparative Literature Studies” (vol. XIII, no. 2, June, 1976, pp. 132-142), care apare la Illinois (S.U.A.), sub direcția lui Alfred O. Aldridge, Adrian Marino publică studiul de literatură comparată **Benjamin Franklin în Romanian Literature**. Este una din contribuțiile românești la comemorarea bicentenarului Statelor Unite ale Americii.

Pierre Boulez — profesor

● Pentru prima dată în Franța, un muzician va preda cursuri la „Collège de France”.

Pierre Boulez, compozitor, dirijor, director al Institutului de cercetări și de coordonare acustico-muzicală, a fost numit profesor la catedra de „inventie tehnică și limbaj în muzică” creată recent la „Collège de France”. Noul profesor va preda cursul inaugural în primele luni ale anului 1977.

Pierre Boulez, care este în vîrstă de 51 de ani, a fost mereu un pionier al muzicii noi, născută din dodecafonism, încercînd să găsească un nou limbaj muzical. La un moment dat, protestînd contra organizării muzicii în Franța, Boulez părăsise această țară. El și-a urmat cariera în străinătate, ca dirijor și compozitor, dirijînd orchestra B.B.C.-ului, orchestra filarmonică din New York. În 1974 a revenit în Franța, pentru a prelua noua sa funcție la institutul susmenționat.

Julien Green inedit

● „Livre de Poche” va edita **Ucenicul psihiatru** de Julien Green. În 1920, scriitorul, care s-a născut odată cu secolul, era student la Universitatea din Virginia. Profesorul său de literatură citește o năvelă de Stevenson, invitîndu-l pe student să mediteze asupra ei. Green se incuie în camera sa, avînd în față cea mai mare foaie de hîrtie posibilă. Scrie **Ucenicul psihiatru**, publicată într-o revistă a vremii și mai tirziu dată uitării.

Maurice Béjart și Maia Plisețkaia

● Fascinat de personalitatea celebrei balerine sovietice, Maurice Béjart a creat pentru ea baletul **Isadora**, a cărui premieră a avut loc recent la Monte Carlo. O suită de variațiuni ilustrînd arta și maniera celei care, prima, la începutul acestui secol, a reușit să se desprindă de lanțurile unei tradiții devitalizate, Isadora Duncan. Specialiștii se întrec în elogii atît în ce privește măiestria inegalabilă a Maiei Plisețkaia, cît și concepția și coregrafia celebrului animator al „Baletului secolului XX”.

● Editura Union din Berlin a editat de curînd, în excelente condiții grafice, versiunea germană a romanului **Colorile singelui** de Mihail Diaconescu. Traducerea, semnată de Elga Oprescu, se distinge printr-o remarcabilă fidelitate față de valorile stilistice ale originalului.

● La cunoscuta editură maghiară Europa din Budapesta a apărut recent, în condiții grafice deosebite, romanul **Fetele tăcerii** (A hallgatás arcai) de Augustin Buzura. Traducerea este semnată de Kolozsvári Papp László.

ATLAS

Fata morgana

NU imi amintesc să fi visat vreodată un vis înălțat din mai fantastice imagini decît viziunile, ținînd atît de puțin de realitate, contemplate prin ochiul rotund al avionului plutînd pe deasupra deserturilor din inima halucinantă a Asiei. Zburam de la Tașkent spre Fergana, miraculoasa vale de dincolo de pustii, peste întinderi galbene și argintii, vîlurînd, lucioase în soare, dealuri și văi de nisip, fără nici o plantă, fără nici un fir de apă, fără nici o întrerupere în materia fără de sfîrșit care lega între ele orizonturile, topindu-le unul într-altul. Treceam peste oaze minuscule care ne ameteau prin discrepanța dintre insignifianța lor și sentimentele pe care trebuiau să le inspire celor care traversau deșertul. Treceam peste fantasticul riu care se numește Sirdaria, fluviu uscat, supraviețuind mlăștinos, cu imense insule înălțate, insolente și leneșe, în mijlocul apei de un verde malign, istovit. Un fluviu nelimpede și neputernic, în apa ambiguă a căruia curge ultima speranță, ultima șansă de viață a unor ținuturi întregi întinse cît niște țări.

Nimic din ce mai văzusem vreodată nu semăna cu acele priveliști prea frumoase pentru a părea lunare și prea moarte pentru a părea pămîntești. acele ținuturi care nu puteau să aparțină decît visului compensator. Despărțite de noi prin ecranul izolator al hubloului, incapabile să ne facă vreun rău, priveliștile își păstrau pentru ochii noștri fascinați numai frumusețea ireală și nepericuloasă. Priveam de sus pustiul cum am fi privit o fiară neputincioasă și superbă, ferecată în cușca ei de aer incins. Știam că acolo, jos, viața noastră ar fi fost în primejdie, că toată frumusețea lunecătoare a deșertului nu era acolo, jos, decît o feroce neînțîță; știam înaintarea tragică prin vînt și nisip a caravelor sleite de puteri, eram conștienți de întreaga superioritate a norocului nostru comod și contemporan și nu ne puteam împiedica, totuși, privind inofensiva dar intangibilă frumusețe a morții, să invidiem pe epuizații călători ai trecutului, înfrinți, rătăciți, fericiți de o — aît de necunoscută nouă! — fata morgana!

Ana Blandiana

Scriitorii lumii în lupta pentru pace

● Ultimul număr (12/1976) al revistei sovietice de istorie, teorie și critică literară „Voprossi literaturi” se înscrie și el în seria numerelor tematice inițiate de publicație acum cîțiva ani. Tema dominantă a numărului, subliniată și de Konstantin Fedin într-o postfață — scriitorii lumii în lupta pentru pace —, grupează numeroase și variate articole, studii semnate de nume prestigioase din literatura și critica sovietică, precum și din alte literaturi.

Numărul se deschide cu un scurt cuvînt înainte semnat de Mihail Solohov. După două prefețe (semnate, una, de scriitorul bulgar Pantelei Zarev, alta, de scriitorul sovietic Gheorghe Markov), revista începează o amplă anchetă cu titlul **Înălță dă-torie a scriitorului**. Este o adevărată masă rotundă la care participă scriitorii din multe țări ale lumii: Peter Weiss (Elveția), Pierre Gamarra (Franța), Nicolas Guillen (Cuba), Kurt Vonnegut (S.U.A.), J. Iwaszkiewicz (Polonia), K. Lundkvist (Suedia), Desanka Maksimovic (Iugoslavia), H.R. Medina (Venezuela), Alberto Moravia (Italia), J. Aldridge (Anglia), Vilem Závada (Cehoslovacia), Iannis Ritsos (Grecia), William Saroyan (S.U.A.), ca și scriitorii sovietici Leonid Leonov, Oles Gonciar, Konstantin Simonov ș.a.

Punctul de vedere al scriitorilor din țara noastră este exprimat de Virgil Teodorescu, care, în răspunsul său la întrebările puse de revista „Voprossi literaturi”, subliniază rolul important pe care-l are astăzi literatura în formarea conștiinței umane insuficient de idealuri revoluționare. „Rolul scriitorului în apărarea păcii și a umanismului ne face să înțelegem astăzi și mai bine că una din funcțiile importante ale literaturii și artei a fost din totdeauna lupta pentru o conștiință nouă, pentru înflorirea personalității umane, pentru frăția dintre oameni” — spune scriitorul român.

La rubrica „Ideologie-estetică-cultură” ne atrage atenția un amplu eseu al Tamariei Motilova: **Misiunea umanistă a literaturii veacului XX**. Pornind de la operele lui Thomas Mann, Viteslav Nezval, E. Hemingway, Eluard, H. Böll, ș.a., Tamarara Motilova demonstrează convingător cît de individuale, de caracteristice, pot fi manifestările concrete ale afirmării poziției umaniste. („Ideile nuanțate, mișcarea de eliberare a unei epoci se reflectă în artă pe căi diferite — în funcție de personalitatea spirituală și creatoare a fiecărui om de artă”).

De un mare interes în numărul 12 din „Voprossi literaturi” este grupajul cu caracter istoric și istorico-literar. **Letopisețul luptei pentru pace**. Sînt reunite fragmente din cuvîntările, intervențiile scriitorilor la diferite congrese și conferințe internaționale pentru apărarea păcii. Grupate cronologic, începînd din 1918 și pînă astăzi, de la luările de atitudine ale lui John Reed, Anatole France, A.R. Williams, H. Wells în apărarea tinerei Puteri Sovietice și pînă la intervențiile recente ale lui Hervé Bazin, aceste texte oferă un amplu tablou istoric al literaturii militante a secolului nostru. Regăsim nume ilustre ale literaturii veacului: Romain Rolland și Henry Barbusse, P. Vaillant-Couturier, Pablo Neruda, Ilya Ehrenburg, Vsevolod Vișnevski, Jean Lafitte, Elsa Triolet, Nazim Hikmet, Lyon Feuchtwanger, Iulius Fucik și mulți alții. Între acestea, și un text al marelui nostru prozator Mihail Sadoveanu.

O serie de scurte articole pe tema „Contacte de creație” (semnează I. Barabas, N. Fedorenko, D. Markov, S. Dangulov etc.) și de recenzii încheie acest număr pe cît de bogat, pe atît de prestigios și de o mare rezonanță actuală.

Tatiana Nicolescu

Seri de înaltă cultură muzicală

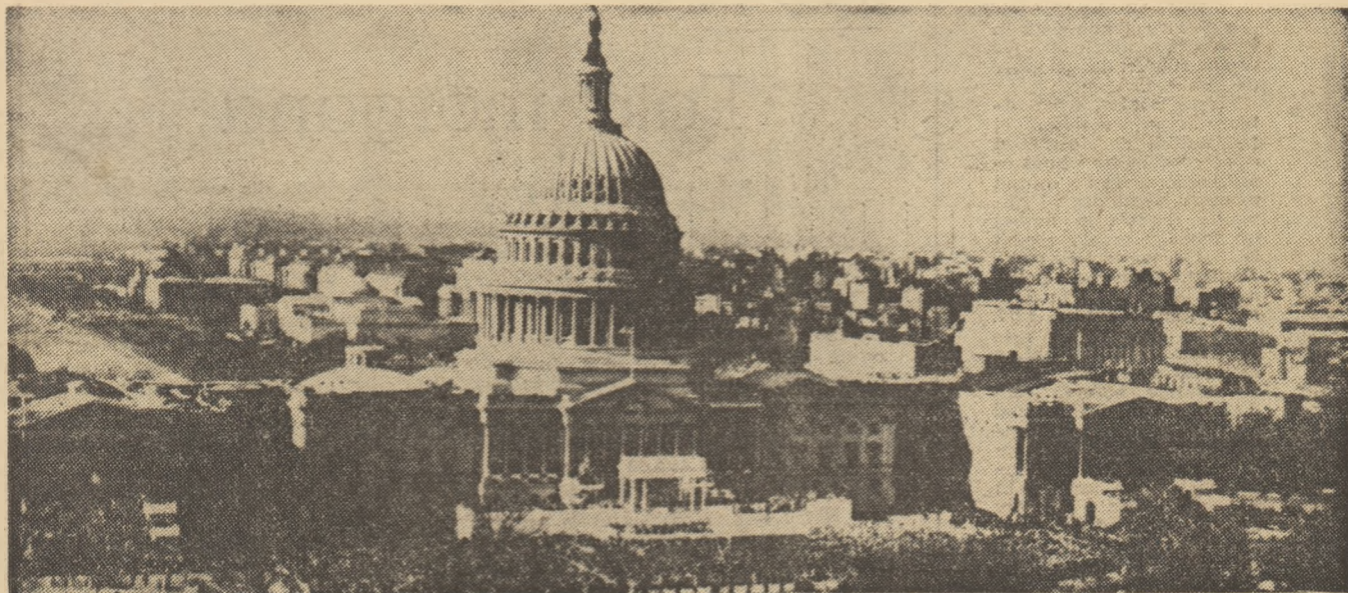
● Împreună cu Orchestra de muzică veche „Ars Rediviva” a Radioteleviziunii Române, condusă de Ludovic Baci, am luat parte la un turneu de concerte în R.F. Germania, Berlinul occidental, Olanda și Elveția. În sala Academiei artelor din Berlinul occidental, în străvechiul oraș de la Marea Nordului, Neustadt-Holstein, în mari centre ale Westfaliei (Ratingen, Recklinghausen, Hagen, Meschede), sau din Württemberg (Sindelfingen), în Olanda, la Nimjegen, în Elveția, la Weinfelden, peste tot, serile de concerte — la care și-au dat concursul strălucite ansambluri și mari dirijori ai lumii contemporane —, formația românească a făcut o înaltă demonstrație de artă, stil, cultură muzicală, tradiție, putere de comunicare. Programul, alcătuit din piese de Hassler, Schütz, Purcell, Marcello, Corelli, Doru Popovici ș.a.

bucurat de prețuirea deosebită a publicului.

Cronicile apărute au fost unanime în a sublinia ineditul programului, tinuta versiunilor, calitatea instrumentiștilor, farmecul adaptărilor, calitatea participărilor solistice, disciplina cîntului arta cu care s-a răspuns indicațiilor dirijorale.

„O interpretare excelentă a muzicii barocului”, astfel și-a intitulat cronicarul de la „Lübecker Nachrichten” cronică pe care o dedica ansamblului românesc, subliniind — cităm — „evidenta plăcere de a face muzică a fiecărui participant, arta cu care urmează indicațiile lui Ludovic Baci, dirijor atît de plin de talent și de temperament, cursivitatea și eleganta cîntului Eleni Mihail, remarcabila voce și cultură stilistică ale Georgetei Stoleru”.

Iosif Sava

Washington. Clădirea Capitolului

Fetele lumii pe Mall

COPIL al epocii Luminilor, orașul Washington are toate caracteristicile unei opere din secolul rațiunii: planul, întocmit de un maior din statul major al lui Washington, Pierre l'Enfant, este clar, așa cum clădirile păstrează o notă de sobrietate, care pare desprinsă din doctrina „bunului simț comun”. În centrul planului este Capitolul, construit pe o înălțime; nici o clădire nu trebuie să-l depășească. De aici, bulevarde pornesc spre cele patru puncte cardinale; spre vest, se deschide o fișie lată de verdeață, încadrată de două bulevarde care amintesc evenimente decisive din primii ani ai noului stat, eliberat de dominația imperială: Constitution și Independence Avenues. Pe acest briu de iarbă și coroane de pomi, privirea alunecă domol până la obeliscul, drept și fără unduiri, care evocă pe omul integru și sever care a fost „comandant șef al armatei revoluționare” și, apoi, primul președinte al Statelor Unite într-o federație. Mai departe, privirea se odihnește pe mausoleul masiv dedicat lui Lincoln, așezat pe malul râului Potomac. Dar obeliscul este, la rândul lui, un centru străbătut atît de axa Capitoliu-mausoleul Lincoln, cît și de axa Casa Albă-mausoleul lui Jefferson. Imbrățișat primăvara de pomi în floare, din care răsare cu liniile sale calde și armonioase care nu i-ar fi displicut omului politic, oratorului și arhitectului care a fost Jefferson. Călătorul nu se poate răstăci pe străzile care poartă numere sau nume cunoscute de state, chiar dacă ar vrea. Este atîta claritate, încît ai senzația că în lume nu există neștiut, neîndreptat, tainic; totul este adus în plină lumină, la suprafață. Dar nu există adîncuri? „Seamănă cu Pall Mall, alea dintre parcuri din Londra”, vei spune vecinului de balustradă, care privește, ca și tine, dinspre Capitoliu spre Lincoln Memorial. „Vi se pare că seamănă cu Pall Mall? Eu aș crede că aduce, mai curînd, cu Champs-Élysées”, vine răspunsul. Nici cu una, nici cu cealaltă, deoarece personalitatea Mall-ului din Washington o reliefează sirul de centre culturale care fac din această bandă de verdeață, în plină culoare toamna, un șirag de valori intelectuale.

DACĂ pornești de la Capitoliu pe partea dreaptă, pe Constitution Avenue, te vei opri, fără îndoială, la National Gallery of Art, unde, într-o clădire ce acoperă sute de mii de metri pătrați, te întâlnești cu pictura din preajma Renașterii și pînă azi, așa cum o înfățișează piesele care au constituit Galeria în 1941. Istoria este tulburătoare, ca întotdeauna; deoarece prima încăpere înfățișează o splendidă piesă bizantină, pe care o vedem că mai inspiră, încă, pe Duccio, pe Fra Angelico, pînă ce artiștii Renașterii au întors spatele „manierei bizantine”, care a continuat, însă, a fi vie în Sud-Estul european și la noi. Dar galeria nu mai înregistrează ce s-a întimplat în alte părți ale Europei și continuă cu „aventura occidentală”, așa cum au exprimat-o flamanzii, italienii, francezii, artiștii din societățile care au acordat o atenție prioritară evenimentului, contingentului, schimbătorului. De unde și superstiția care bîntuie printre unele grupuri de critici că cei care au cultivat, mai departe, permanențele au dat dovadă de anchilozare intelectuală. Dar despre lecuirea acestor superstiții, cu alt prilej. Urmărești demersul, așa cum îl dezvăluie comorile din acest muzeu; constă că secolul XVII este un moment de cotitură. El Greco cu siluetele lui uluitoare, Rembrandt, care pătrunde prin fereastra chipului spre interior, sau Georges de La Tour, acest pictor care a zăcut uitat, pînă ce o expoziție a „artiștilor realității” l-a scos la lumină, acum câteva decenii, toți vorbesc despre un contact intens cu lumea fizică, plin de consecințe pentru explorarea naturii umane, ale cărei forme pot fi alungite, căutate sub veșminte ale rafinamentului oriental sau proiectate sub o lumină puternică, așa cum face La Tour. Se vorbește, astăzi, de o „revoluție intelectuală a secolului XVII”, cînd oamenii de știință au început să observe lucruri mai înainte neștiute în univers, în circulația singelui, în biologie. Pictorii ne sugerează ceva din această frîmîntare care i-a făcut pe oameni să se privească din afară.

TE GÎNDEȘTI, în fond, la atenția cu care Rembrandt și-a scris, pe pinze, autobiografia. Înregistrînd cu precizia omului de știință și cu emoția artistului progresul neîncetat al vîrstei, al timpului care transformă. Te gîndești la Rembrandt, ieși din muzeu, traversezi Mall-ul și pătrunzi în ceea ce îți pare a fi o imensă hală cu aparate și instrumente și te oprești în fața unui robot care stă la masă și îți povestește ce a făcut la tinerete — și îl vezi voinic și plin de energie —, la maturitate — și îl observi cum vorbește cumpănit și cu o expresie de bună

chibzuială —, la bătrînețe, cînd glasul îi tremură. Vei spune, probabil: „distracție fără pretenții”, surprinzînd fascicoul de lumină care se schimbă și gîndindu-te la banda de magnetofon care se desfășoară; vei merge în altă încăpere. Aci vei vedea înșirate niște mingi sau suluri metalice cu mustăți, sensibile la tot felul de contacte și impresii; sint sateliți; vis-à-vis sint ustensilele folosite în laboratorul spațial. Privești, pe rînd, evoluția avioanelor, progresul făcut în construirea rachetelor, vei contempla aeroplanele care au zburat, pentru prima oară, peste oceane, și vei afla ce au făcut avioanele în timpul războiului (dacă nu ai amintiri de neșters, cum se întîmplă cu cei de o anume vîrstă). Apoi pătrunzi într-o încăpere unde un film sonor îți explică ce foloase avem de pe urma explorării spațiului; în stilul în care, copilul tău, elev, ți-ar fi spus ce foloase avem de la capră sau de la cal. Prevedem timpul, îmbunătățim cultivarea grinelor, ajutăm oamenii de la distanțe, altădată imense, să comunice și răspindim peste tot știri despre progresele științei. Mergi mai departe și vezi cele două nave, sovietică și americană, care s-au întîlnit în spațiu; te urci pe o scară și intri în capsula în care au trăit clipe memorabile pentru istoria umanității eroii astronauti.

Apoi, treci prin fața unui case de bilete, iei un tichet și intri într-o sală cu un ecran ca o fațadă de vilă cu două etaje. Filmul, în culori, îți amintește de un îndrăzneț care s-a suit într-o zi în balon, a trecut cu nacela pe lingă turnul unei biserici, dezechilibrînd un vopsitor care a lăsat să-i cadă o găleată cu vopsea, care a stropit o gospodină, care... Dar balonul zboară, omul din nacelă anunță pe un vinător să tragă la mal pentru că se îndreaptă spre o cascadă imensă (e Niagara!), ajută pe alții în alte împrejurări. Balonul se preschimbă în avionul care duce pasagerii peste mări și țări, fără ca ei, cufundați în urmărirea unui film, să știe cînd au ajuns; avionul se preschimbă în rachetă și omul coboară pe Lună. Iar o voce de bariton îți spune ție, dar de fapt întregii săli, că destinul omului este să zboare și că, în fond, de acum înainte omul își va împlini destinul său, cînd va porni spre zări neștiute de înaintași.

Ai străbătut fără să știi în cite ceasuri Muzeul Aerului și al Spațiului, „National Air and Space Museum”, deschis cu prilejul bicentenarului independenței americane, în iulie 1976. Lingă această clădire nouă, o alta, modernă, adăpostește colecțiile din „Hirshhorn Museum”, unde alergi să vezi cele citeva fascinante sculpturi ale lui Brâncuși. Alături, pe aceeași linie, avînd în spate Independence Avenue, se află „Arts and Industries Building”, cu o expoziție, de asemenea, comemorativă, unde parcă înțelegi căutările din secolul trecut care au dus la apariția marilor motoare cu imensă energie, deoarece aici zeci de roți se îmbucă unele într-altele pentru ca, în final, să nu se întîmple nimic, în orice caz nimic din ceea ce am putea trece la capitolul „ce foloase ne aduc roțile cu dinți”. În acest răstimp, o orgă automată cîntă (cu un cuvînt amabil, pentru că, de fapt, face să-ți iuie urechile), nu o fugă de Bach, ci o melodie din Texas.

OMUL privit din afară, lumea privită din afară. Dacă în secolul XVII a fost „o revoluție” intelectuală, mai este încă de văzut; probabil că da. Dar că în secolul nostru s-a petrecut o revoluție în mentalități, este incontestabil. De aceea se și vorbește de „secolul experiențelor”. Dar așa cum „destinul” de zburător al omului nu-l poate face să uite „destinul” omului care se perfecțiază, prin acțiune și gînd, pentru a deveni o personalitate, tot astfel experiența astronautului nu-l poate face uita experiența lui Rembrandt. De fapt, oamenii nu au de ales între realismul violent și abstracționismul cel mai închis, așa cum ne-ar face să credem ultimele încăperi de la „National Gallery of Art”, care mai curînd ne dezvăluie tensiunea din pictura americană care nu a cunoscut experiența folosirii simbolurilor. Or, fără gîndire simbolică, însăși sinteza e periclitată. Și de aceea noi, care am sintetizat datele și în trecut și azi, în experiența noastră de viață care nu ne-a despărțit de eveniment, dar nici nu ne-a făcut să uităm permanența, simțim mai mult ca oricînd că avem un cuvînt greu de spus în dezbaterile intelectuale din secolul nostru, poate „secolul sintezei”, deschisă de voința de a stringe gîndul bun și fapta utilă de la toate popoarele, o voință de a îmbrățișa umanul, în toată varietatea lui, și care ar putea să facă un început, cu simplitate, dar și privind în adîncuri, așa cum pornește frîntura de timp care se cheamă an.

Alexandru Dușu

Sport

Cîteodată, seara.

● În ianuarie, cîteodată, cu un ceas înainte de serii, ies dincolo de barierele orașului, apoi mă întorc cu fața spre el și aștept pînă se împlinește ceea ce iubesc cu o dragoste nepereche: fărădelegea sfîntă a asfințitului de soare, iar-na, deasupra Bucureștilor. Mergi și vezi. Întîi se-ntîmplă, verde ca o pierdere de voievod, asfințitul lunii. În clipa aia ferestrele sint himere ale trandafirilor și toate la un loc o uriașă palisadă de lotuși spre stingere. Iar pe sub ele se face ca un vad prin care-o fată trece Oltul călare, la Cozia. Cîteaua nopții s-a trezit, dar n-a mușcat încă din cer, latră, cu ugerul plin de stele, undeva spre fundul cîmpiei, o ascultă și-mi vine nu știu cum să-i arunc o coajă de piine, dar pînă să bag mîna-n buzunar, cineva din nevăzut ia și frînge încet, dar nu cu gînd de distrugere, trupul unei biserici de pe un dîmb, alta decît ieri, fiindcă are de unde să aleagă, și-n rana din coapsă, urcă, împins de apele Dîmboviței (numai undă lor de la Dragoslavele!) un măr roșu, imens, pe care-l joacă, învîrtindu-l, atît cît ține nașterea sau moartea unei zodii.

În jur, geru-și trosnește miresele, frigul deșartă oul genunchilor și buzele rostesc singure cuvinte pe care nu le știi, pe care sufletul le-a băut singur la un izvor odîhnit în ceară și curgînd prin scoarță de fag. Fărădelegea asfințitului durează cît o iubire. E măr roșu sau pragul smîntit al înjunghierii mieilor? Tipăt de pasăre țîșnind din miez de sabie sau o floare otrăvită din cite destinul ne-azvîrle în cale? (numai bătrînii călugări de la Moldova se pricepeau la asemenea zugrăveli!). Gîndul se-ntreabă, dar mirarea n-ajunge la capăt, fiindcă, abia izbucnit în vîlvății, mărul se schimbă, ia formă de ochi omenesc și trece sub frunte de ctitor. Un minut de bucurie tină, după care timpul reintră în drepturile sale, adică pe umerii noștri.

Mergeți și vedeți. Cît tremură pe zare asfințitul, cîmpia își încarcă ierburile în trenuri și pornește spre Dunăre ca să mîngie cu cîntec clipa cînd luna iese pe ape cu un coș cu pui de iepuri în brațe.

De aia zic că, uneori, seara, mi-aș dori un foișor la marginea orașului.

Fănuș Neagu

„România literară”

Săptămînal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România
Director: GEORGE IVAȘCU

REDACȚIA: București, Piața Ștefan cel Mare nr. 1, poartă B2 — B3 Telefon: 17.60.10. ADMINISTRATIA: Soseaua Kiseleff nr. 10.
Telefon: 18.83.99. ABONAMENTE: 3 luni — 26 lei; 6 luni — 52 lei; 1 an — 104 lei. Tiparul:
Combinatul Poligrafic „CASA ȘCÎNTEI”.